

บทที่ 4

แนวทางการพัฒนาคุณภาพชีวิตมุสลิมของมัสยิดในจังหวัดสตูล

เนื้อหาบทนี้เป็นการศึกษาเกี่ยวกับแนวทางการพัฒนาคุณภาพชีวิตมุสลิมของมัสยิดในจังหวัดสตูล โดยที่ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาจากเอกสารและสัมภาษณ์เชิงลึกกับผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง ซึ่งสรุปได้ 3 ประเด็นสำคัญตามลำดับดังนี้

4.1 แนวทางการพัฒนาคุณภาพชีวิตมุสลิมของมัสยิดจากบทสัมภาษณ์

ผู้วิจัยได้ลงพื้นที่สัมภาษณ์เชิงลึกเกี่ยวกับแนวทางการพัฒนาคุณภาพชีวิตมุสลิมของมัสยิดต่อผู้ที่เกี่ยวข้องได้แก่ ประธาน รองประธาน ฝ่ายวิชาการ และคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดสตูล รวมถึงอิมาม คอเต็บ บิลาล และผู้นำชุมชน ซึ่งได้รับข้อมูลจากการสัมภาษณ์ดังต่อไปนี้

4.1.1 สัมภาษณ์ประธาน รองประธาน และคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดสตูล

4.1.1.1 สัมภาษณ์นายอรุณ อุมาริ

ประธานกรรมการอิสลามประจำจังหวัดสตูล ที่อยู่ 1521 หมู่ 5 ตำบลเกดตรี อำเภอเมือง จังหวัดสตูล สัมภาษณ์เมื่อวันอาทิตย์ ที่ 21 สิงหาคม พ.ศ.2565 เวลา 14.00 น. ได้กล่าวว่า

ท่านเองมีหน้าที่ให้คำปรึกษาและเสนอความเห็นเกี่ยวกับศาสนาอิสลาม กำกับดูแล และตรวจตราการปฏิบัติงานของคณะกรรมการอิสลามประจำมัสยิดในจังหวัดตามที่คณะกรรมการกลางอิสลามแห่งประเทศไทยมอบหมาย

จากความเป็นอยู่และการดำเนินชีวิตของมุสลิมในพื้นที่จังหวัดสตูลจะพบว่าสภาพปัญหาเกี่ยวกับคุณภาพชีวิตของมุสลิมนั้นมีหลายด้านด้วยกัน ได้แก่ ด้านการดำเนินชีวิตตามวิถีอิสลาม ด้านการประกอบอาชีพ ด้านสุขภาพ เป็นต้น ซึ่งด้านที่ควรรับเร่งในการแก้ปัญหาคือด้านการดำเนินชีวิตตามวิถีอิสลาม เนื่องจากการใช้ชีวิตของคนในพื้นที่ตั้งแต่ระดับเยาวชน ระดับผู้ที่ประกอบอาชีพ และคนแก่ชรา การดำเนินชีวิตส่วนมากแล้วจะไม่สอดคล้องกับวิถีหลักคำสอนทางศาสนาในเรื่องของความเป็นอยู่การประกอบศาสนกิจ ยังมีมุสลิมอีกจำนวนมากที่ยังขาดละหมาด ขาดการศึกษาวิชาความรู้ทางศาสนา เมื่อมุสลิมขาดองค์ความรู้ ขาดการปฏิบัติศาสนกิจให้ครบถ้วน จึงเป็นเหตุทำให้คุณภาพชีวิตในความเป็นมุสลิมนั้นมีอาจพัฒนาก้าวล้ำให้สอดคล้องกับบริบทสังคมปัจจุบันได้ในแง่ของคุณธรรม และปัญหาถัดมาที่เป็นปัญหาระยะยาวถึงแม้ว่าจะมีหน่วยงาน

ทางภาครัฐเข้ามามีบทบาทในการให้ความรู้ อบรมและณรงค์แล้วก็ตาม คือปัญหาฮาเซฟติด ที่ยังมีเยาวชนมุสลิมเข้าไปมีส่วนเกี่ยวข้อง ส่วนใหญ่แล้วด้วยความอยากรู้อยากลองการไม่ตระหนักถึงบาปบุญในหลักคำสอนทางศาสนา เหตุจากการขาดความอบอุ่นภายในครอบครัวพ่อแม่ไม่มีเวลาในการอบรมสั่งสอนบุตรของตน เนื่องจากใช้เวลาในการประกอบอาชีพทั้งวัน และปัญหาถัดมาคือปัญหาในเรื่องของเศรษฐกิจความยากจนของคนในพื้นที่ ซึ่งมีมุสลิมจำนวนไม่น้อยเช่นกันที่ขาดปัจจัยในการลงทุน การประกอบอาชีพ มีการกู้ยืมเงินทุนจากแหล่งกู้ยืมนอกระบบที่มีดอกเบี้ย ถือเป็นการละเมิดข้อห้ามทางศาสนา และยังรวมถึงปัญหาในเรื่องสุขภาพอนามัยในการดำเนินชีวิตตามแบบอย่างของอิสลาม ซึ่งปัญหาเหล่านี้ถือเป็นเรื่องเร่งด่วนที่ควรแก้ปัญหายอย่างจริงจัง โดยเฉพาะอย่างยิ่งมัสยิดในพื้นที่ควรมีบทบาทนำร่องในการแก้ปัญหาดังกล่าวนี้เป็นการเบื้องต้น เพื่อมุสลิมในพื้นที่จะได้เห็นถึงความดูแลเอาใจใส่ของคณะกรรมการสับบรุหฺมัซยิดที่มีต่อประชาชน อีกทั้งยังเป็นการฟื้นฟูและสร้างบทบาทอันเป็นศูนย์กลางของมุสลิมในพื้นที่อีกด้วย

จากปัญหาคุณภาพชีวิตที่ได้นำเสนอมานั้น ผู้ที่มีบทบาทหน้าที่รวมถึงสับบรุหฺของมัสยิดจำเป็นจะต้องวางแผนวางระบบในการปฏิบัติหน้าที่เพื่อเป็นการส่งเสริมและช่วยเหลือต่อมุสลิมในพื้นที่ ในการยกระดับคุณภาพชีวิตให้ดีขึ้นในรูปแบบของอิสลาม ดังนั้นทางมัสยิดควรจัดระบบการเรียนการสอนให้ทั่วถึงควรใช้เทคโนโลยีเข้ามามีส่วนในการดำเนินการเพื่อมุสลิมที่ไม่มีโอกาสเข้าไปรับฟังในมัสยิดจะได้ติดตามย้อนหลังได้ มัสยิดควรส่งเสริมในเรื่องของระบบกองทุนชะกาตอย่างจริงจัง ควรมีการสำรวจผู้ที่มีทรัพย์สินและติดตามในเรื่องของการจ่ายชะกาตตามบทบัญญัติทางศาสนา มัสยิดควรประสานหน่วยงานภายนอกสาธารณสุขในการแก้ไขปัญหาฮาเซฟติดของเยาวชนรวมถึงเจ้าหน้าที่ทางภาครัฐที่มีส่วนเกี่ยวข้องเข้ามามีส่วนร่วมขับเคลื่อนณรงค์และปราบปรามปัญหาฮาเซฟติดให้หมดไปในพื้นที่ มัสยิดควรประสานหน่วยงานต่างๆ ในการส่งเสริมอาชีพเพื่อเป็นการสร้างรายได้ให้กับคนในพื้นที่เป็นการลดปัญหาความยากจนภาวะการตกงานได้อีกระดับหนึ่ง มัสยิดควรมีทะเบียนครัวเรือนมีข้อมูลการศึกษา ข้อมูลรายได้ และความเป็นอยู่ของมุสลิมในพื้นที่ของตนเพื่อสามารถเข้าถึงและรับรู้ปัญหาที่แท้จริงในการเข้ามามีส่วนช่วยเหลือเยียวยาซึ่งเป็นสิ่งที่ศาสนาส่งเสริมและเป็นบทบาทที่สำคัญที่นอกเหนือจากการใช้สถานที่แห่งนี้ในการประกอบศาสนกิจเพียงอย่างเดียว แต่ยังใช้เป็นศูนย์กลางของคนมุสลิมในพื้นที่เป็นแหล่งในการแสวงหาวิทยาการความรู้ต่างๆ และเป็นศูนย์กลางในการประสานและแก้ปัญหาต่างๆ เพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตให้เกิดขึ้นกับมุสลิม

4.1.1.2 สัมภาษณ์นายสมาน เกป็น

รองประธานกรรมการอิสลามประจำจังหวัดสตูล ที่อยู่ 39/1 หมู่ 5 ตำบลนิคมพัฒนา อำเภอมะนัง จังหวัดสตูล ทำการสัมภาษณ์เมื่อวันที่ 19 พฤษภาคม พ.ศ.2565

เวลา 10.00 น. ได้กล่าวว่า

ท่านเองมีหน้าที่ที่เกี่ยวข้องในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของมุสลิมในจังหวัดสตูล โดยเป็นผู้ให้ความรู้ความเข้าใจเรื่องศาสนา และใช้มัสยิดเป็นศูนย์กลางในการปฏิบัติหน้าที่ มีการพบปะพูดคุย ประชุมแลกเปลี่ยนรับฟังความคิดเห็นจากมุสลิมในพื้นที่

จากสภาพปัญหาเกี่ยวกับคุณภาพชีวิตของมุสลิมในจังหวัดสตูลนั้น ส่วนใหญ่แล้วมุสลิมจำนวนมากไม่ได้ปฏิบัติตามบทบัญญัติทางศาสนาอย่างเต็มรูปแบบ ทำให้การเป็นอยู่ไม่สอดคล้องกับวิถีของความเป็นมุสลิม จึงเป็นเหตุให้คุณภาพชีวิตตกต่ำ ทั้งๆที่คำสอนของศาสนาอิสลามนั้นมุสลิมคือประชาชาติตัวอย่าง ดังนั้นสิ่งที่ถือได้ว่าเป็นปัญหานั้นก็คือ การที่มุสลิมขาดการปฏิบัติ ขาดความรู้ความเข้าใจที่ลึกซึ้งต่อหลักคำสอนของอิสลาม เมื่อเป็นเช่นนี้ก็เป็นเหตุให้เกิดปัญหาอื่นๆตามมา เช่น ปัญหาเสพติด เศรษฐกิจ ความยากจน ปัญหาครอบครัวและสังคม

ดังนั้นทางมัสยิดในแต่ละพื้นที่จำเป็นต้องหาแนวทางในการแก้ไขอย่างเร่งด่วน ควรมีการให้ความรู้ความเข้าใจทางศาสนาและวิถีการดำเนินชีวิตในพื้นที่อย่างทั่วถึงในหลายๆรูปแบบ ทั้งในด้านการจัดการอบรม การจัดการเรียนการสอนของมัสยิด การจัดทำสื่อประชาสัมพันธ์ในรูปแบบออนไลน์และประกาศภายในพื้นที่ ควรมีการเยี่ยมเยียนอย่างสม่ำเสมอเพื่อทราบถึงปัญหาของแต่ละครอบครัว จัดหากิจกรรมต่างๆโดยประสานกับหน่วยงานภายนอกมาให้ความรู้แก่คนในพื้นที่ ทั้งในเรื่องของการแก้ปัญหาความยากจน ควรจัดการในเรื่องของระบบชะกัตให้ทั่วถึง การแก้ไขปัญหาในเรื่องของยาเสพติด ปัญหาครอบครัวและสังคมนั้น ควรมีการแบ่งฝ่ายในการปฏิบัติงานเพื่อเป็นการกระตุ้นและพัฒนาคุณภาพชีวิตของมุสลิมภายในพื้นที่ได้อย่างครอบคลุม

4.1.1.3 สัมภาษณ์นายอับดุลเลาะ บังเลมาปูเลา

ฝ่ายวิชาการกรรมการอิสลามประจำจังหวัดสตูล ที่อยู่ 125 หมู่ 4 ตำบลย่านซื่อ อำเภอกวน โคน จังหวัดสตูล สัมภาษณ์เมื่อวันอาทิตย์ ที่ 29 พฤษภาคม พ.ศ.2565 เวลา 14.00 น. ได้กล่าวว่า

ท่านเป็นผู้ปฏิบัติหน้าที่ในการนำหลักคำสอนของศาสนาเผยแพร่สู่ประชาชนภายในจังหวัด โดยมีหน้าที่หลัก คือ ดำรงตำแหน่งเป็นฝ่ายวิชาการคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดสตูล

สภาพปัญหาเกี่ยวกับคุณภาพชีวิตภายในจังหวัดสตูลนั้น ในความเห็นส่วนตัวคิดว่าปัญหาเสพติดถือเป็นปัญหาที่ใหญ่และนำไปสู่ปัญหาอย่างอื่นอีกมากมายตามมา ทั้งในเรื่องของสุขภาพจิตและสุขภาพกาย ปัญหาในเรื่องของการประกอบอาชีพ ความยากจน และอีกปัญหาที่ถือได้ว่าเป็นปัญหาระยะยาวคือปัญหาในเรื่องของมุสลิมในพื้นที่ขาดวิชาความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้อง

รวมถึงแนวทางในการดำเนินชีวิตตามหลักคำสอนของศาสนาอิสลาม ถึงแม้ว่าจะมีการแก้ปัญหา มาตลอดมีการจัดการเรียนการสอนภายในมัสยิดในแต่ละพื้นที่เองก็ตาม แต่ยังไม่ได้รับการตอบรับน้อยมาก จะเห็นได้ว่าในเรื่องของความรู้ที่ถือเป็นสิ่งที่จำเป็นอย่างยิ่งเช่นกัน เพราะถ้าหากมุสลิมยังไม่มีความเข้าใจเกี่ยวกับหลักคำสอนทางศาสนาแน่นอนคุณภาพในการดำเนินชีวิตของมุสลิมจะไม่เกิดการพัฒนาทั้งในเรื่องทางโลกและทางธรรม

จากที่ได้นำเสนอเกี่ยวกับปัญหาต่างๆที่เกิดขึ้นภายในจังหวัดสตูลนั้น ทางมัสยิดของแต่ละพื้นที่ควรมียุทธศาสตร์ในการนำแนวทางจากหลักคำสอนของศาสนาอิสลามสู่การแก้ไขปัญหาอย่างจริงจัง ดังนั้นแนวทางการพัฒนาคุณภาพชีวิตนั้นควรให้มีความสอดคล้องกับบริบทในสังคมปัจจุบันเพื่อเป็นการแก้ไขและนำเสนอแนวทางที่สามารถนำมาปรับใช้ตามสภาพที่เกิดขึ้นจริง ผมขอเสนอว่า ทางมัสยิดควรจัดระบบข้อมูลเบื้องต้นเกี่ยวกับครัวเรือนที่สังกัดอยู่ในมัสยิดของท่าน เพื่อเป็นการรับรู้ถึงสภาพของแต่ละครอบครัวและปัญหาต่างๆที่เกิดขึ้น จะช่วยให้เกิดความง่ายดายในการติดตาม มัสยิดควรจัดการเรียนการสอนให้ทั่วถึง มีการประชาสัมพันธ์ให้เหมาะสมกับคนในพื้นที่ สร้างกลุ่มไลน์ครอบครัวสุขสันต์ของมัสยิด และทุกครั้งที่มีการจัดการเรียนการสอนนั้นควรมีการเผยแพร่แบบไลฟ์สด เพื่อให้ผู้ที่ไม่สามารถเข้ามารับฟังที่มัสยิดนั้น สามารถรับฟังในช่องทางอื่นได้ ที่สำคัญทางบัญชีควรวางแผนจัดระบบและแบ่งหน้าที่รับผิดชอบอย่างชัดเจนพร้อมทั้งมีการประเมินในการปฏิบัติหน้าที่ ส่วนเรื่องใดที่เห็นควรว่าต้องประสานหน่วยงานภายนอกให้มันมีส่วนเกี่ยวข้องก็ควรดำเนินการอย่างต่อเนื่อง เช่น ในเรื่องของยาเสพติดและการประกอบอาชีพ เพื่อเพิ่มรายได้ให้กับคนในพื้นที่ ทั้งนี้เพื่อเป็นการพัฒนาคุณภาพชีวิตของมุสลิมในพื้นที่มัสยิดของท่านได้อย่างมีประสิทธิภาพและทั่วถึง

4.1.1.4 สัมภาษณ์นายนิสาด แเคียวหา

เลขานุการและกรรมการอิสลามประจำจังหวัดสตูล ที่อยู่ 178 หมู่ 2 ตำบลเขาขาวเหนือ อำเภอละงู จังหวัดสตูล สัมภาษณ์เมื่อวันอาทิตย์ ที่ 29 พฤษภาคม พ.ศ.2565 เวลา 15.00 น. ได้กล่าวว่า

ท่านดำรงตำแหน่งเลขานุการกรรมการอิสลามประจำจังหวัด ปฏิบัติหน้าที่ จัดการประชุม วางแผน แบ่งภาระงานคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดตามเขตพื้นที่ต่างๆ

สภาพปัญหาเกี่ยวกับคุณภาพชีวิตของมุสลิมในจังหวัดสตูลหากมองอีกมิติหนึ่งจะพบว่า มุสลิมส่วนใหญ่ในพื้นที่ประกอบอาชีพที่หลากหลาย ในช่วงเวลาในการทำงานนั้นตั้งแต่ช่วงเช้าถึงค่ำ ทั้งอาชีพเกษตรกรรม ประมง รับจ้าง และอื่นๆ จึงเป็นสาเหตุให้ไม่มีเวลาในการอยู่ร่วมกับครอบครัวมากนัก บางส่วนทำงานจนลืมการประกอบศาสนกิจประจำวัน ละทิ้งสิ่งที่เป็นที่พึงปรารถนา เช่น ละหมาด 5 เวลา ขาดการศึกษาเรียนรู้เพิ่มเติมเกี่ยวกับศาสนา จึงทำให้คุณภาพการดำเนิน

ชีวิตตกต่ำ เมื่อเป็นเช่นนี้ก็ย่อมมีปัญหาตามมาหลายๆด้านตามมา และอีกประการหนึ่งคือการไม่มีเวลาในการอบรมสั่งสอนบุตร เป็นเหตุทำให้เยาวชนไปคบหาสมาคมหรือคบเพื่อนที่ติดยาเสพติด สุดท้ายจึงกลายเป็นผู้ติดยาเสพติดในที่สุด นอกเหนือจากนี้แล้วปัญหาคุณภาพชีวิตของมุสลิมในพื้นที่จังหวัดสตูลนั้น ยังมีในเรื่องของปัญหาความยากจน ปัญหาสุขภาพและสุขภาวะต่างๆในการดำเนินชีวิต คนชราไม่ได้รับการดูแลเอาใจใส่จากบุตรหลานอย่างทั่วถึง และยังรวมถึงปัญหาสังคมทั้งในด้านการใช้ชีวิตร่วมกัน ความสามัคคี และการให้ความร่วมมือกับองค์กรศาสนาในการเข้าร่วมกิจกรรมต่างๆ ถึงแม้ว่าบางมัสยิดในจังหวัดสตูล มีการจัดกิจกรรมให้ความรู้ อบรมต่างๆจากหน่วยงานภายนอกแล้วก็ตาม

จากสภาพปัญหาดังกล่าวนั้น ทางองค์กรที่มีส่วนเกี่ยวข้อง โดยเฉพาะมัสยิดคือศูนย์รวมใจของมุสลิมในพื้นที่ ควรวางแผนและนโยบายต่างๆในการเสริมสร้างให้มุสลิมอยู่ภายในพื้นที่ได้มีการพัฒนาคุณภาพชีวิตตามวิถีอิสลาม จึงขอเสนอว่า ผู้ที่มีหน้าที่ ทั้งอิมาม คอเต็บ บิลาต และกรรมการมัสยิดในจังหวัดสตูลจำเป็นต้องหาหนทางในเรื่องนี้ ควรมีการวางแผน สำรวจปัญหาต่างๆที่เกิดขึ้นภายในพื้นที่ของตน แนะนำประเด็นเหล่านี้มาแก้ปัญหาตามลำดับ เช่น ควรจัดระบบในเรื่องชะกาตให้เข้มแข็ง เพื่อช่วยเหลือผู้ที่ลำบากยากจน จัดอบรมให้ความรู้ จัดเก็บข้อมูลในรูปแบบของทะเบียนสมาชิกที่สังกัดในมัสยิดของตน ควรให้ความรู้แก่ประชาชนเกี่ยวกับการบริหารจัดการตามหลักเศรษฐกิจอิสลามโดยประสานหน่วยงานภายนอกเข้ามาอบรมเน้นในด้านของการพัฒนาอาชีพ จัดตั้งกองทุนช่วยเหลือผู้ยากไร้ในพื้นที่ ทั้งนี้เพื่อเสริมสร้างและลดปัญหาความยากจน ถึงแม้ว่าทางมัสยิดนั้นไม่สามารถจัดการในทุกเรื่องได้แต่ควรมีบทบาทประสานให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องเข้ามามีส่วนร่วม ควรเน้นให้สัปปุรุษคณะกรรมการของมัสยิด รับรู้แนวทางในการพัฒนาคุณภาพชีวิตให้สอดคล้องกับสภาพสังคมในปัจจุบัน เพื่อให้เกิดการพัฒนาของคนในพื้นที่ได้อย่างต่อเนื่อง

4.1.1.5 สัมภาษณ์นายเจ๊ะอาด สัจญญา

กรรมการอิสลามประจำจังหวัดสตูล หมู่ 1 ตำบลคลอง อำเภอเมือง จังหวัดสตูล สัมภาษณ์เมื่อวันอาทิตย์ ที่ 29 พฤษภาคม พ.ศ.2565 เวลา 13.00 น. ได้กล่าวว่า

ท่านปฏิบัติหน้าที่เป็นกรรมการอิสลามประจำจังหวัด จัดระเบียบดูแลเกี่ยวกับการจัดตั้งมัสยิด แต่งตั้งกรรมการประจำมัสยิด และดูแลกรรมการมัสยิดในการปฏิบัติตามพระราชบัญญัติบริหารองค์กรศาสนาอิสลาม 2540 เพื่อความสงบสุขของสัปปุรุษประจำมัสยิด

ปัญหาเกี่ยวกับคุณภาพชีวิตของมุสลิมในจังหวัดสตูลนั้น มุสลิมส่วนใหญ่ประสบปัญหาด้านการดำรงชีพ เนื่องจากรายได้ค่อนข้างจำกัด จึงส่งผลกระทบไปสู่ปัญหาสังคม โดยเฉพาะอย่างยิ่งกลุ่มวัยทำงานส่วนมากละเลยการปฏิบัติศาสนกิจในชีวิตประจำวัน หมกมุ่นอยู่กับอบายมุข

รวมถึงสิ่งเสพติดต่างๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งเยาวชนและคนวัยทำงานยังมีส่วนเกี่ยวข้อง จึงเป็นช่องทางในการหารายได้ที่ผิดกฎหมาย ซึ่งทางมายืดเองไม่สามารถที่จะแก้ไขปัญหาดังนี้ได้ กล่าวคือ ปัญหาหลักๆ มาจากเรื่องของยาเสพติด ทั้งเสพและจำหน่าย เมื่อเป็นเช่นนี้แน่นอนคุณภาพในการดำเนินชีวิตย่อมตกต่ำเป็นที่สุด และปัญหาที่ตามมาคือการละเลยในการปฏิบัติตามบทบัญญัติทางศาสนา ขาดการศึกษาแสวงหาความรู้เพิ่มเติมในเรื่องของศาสนา จึงทำให้ขาดความตระหนักถึงวิถีชีวิตที่แท้จริงของการเป็นมุสลิม มุสลิมจำนวนไม่น้อยภายในพื้นที่ที่ยังประสบปัญหาในเรื่องของการประกอบอาชีพมีรายได้ต่ำ หาเช้ากินค่ำ ไม่มีเวลาให้กับครอบครัวของตน เนื่องจากการประกอบอาชีพทั้งวัน จึงส่งผลกระทบต่อบุตรหลานในที่สุดทำให้ครอบครัวขาดความอบอุ่นในการอบรมดูแลสมาชิก แม้ว่าทางมัสยิดในแต่ละพื้นที่มีการจัดการเรียนการสอนในเรื่องของศาสนาแล้วก็ตาม อีกทั้งยังมีในเรื่องของการดูแลสุขภาพ ความสะอาดและสุขภาวะด้านต่างๆ ยังถือว่ามุสลิมในพื้นที่อยู่ในเกณฑ์ต่ำ ซึ่งปัญหาที่กล่าวมาทั้งหมดนี้จำเป็นต้องได้รับการแก้ไขและจัดวางระบบในการพัฒนาอย่างเร่งด่วนจากหน่วยงานที่มีส่วนเกี่ยวข้อง รวมถึงมัสยิดอันเป็นศูนย์กลางของมุสลิมในพื้นที่อีกด้วย

จากปัญหาดังกล่าว ควรเริ่มต้นในการสร้างความเข้าใจให้กับสัปบุรุษที่จะต้องปฏิบัติตนให้เป็นไปตามหลักการทางศาสนา และพระราชบัญญัติเกี่ยวกับการบริหารองค์กรศาสนาอิสลามเพื่อเป็นแบบอย่างให้กับมุสลิมในพื้นที่ หากผู้ที่ปฏิบัติหน้าที่ในมัสยิดมีความเข้มแข็ง ก็จะทำให้เกิดความง่ายต่อการวางแผนการพัฒนาคุณภาพชีวิตของมุสลิมในพื้นที่ได้เป็นอย่างดี ทางมัสยิดควรมีการอบรมให้ความรู้ทางศาสนาให้กับสมาชิกในพื้นที่ในหลายๆ รูปแบบและควรมีการติดตามผลอย่างต่อเนื่อง ส่วนในเรื่องปัญหาเสพติดนั้นถือเป็นสิ่งที่บั่นทอนคุณภาพชีวิตของมุสลิมอย่างหนัก ควรมีการใช้หลักการทางศาสนาปรับความเข้าใจถึงพิษภัยที่จะเกิดขึ้นกับตนเอง และควรประสานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องให้ดำเนินการอย่างชัดเจน ด้านปัญหาความยากจนทางมัสยิดควรแนะนำในเรื่องหลักความพอเพียงและการประกอบอาชีพเพิ่มเติมให้กับคนในพื้นที่ ควรจัดกิจกรรมที่เสริมสร้างความปรองดองสามัคคีการพัฒนาสถาบันทางครอบครัวชุมชนในขอบเขตของการมีคุณธรรมจริยธรรมเพื่อให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงตามยุคสมัยในขอบเขตของการนำหลักการทางศาสนาไปปรับใช้ในชีวิตจริง

4.1.2 สัมภาษณ์อิมามทั้ง 7 อำเภอในจังหวัดสตูล

4.1.2.1 สัมภาษณ์นายฮาสนัน พรัดจำ

กรรมการอิสลามประจำจังหวัดสตูลและอิมามประจำมัสยิดบูเกะตุงหงา หมู่ 7 ตำบลคลองขุด อำเภอเมือง จังหวัดสตูล ได้ทำการสัมภาษณ์เมื่อวันที่ 6 พฤษภาคม พ.ศ.2565

เวลา 13.30 น. ได้กล่าวว่า

จากสภาพชีวิตจริงของมุสลิมภายในพื้นที่ ส่วนใหญ่แล้วยังขาดการตระหนักรู้ ความพร้อมในการขับเคลื่อนและพัฒนาคุณภาพชีวิตของตนให้ดียิ่งขึ้น โดยเฉพาะในเรื่องของการศึกษาแม้ว่ามุสลิมบางส่วนมีการกระตือรือร้นในการศึกษาต่อในระดับที่สูงขึ้นแล้วก็ตาม เพราะจะเน้นไปในทางสามัญมากกว่า ส่วนความรู้ทางศาสนานั้นถือได้ว่ายัมน้อยมาก ด้วยเหตุนี้เมื่อมุสลิมขาดความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้องทางศาสนา ปัญหาที่ตามมาย่อมเกิดขึ้นอย่างแน่นอน ตัวอย่างเช่นมุสลิมยังขาดการปฏิบัติหน้าที่ในความเป็นผู้ศรัทธาต่อพระเจ้าในการปฏิบัติศาสนกิจในชีวิตประจำวันยังไม่ครบถ้วน ไม่ว่าจะเป็นในเรื่องของการละหมาด 5 เวลา การถือศีลอด หรือข้อบัญญัติอื่นๆในการดำเนินชีวิต เมื่อเป็นเช่นดังกล่าวเป็นเหตุทำให้คุณภาพชีวิตของมุสลิมในทางธรรมตกต่ำลง และเมื่อมุสลิมขาดความรู้ความเข้าใจทางศาสนาอย่างลึกซึ้งการกระทำสิ่งที่ฝ่าฝืนอบายมุขต่างๆย่อมเกิดขึ้น ไม่ว่าจะเป็นในเรื่องของยาเสพติด การประกอบอาชีพที่ผิดหลักการทางศาสนา การปล่อยเงินกู้ดอกเบี้ย และค้าขายสิ่งที่มีผิดข้อบัญญัติและกฎหมายบ้านเมือง และอีกปัญหาหนึ่งคือการทำมุสลิมขาดความร่วมมือในการเข้าร่วมกิจกรรมต่างๆกับทางมัสยิด ขาดการติดตามและมีส่วนร่วมกับทางมัสยิด ทำให้ไม่ทราบข้อมูลความคืบหน้าต่างๆขององค์กรที่จัดให้แก่มุสลิมภายในพื้นที่

จากปัญหาข้างต้นทางมัสยิดเองควรมีการจัดระบบในการบริหาร วางแผนงานให้ครบถ้วน ควรมีการสำรวจข้อมูลแต่ละครอบครัวให้ชัดเจนยิ่งขึ้น โดยติดตามและประเมินผลการทำงานของคณะกรรมการและสัปบุรุษมัสยิดเอง ควรมีการอบรมวางแผนงานและให้ความรู้แก่คณะกรรมการผู้ที่เกี่ยวข้องกับมัสยิดทุกฝ่าย ในด้านการพัฒนาคุณภาพชีวิตนั้นควรมีบทบาทให้มากกว่าที่เป็นอยู่ ทางมัสยิดควรส่งเสริมในเรื่องของการจัดโครงการอบรมคุณธรรมจริยธรรมและความรู้ทางศาสนาให้กับคนในพื้นที่ตามความเหมาะสมวันเวลาที่ทุกคนทุกฝ่ายสะดวก อาจจัดในรูปแบบที่หลากหลายโดยแบ่งกลุ่มแบ่งโซนสำหรับมุสลิมที่ยังอ่อนแอในความรู้ทางศาสนา เพื่อเป็นการพบปะกับมุสลิมได้อย่างทั่วถึงและสามารถที่จะแก้ปัญหาหลักๆได้ มัสยิดควรประสานงานกับองค์กรและหน่วยงานภายนอกเข้ามามีบทบาทแก้ปัญหาของคนในพื้นที่ทั้งในเรื่องความยากจน ปัญหา ยาเสพติด และส่งเสริมทุนทรัพย์ทางการศึกษาให้กับเยาวชนที่ลำบาก ส่งเสริมในเรื่องของการประกอบอาชีพที่ halal โดยนำหลักคำสอนทางศาสนามาใช้ในการตัดสินใจให้รู้บาปบุญ และประสานหน่วยงานเข้ามาอบรมในเรื่องของการประกอบอาชีพสร้างรายได้ให้กับคนในพื้นที่ ทั้งนี้ มัสยิดเองควรมีบทบาทในการสรรหางบประมาณต่างๆจากหน่วยงานภายนอก ควรจัดโครงการและกิจกรรมอย่างต่อเนื่อง สร้างสายสัมพันธ์ที่ดีระหว่างมุสลิมกับมัสยิด ทั้งนี้เพื่อให้เกิดประสิทธิภาพในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของมุสลิมให้ดียิ่งขึ้นต่อไปในอนาคต

4.1.2.2 สัมภาษณ์นายอรุณ ตีลาเต๊ะ

อิมามประจำมัสยิดกลางกำแพง ที่อยู่ 35 หมู่ 4 ตำบลกำแพง อำเภอละงู จังหวัดสตูล สัมภาษณ์เมื่อวันศุกร์ ที่ 20 พฤษภาคม พ.ศ.2565 เวลา 16.30 น. ได้กล่าวว่า

สภาพความเป็นอยู่และปัญหาในการดำเนินชีวิตด้านคุณภาพ muslimในพื้นที่ส่วนมากยังประสบปัญหาเกี่ยวกับเยาวชนโดยเฉพาะอย่างยิ่งปัญหาขาดศรัทธา เยาวชนส่วนมากยังละเลยการแสวงหาวิชาความรู้ทางศาสนา แต่จะพัฒนาการศึกษาเฉพาะด้านสามัญอย่างเห็นได้ชัดเจน เมื่อเยาวชนขาดความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับศาสนา การปฏิบัติตนในการดำเนินชีวิตก็ยังเป็นไปในทิศทางที่สวนทางจากหลักคำสอนมากมาย เช่น การแต่งกายให้ถูกต้องตามหลักศาสนา การไปมาหาสู่พบปะสังสรรค์ระหว่างชายหญิงอย่างอิสระ และเยาวชนปฏิบัติตนฝ่าฝืนต่อบทบัญญัติของอัลลอฮ์ อย่างเป็นรูปธรรม และปัญหาต่อมาเกี่ยวกับคนในพื้นที่ซึ่งละเลยต่อการปฏิบัติตามบทบัญญัติอิสลาม โดยเฉพาะอย่างยิ่งเรื่องการละหมาด 5 เวลาและการประกอบศาสนกิจอื่นๆ คนส่วนมากใช้เวลาหมดไปกับการประกอบอาชีพหารายได้เนื่องจากผลกระทบจากเศรษฐกิจที่กำลังตกต่ำ จนไม่มีเวลาเข้ามัสยิดหรือเข้าร่วมกิจกรรมต่างๆที่มัสยิดได้จัดขึ้น จึงทำให้ขาดโอกาสในการรับฟังข่าวสารและการอบรมคุณธรรมจริยธรรมปรับความเข้าใจในเรื่องของการดำเนินชีวิตให้สอดคล้องกับบทบัญญัติของศาสนาอิสลาม เมื่อเป็นเช่นนี้คุณภาพชีวิตของคนในพื้นที่ก็ยังคงขาดการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง จึงจำเป็นเป็นอย่างยิ่งในการหาแนวทาง หรือนโยบายต่างๆมาปรับใช้ให้เหมาะสมกับสภาพที่เกิดขึ้นกับชีวิตจริง เพื่อเป็นการหาหนทางในการแก้ปัญหาเบื้องต้นและระยะยาวต่อไป

จากปัญหาดังกล่าวข้างต้น ทางมัสยิดควรประสานงานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง โดยเฉพาะอย่างยิ่งสำนักงานคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัด ในการหาหนทางแก้ไขปัญหาร่วมกันเพื่อให้เป็นมาตรฐานเดียวกันกับมัสยิดทุกพื้นที่ในจังหวัดสตูล โดยที่เสนอว่า สิ่งแรกที่จะเริ่มต้นในการแก้ไขและพัฒนาคุณภาพชีวิตของมุสลิมของแต่ละมัสยิดนั้น ควรมีการจัดกิจกรรมส่งเสริม อบรมให้ความรู้แก่สัปปุรุษของมัสยิดก่อนเป็นอันดับแรก เพื่อให้ทุกฝ่ายมีความเข้าใจตรงกันและแนะนำแนวทางนโยบายมาปรับใช้จริงในการปฏิบัติหน้าที่ หลังจากนั้นควรมีการสำรวจและเก็บข้อมูลของแต่ละครอบครัวที่สังกัดอยู่ในมัสยิดนั้นๆ แล้วนำข้อมูลเหล่านี้มาแยกเป็นประเด็นปัญหา เช่น ครอบครัวไหนมีสมาชิกติดยาเสพติด ครอบครัวไหนประสบปัญหาความยากจน ครอบครัวไหนขาดทุนทรัพย์ส่งบุตรหลานเข้าศึกษา ครอบครัวไหนขาดการศึกษาหาความรู้ทางศาสนา และปัญหาอื่นๆที่กำลังประสบอยู่ เมื่อทางมัสยิดได้รับทราบข้อมูลและรายละเอียดเบื้องต้นแล้ว ถือเป็นเรื่องง่ายในการนำปัญหาเหล่านี้มาแก้ไขปัญหาร่วมกันและประสานหน่วยงานองค์กรที่เกี่ยวข้องให้เข้ามาช่วยเหลือ นับเป็นการแก้ปัญหาที่ตรงตามเป้าหมายจริงๆของคนในพื้นที่ และที่

สำคัญคณะกรรมการสับสนุนของมัสยิดจะต้องมีความบริสุทธิ์ใจมุ่งมั่นในการปฏิบัติหน้าที่เพื่อช่วยเหลือและส่งเสริม สร้างบทบาทให้เกิดขึ้นภายในมัสยิดของตน ให้มัสยิดนั้นเป็นองค์กรที่เป็นจุดศูนย์รวมใจของมุสลิมในพื้นที่ ใครมีปัญหาอันใดก็เข้ามายังมัสยิดนอกเหนือจากเป็นสถานที่ปฏิบัติศาสนกิจของมุสลิมแล้ว ก็ยังเป็นสถานที่ใช้ในการแก้ปัญหาเยียวยาช่วยเหลือพี่น้องมุสลิม และส่งเสริมในการประกอบความดีงามทั้งทางโลกและทางธรรมอย่างสอดคล้องตามบริบทสังคมปัจจุบัน หากทุกมัสยิดในจังหวัดสตูลจริงจังในเรื่องนี้ ด้วยความช่วยเหลือจากอัลลอฮ์ แน่อนเราคงจะได้เห็นความเป็นมัสยิดต้นแบบในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของมุสลิมได้อย่างชัดเจน

4.1.2.3 สัมภาษณ์นายมิตรชา โต๊ะลาตี

อิมามประจำมัสยิดบารายี ที่อยู่ 118 หมู่ 7 ตำบลนาทอน อำเภอทุ่งหว้า จังหวัดสตูล สัมภาษณ์เมื่อวันศุกร์ ที่ 20 พฤษภาคม พ.ศ.2565 เวลา 16.30 น. ได้กล่าวว่า

ปัญหาและความเป็นอยู่ของมุสลิมในพื้นที่นั้นส่วนใหญ่เกิดจากปัญหาทางครอบครัวเป็นหลัก เพราะฐานในการสร้างคุณภาพชีวิตที่ดีนั้นมาจากครอบครัวเป็นอันดับแรก ฉะนั้นแล้วจะเห็นได้ว่าปัญหาแรกคือวิชาความรู้ความเข้าใจในเรื่องของศาสนาซึ่งเป็นแนวทางในการดำเนินชีวิต เมื่อสมาชิกในครอบครัวขาดพื้นฐานหลักในเรื่องขององค์ความรู้แน่นอนปัญหาอื่นๆก็จะตามมาอย่างเห็นได้ชัดเจน อาทิเช่น ปัญหาครอบครัวแตกแยก หย่าร้าง ท้องก่อนแต่ง และปัญหายาเสพติด ส่วนปัญหาในด้านสุขภาพนั้นในพื้นที่ส่วนใหญ่เป็นโรคที่เกิดจากการใช้ชีวิตประจำวันในเรื่องของการอุปโภคบริโภคต่างๆ คนส่วนมากจะประสบกับโรคเบาหวาน โรคหัวใจ ความดัน เหล่านี้เป็นต้น ส่วนปัญหาในด้านเศรษฐกิจจะพบว่าคนในพื้นที่ได้รับรายได้ไม่สมดุลกับรายจ่ายสุดท้ายทำให้เกิดปัญหาหนี้สินตามมา ด้านสิ่งแวดล้อมในพื้นที่ยังต้องมีการพัฒนาจัดการเกี่ยวกับความมีวินัยของมุสลิมเอง ทั้งในเรื่องของขยะและด้านสุขภาวะต่างๆ

จากสภาพปัญหาดังกล่าวนั้น เห็นควรว่าทางมัสยิดจำเป็นจะต้องพัฒนาและประสานความร่วมมือกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องอย่างต่อเนื่อง วางแผนการจัดการอย่างเป็นระบบ ด้วยการสำรวจและดำเนินการแก้ปัญหาในแต่ละประเด็นปัญหาที่เกิดขึ้นภายในพื้นที่ เสนอว่าควรมีการพัฒนาการศึกษา การเรียนรู้ที่มุ่งสู่ความเข้าใจและการคิดอย่างเป็นระบบตามวิถีอิสลามเป็นประเด็นแรกก่อน เพราะเมื่อมุสลิมในพื้นที่มีความเข้าใจ สิ่งที่มาคือการปฏิบัติได้อย่างถูกต้อง ควรสร้างการเรียนรู้พร้อมฝึกฝนในครอบครัวในเรื่องของการดำเนินชีวิตตามวิถีอิสลาม ส่วนปัญหาต่างๆที่เกิดขึ้นภายในครอบครัว การท้องก่อนแต่ง การหย่าร้าง และสมาชิกภายในครอบครัวติดยาเสพติดนั้นเสนอแนะว่า ทางมัสยิดควรสำรวจอย่างจริงจังและประสานหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เจ้าหน้าที่ทางภาครัฐให้เข้ามาช่วยเหลือส่งเสริมและสร้างความเข้าใจถึงผลร้ายและข้อเสียต่างๆของปัญหาเหล่านี้ อาจเป็นไปได้ในลักษณะการทำงานร่วมกันระหว่างผู้นำศาสนาในพื้นที่กับองค์กร

เหล่านี้ ทุกครั้งที่มีการจัดกิจกรรมผู้รู้ทางศาสนาจำเป็นในการนำหลักคำสอนเข้ามาทำการตกแต่งเตือนให้รู้ถึงบาปบุญ ส่วนเจ้าหน้าที่หรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องนั้นควรอธิบายถึงผลร้ายพิษภัยโดยนำสื่อรูปภาพ วิดีโอต่างๆเข้ามาประกอบในการอบรมทั้งนี้เพื่อให้เห็นได้อย่างชัดเจนและเป็นการกระตุ้นให้คนในพื้นที่ได้มีความตระหนักรู้กันอย่างจริงจัง ด้านสุขภาพนอกเหนือจากที่คนในพื้นที่ได้รับการตรวจและการสำรวจจากอสม.แล้ว ควรจัดอบรมสมาชิกในครอบครัวเชิงบูรณาการกับหลักการทางศาสนาในเรื่องของความสะอาดและสุขภาวะต่างๆในการดำเนินชีวิตของมุสลิม ด้านเศรษฐกิจทางมัสยิดควรให้ความช่วยเหลือต่อพี่น้องมุสลิมควรมีกองทุนชะกาตและเงินกองกลางที่ไม่ขัดกับบทบัญญัติทางศาสนาช่วยเหลือผู้ที่ลำบาก และควรประสานหน่วยงานหรือองค์กรที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมด้านอาชีพเข้ามามีบทบาทในการสร้างรายได้เพิ่มเติมให้กับคนในชุมชน ด้านสิ่งแวดล้อมนั้นทางมัสยิดควรมีบทบาทในการส่งเสริมให้คนในพื้นที่ได้ตระหนักและน้อมนำแบบอย่างคำสอนของศาสนาในเรื่องของความสะอาดและด้านสุขภาวะทางต่างๆมาใช้ในการดำเนินชีวิต ทั้งนี้เพื่อให้ทุกคนมีความเข้าใจอย่างทั่วถึงและทางมัสยิดเองควรจัดกิจกรรม ในเรื่องของวิถีการดำเนินชีวิตตามแบบอย่างท่านนบีในด้านต่างๆรวมถึงด้านสุขภาพ ความสะอาด และวิธีบำบัดตามแบบอย่างของท่าน และควรจัดกิจกรรมในการพัฒนาสิ่งแวดล้อมให้น่าอยู่ในแต่ละเดือน เพื่อเป็นการส่งเสริมอย่างต่อเนื่องอย่างเป็นรูปธรรม และอีกประเด็นหนึ่งควรส่งเสริมในการพัฒนาศักยภาพผู้นำและผู้ที่เกี่ยวข้อง กระบวนการเรียนรู้และสร้างกลไกขับเคลื่อนในการพัฒนาและการแก้ปัญหาาร่วมกันโดยประสานสำนักงานคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดสตูลในการวางแผนกำกับติดตามและให้ทุกมัสยิดภายในจังหวัดได้มีการนำไปใช้ในการแก้ไขและพัฒนาให้สอดคล้องกับบริบทสังคมปัจจุบันตามทัศนะอิสลามต่อไป

4.1.2.4 สัมภาษณ์นายนิรัต อะตันตรา

อิมามประจำมัสยิดนะฮ์รุลสลาม ที่อยู่ 20 หมู่ 4 ตำบลท่าแพ อำเภอท่าแพ จังหวัดสตูล สัมภาษณ์เมื่อวันเสาร์ ที่ 21 พฤษภาคม พ.ศ.2565 เวลา 11.30 น. ได้กล่าวว่า

ปัญหาที่เกิดขึ้นในพื้นที่ส่วนใหญ่คือความหละหลวมในเรื่องวิชาความรู้และการปฏิบัติศาสนกิจที่จำเป็นในศาสนา ยังมีคนในพื้นที่อีกจำนวนมากขาดความตระหนักในการแสวงหาวิชาความรู้ทางศาสนา รวมถึงการส่งเสริมบุตรหลานให้ศึกษาต่อ ส่วนใหญ่จะเน้นไปทางสามัญเพียงอย่างเดียว ทำให้เยาวชนรุ่นใหม่ขาดพื้นฐานความรู้ทางศาสนา เมื่อเป็นเช่นนี้การปฏิบัติศาสนกิจของเขาเหล่านั้นย่อมไม่ครบถ้วนสมบูรณ์ ส่วนคนวัยทำงานนั้นก็จะมีหมกมุ่นในการประกอบอาชีพเพียงอย่างเดียว การละหมาดในมัสยิดร่วมกันและการเข้าร่วมกิจกรรมต่างๆที่ทางมัสยิดจัดขึ้นนั้น มีการเข้าร่วมน้อยมากถึงกับบางครอบครัวขาดขาดการเข้าร่วมอย่างอย่างต่อเนื่อง ปัญหาต่อมาคือปัญหาในเรื่องของความสามัคคีของคนในพื้นที่ สืบเนื่องจากการขาดความรู้ความเข้าใจที่ลึกซึ้ง

เกี่ยวกับคำสอนของอิสลาม ทำให้เกิดปัญหาความขัดแย้งเกือบทุกครั้งเมื่อมีการทำกิจกรรมร่วมกัน คนในพื้นที่ที่มีการแข่งขันกัน ปัญหาเหล่านี้ถือเป็นอุปสรรคในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของมุสลิมได้อย่างชัดเจน เพราะความปรองดองสามัคคีกันนั้น เป็นบ่อเกิดในการรวมพลังเสริมสร้างทักษะในการดำเนินชีวิต การอยู่ร่วมกันของพี่น้องมุสลิม ปัญหาดังกล่าวนี้นี้ล้วนมาจากการขาดวิชาความรู้ทางศาสนา และจำเป็นจะต้องแก้ไขอย่างเร่งด่วน นอกจากนี้แล้ว ยังมีปัญหาที่ตามมาอีกมากมาย เช่น ปัญหาความยากจน ปัญหายาเสพติด ปัญหาภายในครอบครัว และปัญหาการทะเลาะขัดแย้งกัน รวมถึงปัญหาผู้สาวของเยาวชนในพื้นที่

จากสภาพปัญหาข้างต้นนั้น ควรมีการพัฒนาและปรับความเข้าใจให้กับสัปปุรุษ และผู้ปฏิบัติหน้าที่ของทางมัสยิด โดยเริ่มจากการอบรมและวางแผนการดำเนินงาน วิเคราะห์ปัญหาที่เกิดขึ้นภายในพื้นที่ร่วมกัน ทางมัสยิดควรนำเสนอต่อสำนักงานคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดให้เข้ามามีส่วนร่วมในการรับฟังความคิดเห็นนโยบายต่างๆ ในการแก้ไขปัญหาของมัสยิดในแต่ละพื้นที่ ซึ่งในพื้นที่ของผมนั้น ขอเสนอแนะว่า ควรจัดรูปแบบการเรียนการสอนวิชาความรู้ทางศาสนาให้กับคนในพื้นที่ในหลายๆรูปแบบเพื่อให้ข้อมูลต่างๆ เข้าถึงคนในพื้นที่ได้อย่างต่อเนื่อง ควรจัดการเขียนเขียนครอบครัวที่มีปัญหาในเรื่องของวิชาความรู้และการปฏิบัติศาสนกิจภาคจำเป็น และติดตามผล ถือเป็นการเผยแพร่วิชาความรู้และคำสอนของอิสลามโดยตระหนักถึงความเป็นอยู่ของพี่น้องมุสลิมในพื้นที่ อีกทั้งยังเป็นการสร้างบทบาทการทำงานของสัปปุรุษทางมัสยิดอีกด้วย ส่งเสริมในเรื่องของการปฏิบัติคุณงามความดีและยับยั้งห้ามตามในเรื่องของความชั่ว ควรมีการจัดกิจกรรมอบรมคุณธรรมจริยธรรมให้แก่เยาวชน และจัดทำโครงการขวัญกำลังใจให้กับครอบครัวตัวอย่างต้นแบบในการพัฒนาคุณภาพชีวิตตามแนวทางอิสลาม ส่วนปัญหาในเรื่องของความยากจนนั้นขอเสนอแนะว่า ควรมีการจัดตั้งกองทุนชะกาตเพื่อช่วยเหลือผู้ยากไร้ และกองทุนด้านการศึกษาเพื่อส่งเสริมเยาวชนที่ลำบากในพื้นที่ ด้านปัญหาเยาวชนติดยาเสพติดนั้นทางมัสยิดควรมีการปรึกษาหารือขอความร่วมมือจากผู้ปกครองในการเข้าร่วมแก้ไขปัญหามอบบักเียวยาเยาวชนที่ติดยาเสพติดอย่างจริงจัง ควรมีการประสานสาธารณสุขและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องให้เข้ามามีบทบาทในการช่วยเหลือกลุ่มคนเหล่านี้ ส่วนปัญหาอื่นๆที่เกิดขึ้นควรมีการวางแผนงานที่ต่อยอดมาใช้ในการแก้ไขปัญหามาจริง หากเป็นเช่นนั้น ทางมัสยิดก็จะเป็นศูนย์รวมใจในการดำเนินงานแก้ไขปัญหาดังกล่าวของคนมุสลิมในพื้นที่ได้อีกระดับหนึ่ง

4.1.2.5 สัมภาษณ์นายคนละ สามะ

อิมามประจำมัสยิดดารุสสุดาห์ ที่อยู่ 153 หมู่ 7 ตำบลควนสตอ อำเภอควนโดน จังหวัดสตูล สัมภาษณ์เมื่อวันอาทิตย์ ที่ 22 พฤษภาคม พ.ศ.2565 เวลา 14.30 น. ได้กล่าวว่า

ปัญหาที่เกิดขึ้นส่วนใหญ่ซึ่งจำเป็นจะต้องรีบเร่งในการแก้ปัญหา คือปัญหา ยาเสพติด ยาชนบางส่วนในพื้นที่มีการเสพยา โดยเฉพาะน้ำกระท่อมซึ่งมีส่วนผสมที่ทำให้เกิดอาการมึนเมา รวมถึงยาเสพติดชนิดอื่นๆ และปัญหายาเสพติดถือเป็นปัญหาระยะยาว ซึ่งทางมัสยิด ได้มีการจัดกิจกรรมรณรงค์ต่อต้านยาเสพติด อบรมคุณธรรมจริยธรรม ปลุกฝังเยาวชนตั้งแต่เยาว์วัย ที่เข้ามาศึกษาในศูนย์เตาติกาของมัสยิดให้รับรู้ถึงโทษทัณฑ์และผลร้ายที่จะเกิดขึ้นสำหรับผู้ติดยาเสพติดโดยนำหลักคำสอนทางศาสนามาอบรม และคัดเตือนคนในพื้นที่ ทั้งการเทศนาธรรมคุตบะฮ์ วันศุกร์ แต่ปัญหาเหล่านี้ก็ยังไม่หมดไป ปัญหาต่อมาคือเรื่องการศึกษาวิชาความรู้ทางศาสนาของเยาวชน ก็ยังถือเป็นปัญหาที่ยังเกิดขึ้นอยู่เพราะยังมีเยาวชนเพียงบางส่วนที่ยังละเลยในเรื่องของการแสวงหาวิชาความรู้ทางศาสนา และการรักษาการปฏิบัติละหมาด 5 เวลา รวมถึงศาสนกิจอื่นๆ แต่ส่วนมากแล้วเยาวชนเริ่มมีการตระหนักและสนใจในการศึกษาต่อเนื่องไม่ว่าจะเป็นด้านสามัญหรือศาสนา และปัญหาต่อมาของคนในพื้นที่คือปัญหาเรื่องเศรษฐกิจการประกอบอาชีพรายได้ประจำวัน ยังมีอีกหลายครอบครัวที่ประสบปัญหาความยากจนขาดแคลนรายได้ขาดปัจจัยในการส่งเสริมลูกหลานด้านการศึกษาต่อ ส่วนปัญหาด้านสุขภาพนั้นคนชราภายในพื้นที่มีจำนวนพอสมควรที่ประสบกับภาวะโรคที่เกิดจากการอุปโภคบริโภคเป็นหลัก เช่น โรคเบาหวาน ความดัน โรคหัวใจ และโรคอื่นๆ ด้านสุขอนามัยและความมีวินัยของคนในพื้นที่นั้นควรมีการปรับปรุง เช่นในเรื่องของการทิ้งขยะ เรื่องของสุขภาวะ และสภาพแวดล้อมต่างๆของสถานที่อยู่อาศัย ทั้งนี้เพื่อเป็นการลดการระบาดของโรคภัยไข้เจ็บต่างๆ เช่นในช่วงที่มีโรคไข้เลือดออกระบาด การดูแลเอาใจใส่กำจัดแหล่งน้ำขังบริเวณบ้านก็ถือว่าเป็นส่วนหนึ่งของการมีส่วนร่วมในการรับผิดชอบต่อสังคม และสร้างความมีวินัยให้กับมุสลิมเช่นกัน ดังนั้นปัญหาที่กล่าวมาทั้งหมดนั้นต้องได้รับการแก้ไขและพัฒนาอย่างต่อเนื่อง ฉะนั้นแล้วคุณภาพการดำเนินชีวิตของมุสลิมในพื้นที่ก็ยังอยู่ในเกณฑ์ที่ยังไม่บรรลุตามเป้าหมายตามหลักคำสอนของอิสลาม และยังทำให้มุสลิมในพื้นที่นั้นล่าถอยการพัฒนาตนเองอีกด้วย

ดังที่กล่าวมาข้างต้น การแก้ปัญหาและพัฒนาคุณภาพชีวิตของมุสลิมในพื้นที่ให้ดียิ่งขึ้นนั้น สิ่งแรกคือการเสริมสร้างกำลังใจและความบริสุทธิ์ใจในการปฏิบัติหน้าที่ของสัปบุรุษ มัสยิดเอง ให้มีจิตสำนึก ตระหนักถึงบทบาทที่ได้รับความไว้วางใจจากคนในพื้นที่ให้เข้ามาเป็นตัวแทนปฏิบัติหน้าที่ภายในมัสยิดก่อน เมื่อคณะกรรมการและสัปบุรุษของมัสยิดมีความตั้งใจที่ดีแล้ว การปฏิบัติและการแก้ไขอย่างจริงจังจะเป็นไปไม่ยาก ดังนั้นทางมัสยิดควรกำหนดนโยบายสำรวจข้อมูลของคนในพื้นที่อย่างเป็นระบบ ซึ่งสามารถดึงข้อมูลได้จากหน่วยงานอื่นๆเพื่อให้เกิดความง่ายง่ายในการปฏิบัติงาน สำรวจในแต่ละครอบครัวว่าประสบปัญหาใดบ้าง แล้วนำข้อมูลเหล่านี้มาจำแนกเป็นประเด็นปัญหาต่างๆของคนในพื้นที่ หลังจากนั้นทางมัสยิดควรแต่งตั้ง

ผู้รับผิดชอบเป็นเขตพื้นที่ในสังกัดของตนจากคณะกรรมการมัสยิดทั้ง 12 คนให้เป็น 12 เขต เพื่อให้เกิดความง่ายง่ายในการกำกับติดตามและช่วยกันแก้ปัญหา เริ่มตั้งแต่ปัญหาหนัก เช่น ปัญหาเสพติดที่มีมาอย่างต่อเนื่อง ทั้งนี้ยังมีมัสยิดเองก็ควรประสานเจ้าหน้าที่ทางภาครัฐ สาธารณสุขให้เข้ามามีบทบาทในการช่วยเหลือเยาวชนติดยาและหากิจกรรมอาชีพเสริมที่ก่อให้เกิดประโยชน์ต่อตนเองและสังคม หากคนเหล่านี้ได้รับการดูแลเอาใจใส่และมีกำลังใจในการเปลี่ยนแปลงตัวเอง ทำให้เขาเข้าถึงคุณค่าของตนเอง รู้ถึงสัจธรรมในการดำเนินชีวิต รู้คุณรู้โทษตามหลักคำสอนของศาสนาอิสลาม ในไม่ช้าการแก้ปัญหายาเสพติดคงมีการเปลี่ยนแปลงอย่างเห็นได้ชัดเจน ส่วนเยาวชนคนใดที่มีอาการในการเสพยาหนัก ทางมัสยิดก็นำข้อมูลแจ้งเจ้าหน้าที่สาธารณสุขเข้ามามีบทบาทตามกระบวนการทางการแพทย์ต่อไป ด้านการศึกษาวิชาความรู้ทางศาสนาของเยาวชน เพื่อให้เข้ากับยุคสมัยปัจจุบันก็ควรมีการสร้างกลุ่มไลน์เยาวชนในพื้นที่ หากมีการจัดการเรียนการสอนควรมีไลฟ์สดและส่งลิงค์ต่างๆเข้ากลุ่มเพื่อให้เยาวชนที่อยู่ต่างจังหวัดหรือในพื้นที่ที่ไม่มีโอกาสเข้ารับฟังและได้รับการติดตามข่าวจากทางมัสยิดอย่างต่อเนื่อง ด้านปัญหาความยากจน ควรมีการส่งเสริมและสร้างกลุ่มภายในหมู่บ้านโดยมัสยิดประสานขอความร่วมมือจากหน่วยงานกรมส่งเสริมแรงงานเข้ามาให้ความรู้ อบรม สร้างรายได้ สร้างผลิตภัณฑ์ให้เกิดขึ้นแก่กลุ่มแม่บ้านหรือสมาชิกของแต่ละครอบครัวที่ไม่มีงานทำ ให้มีรายได้เสริมเพื่อเป็นการช่วยเหลือครอบครัวในเรื่องค่าใช้จ่ายในแต่ละวันได้อีกระดับหนึ่ง ข้อเสนอเหล่านี้ฉันคิดว่าอยากให้สำนักงานคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดเข้ามามีบทบาทติดตามกำกับงานอย่างต่อเนื่องเพื่อการดำเนินงานในด้านการพัฒนาคุณภาพชีวิตมุสลิมของมัสยิดได้เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและก่อให้เกิดประโยชน์อย่างแท้จริงต่อคนมุสลิมในพื้นที่

4.1.2.6 สัมภาษณ์นายยาหนี แดสา

อิมามประจำมัสยิดมัสยิดดารุลสุญอ หมู่ 12 ตำบลทุ่งนุ้ย อำเภอกวนกาหลง จังหวัดสตูล สัมภาษณ์เมื่อวันอาทิตย์ ที่ 22 พฤษภาคม พ.ศ.2565 เวลา 10.30 น. ได้กล่าวว่า

ปัญหาที่เกิดขึ้นภายในพื้นที่อันดับแรกคือปัญหาด้านวิชาความรู้ คนในพื้นที่ส่วนมากแล้วยังขาดความรู้ทางศาสนาจึงเป็นเหตุทำให้การปฏิบัติศาสนกิจต่างๆในชีวิตประจำวันไม่ครบถ้วน และการปฏิบัติตนในแต่ละวันนั้นไม่สอดคล้องตามหลักคำสอนทางศาสนา ก็เพราะว่าเนื่องจากไม่มีความรู้ความเข้าใจ โดยเฉพาะการแต่งกายของวัยรุ่นทั้งผู้ชายและผู้หญิง มีการนั่งกางเกงขาสั้น และไม่คลุมฮิญาบเมื่อออกจากบ้าน ความเป็นอยู่ของเยาวชนมุสลิมกับเพศตรงข้ามไม่แตกต่างกับความเป็นอยู่ของต่างศาสนิกที่มีความอิสระ ไปไหนมาไหนอย่างเสรี สุดท้ายก่อให้เกิดปัญหาต่างๆตามมา เช่น ปัญหาท้องก่อนแต่ง ปัญหาชู้สาวระหว่างชายหญิง และปัจจุบันยังพบปัญหาความเบี่ยงเบนทางเพศของเยาวชนอีกด้วย เหล่านี้ล้วนเกิดขึ้นได้เพราะขาดความเข้มแข็งที่

แท้จริงต่ออัลลอฮ์ และปัจจัยหลักก็คือการขาดวิชาความรู้ทางศาสนา แต่เยาวชนส่วนมากจะเน้นเพียงการศึกษาทางโลกเท่านั้น ปัญหาต่อมาที่เห็นได้อย่างชัดเจนคือปัญหาเศรษฐกิจ ภาวะการตกงาน เยาวชนหมกมุ่นในเรื่องของยาเสพติด การเสพยาและคอยตามวัฒนธรรมความเป็นอยู่ของตะวันตกเข้ามามีอิทธิพลกับวิถีชีวิตของเยาวชนมุสลิม รวมถึงปัญหาความยากจนการประกอบอาชีพในยุคปัจจุบัน ซึ่งปัญหาเหล่านี้เป็นปัญหาระยะยาวที่จำเป็นจะต้องเยียวยาและแก้ไขโดยเฉพาะอย่างยิ่งบทบาทขององค์กรทางศาสนาและมัสยิดในพื้นที่

การแก้ปัญหาเหล่านี้ทางมัสยิดควรมีการจัดประชุมตัวแทนสมาชิกในครอบครัวของคนในพื้นที่เพื่อรับฟังปัญหาต่างๆของแต่ละครอบครัวที่ต้องการให้มัสยิดเข้ามามีบทบาทดำเนินการช่วยเหลือและแก้ไขปัญหาร่วมกัน เมื่อทางมัสยิดได้รับรู้ปัญหาที่แท้จริงแล้ว การแก้ไขปัญหาดังนั้นย่อมเป็นการอำนวยความสะดวกให้หายคลายยิ่งขึ้น เช่น ปัญหาด้านวิชาความรู้ของคนในพื้นที่เกี่ยวกับการปฏิบัติศาสนกิจและการดำเนินชีวิตประจำวันตามแนวทางหลักคำสอนของศาสนาอิสลาม ทางมัสยิดสามารถที่จะรับฟังความคิดเห็นโดยตรงจากคนในพื้นที่ถึงวิธีแก้ไขปัญหาในการจัดการเรียนการสอนพื้นฐานความรู้ทางศาสนาอย่างทั่วถึงอย่างไร ปัญหาเยาวชนบุตรหลานละเลยหน้าที่ในการปฏิบัติศาสนกิจในชีวิตประจำวัน ความเป็นอยู่ การดำเนินชีวิต ปัญหาชายหญิง การแต่งกาย และความเบี่ยงเบนทางเพศ ทางมัสยิดสามารถที่จะชี้แจงให้ตัวแทนสมาชิกของแต่ละครอบครัวได้รับทราบและหาแนวทางแก้ไขอย่างเป็นมาตรฐานเดียวกันได้ ทั้งนี้ทางมัสยิดเองควรประสานหน่วยงาน สำนักงานคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัด และองค์กรทางศาสนาเข้ามาทำงานร่วมกันในการแก้ไขอบรมให้ความรู้ และเผยแพร่ตามสื่อการเรียนรู้ต่างๆให้กลุ่มคนที่มีปัญหาได้ตระหนักสำนึกตนและเปลี่ยนแปลงตนเอง ด้านปัญหายาเสพติดและความยากจนเช่นกัน เมื่อทางมัสยิดได้รับข้อเสนอแนะจากตัวแทนของแต่ละครอบครัวแล้ว สิ่งต่อมาคือการกำหนดแนวทางแก้ไขปัญหายังต่อเนื่อง โดยการประสานหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเข้ามาช่วยเหลือ ทั้งนี้เพื่อเป็นการแก้ไขและพัฒนาคุณภาพชีวิตของมุสลิมให้เห็นได้อย่างเป็นรูปธรรม และเพื่อเป็นประโยชน์แก่พี่น้องมุสลิมได้อย่างทั่วถึง

4.1.2.7 สัมภาษณ์นายหะเสน สเฮวารี

อิมามประจำมัสยิดมัสยิดชอลาฮุดดีน ที่อยู่ 15 หมู่ 2 ตำบลปาล์มพัฒนา อำเภอมะนัง จังหวัดสตูล สัมภาษณ์เมื่อวันอาทิตย์ ที่ 22 พฤษภาคม พ.ศ.2565 เวลา 16.30 น. ได้กล่าวว่า

สิ่งที่เกิดขึ้นและถือว่าเป็นปัญหาหลักสำหรับมุสลิมในพื้นที่คือเรื่องของยาเสพติด เยาวชนบางกลุ่มมีการเสพยาและจำหน่ายยาเสพติดซึ่งเป็นปัญหาที่ยังไม่สามารถแก้ไขได้ และทางมัสยิดเองได้แค่ทำหน้าที่ตักเตือนเรียกร้องเชิญชวนให้ละทิ้งสิ่งเหล่านี้ โดยที่ไม่สามารถจะแก้ไขปัญหาหรือเข้ามาควบคุมเยาวชนติดยาเสพติดได้ เนื่องจากความพลอดกัยของตนเอง ทั้งนี้ปัญหา

เขาวนยังมีมาอย่างต่อเนื่อง เช่นปัญหาทะเลาะวิวาท ชายหญิงอยู่ร่วมกันโดยไม่ผ่านการแต่งงานที่ถูกต้องตามบทบัญญัติของศาสนาอิสลาม สุดท้ายนำไปสู่ปัญหาท้องก่อนแต่ง เขาวนและคนทั่วไปในพื้นที่ยังขาดความรู้ทางศาสนา รวมถึงผู้ที่ปฏิบัติศาสนกิจขาดการศึกษาเรียนรู้เพิ่มเติมอย่างจริงจัง แต่จะเน้นไปในเรื่องของการปฏิบัติอามาลเพียงอย่างเดียว ด้านการประกอบอาชีพคนในพื้นที่บางส่วนยังประสบปัญหาความยากจน รายได้ไม่เพียงพอต่อค่าใช้จ่ายในการดำเนินชีวิตภายในครอบครัว และสุดท้ายคือเรื่องการใช้ชีวิตและความเป็นอยู่ที่ไม่สอดคล้องตามหลักคำสอนของศาสนาอิสลาม หากเทียบแล้วกลุ่มคนที่เข้ามัสยิดประกอบศาสนกิจในแต่ละวันนั้นยังมีจำนวนน้อยมากกว่ากลุ่มคนที่ยังไม่เข้ามัสยิด ถึงแม้ว่าทางมัสยิดได้จัดการเรียนการสอนมีการเยี่ยมเยียนในครอบครัว แต่ยังคงขาดการให้ความร่วมมือของคนในพื้นที่อีกจำนวนมากเช่นกัน

ปัญหาต่างๆที่เกิดขึ้นภายในพื้นที่นั้น ผมคิดว่าวิธีแก้ที่ดีที่สุดคือการนำหลักคำสอนทางศาสนาตามแบบอย่างของท่านบีมาปรับใช้ในการแก้ปัญหา โดยเริ่มตั้งแต่ระดับผู้นำ คำสอนในอิสลามได้วางระบบอย่างไรในการปฏิบัติหน้าที่ของผู้นำ เพราะทุกคนที่มีหน้าที่ล้วนได้รับการสอบสวน ดังนั้นการส่งเสริมและให้ผู้นำผู้ที่มีหน้าที่ของมัสยิดได้มีความตระหนักรู้อย่างจริงจังเป็นอันดับแรกนั้นเป็นสิ่งที่จำเป็น เพื่อให้ผู้ที่ปฏิบัติหน้าที่ได้รู้ถึงบทบาทและทำหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายให้ดีที่สุด เมื่อกลุ่มคนเหล่านี้มีความเข้าใจและมีความจริงใจในการปฏิบัติหน้าที่แล้วสิ่งที่ตามมาคือการเข้าถึงสมาชิกคนในพื้นที่ให้มากที่สุดด้วยการเยี่ยมเยียน ติดตาม สอบถามทุกข์สุข เมื่อรับทราบถึงปัญหาต่างๆแล้ว คณะกรรมการมัสยิดควรมีการจัดประชุมปรึกษาหารือและหาวิธีการแก้ไขช่วยเหลือพี่น้องมุสลิมเท่าที่สามารถกระทำได้เป็นการเบื้องต้นก่อน เช่นในเรื่องวิชาความรู้ ควรจัดการเรียนการสอนเพิ่มเติม แจกเอกสารใบความรู้ต่างๆให้กับคนในพื้นที่ ดักเตือนซึ่งกันและกันและคอยให้กับพวกเขาเหล่านั้น ส่วนในเรื่องปัญหาอาชญากรรมของเขาวนและการทะเลาะวิวาทต่างๆ ทางมัสยิดควรจัดอบรมเข้าถึงเขาวนเหล่านั้นให้เขาเหล่านั้นได้ตระหนักและเห็นคุณค่าในความเป็นมุสลิมเป็นการเบื้องต้น หากใช้วิธีการนี้ไม่สำเร็จแล้วอาจเป็นเพราะฤทธิ์ของยาเสพติดทางมัสยิดก็ควรประสานพูดคุยกับผู้ปกครองและติดต่อสาธารณสุข เจ้าหน้าที่ที่รับผิดชอบให้เข้ามาช่วยเหลือเยียวยาต่อไป ด้านการใช้ชีวิตที่ยังไม่สอดคล้องกลับหลักคำสอนของศาสนาอิสลามก็ให้มีการดักเตือนอย่างต่อเนื่อง ทุกวิธีที่เหมาะสมโดยเอาแบบอย่างจากท่านบีมาปรับใช้ในการอบรมสั่งสอนพร้อมทั้งคอยช่วยเหลือและแก้ไขปัญหาเหล่านั้น และการใช้ชีวิตของมุสลิมท่ามกลางสังคมพหุวัฒนธรรมซึ่งอำเภอมะนังนั้นมุสลิมอยู่ร่วมกับต่างศาสนิกจำนวนมาก ทั้งนี้เพื่อเสริมสร้างความสามัคคีและลดปัญหาการทะเลาะวิวาท ไม่ว่าจะเป็นมุสลิมเองกับมุสลิมด้วยกัน

หรือมุสลิมกับต่างศาสนิก ควรมีการจัดกิจกรรม เช่น กีฬาสัมพันธ์ หรือกิจกรรมอื่นๆที่ไม่เกี่ยวข้องกับเรื่องของศาสนา ด้านการประกอบอาชีพ เสนอว่าทางมัสยิดเองควรประสานหน่วยงานภายนอกเข้ามาให้ความรู้ส่งเสริมให้คนในพื้นที่ได้มีรายได้ ทั้งนี้เพื่อลดปัญหาความยากจน และส่งเสริมให้มุสลิมในพื้นที่ที่มีความขยันในการประกอบอาชีพมากยิ่งขึ้น โดยที่ปัญหาเหล่านี้จะหมดไป หากทุกฝ่ายให้ความร่วมมือ ทั้งมัสยิด ชาวบ้าน เจ้าหน้าที่ รวมถึงองค์กรที่เกี่ยวข้องทุกฝ่าย

4.1.3 สัมภาษณ์คอเต็บทั้ง 7 อำเภอในจังหวัดสตูล

4.1.3.1 สัมภาษณ์นายราหมะ เหล่ทองคำ

คอเต็บประจำมัสยิดบูเกะตุงมา หมู่ 7 ตำบลคลองขุด อำเภอเมือง จังหวัดสตูล ได้ทำการสัมภาษณ์เมื่อวันศุกร์ ที่ 6 พฤษภาคม พ.ศ.2565 เวลา 14.30 น. ได้กล่าวว่า

สภาพปัญหาเกี่ยวกับคุณภาพชีวิตของมุสลิมในพื้นที่ ณ ปัจจุบันนี้ที่เป็นปัญหามากอันดับหนึ่งคือเรื่องของยาเสพติด โดยเฉพาะน้ำกระท่อม บุหรี่และสิ่งเสพติดอื่นๆ ซึ่งเป็นปัญหากับเยาวชนอย่างต่อเนื่อง แม้ทางมัสยิดได้จัดกิจกรรมต่างๆที่เป็นการรณรงค์ต่อต้านยาเสพติดแล้วก็ตาม แต่ยาเสพติดก็ยังไม่หมดไปจากพื้นที่ ปัญหาดังกล่าวคือปัญหาทางครอบครัวการทะเลาะวิวาทภายใน เนื่องจากหัวหน้าครอบครัวไม่รับผิดชอบดูแลสมาชิกในครอบครัวอย่างเต็มที่ รวมถึงปัญหาการหย่าร้างแตกแยกกันภายในครอบครัว นอกจากนี้ยังมีปัญหาในเรื่องของเยาวชนและคนในพื้นที่ยังขาดการศึกษาหาวิชาความรู้ในทางศาสนา ความเคร่งครัดในการปฏิบัติศาสนกิจขาดหายไป ถึงแม้ว่าคนในพื้นที่มีการพัฒนาอย่างต่อเนื่องในด้านการศึกษาแต่จะเน้นไปทางวิชาชีพและศาสตร์แขนงต่างๆเกี่ยวกับทางโลกเสียมากกว่า น้อยมากที่จะมีความตระหนักในการส่งเสริมให้บุตรหลานได้ศึกษาเรียนรู้วิชาศาสนาควบคู่ไปกับสามัญ ซึ่งทางมัสยิดได้เปิดรับนักเรียนเยาวชนเข้าศึกษาวิชาความรู้ทางศาสนาของโรงเรียนดาดีกาในสังกัดของมัสยิด แต่ได้รับการตอบรับเป็นจำนวนน้อยหากเปรียบเทียบกับประชากรที่สังกัดอยู่ในพื้นที่

จากปัญหาต่างๆข้างต้นจำเป็นจะต้องได้รับการแก้ไขอย่างต่อเนื่อง เพื่อเป็นการพัฒนาคุณภาพชีวิตของมุสลิมให้ดียิ่งขึ้น ดังนั้นทางมัสยิดควรดำเนินการในการแก้ไขปัญหาเหล่านี้อย่างจริงจังและคณะกรรมการมัสยิดทุกคนจำเป็นต้องให้ความร่วมมือในการปฏิบัติหน้าที่ ปรับความเข้าใจ รู้จักมีความเสียสละเพื่อประโยชน์ของมุสลิมเป็นหลัก ในการดำเนินงานนั้นควรแบ่งภาระหน้าที่รับผิดชอบให้ชัดเจน และมีการติดตามประเมินผลการทำงานของคณะกรรมการทุกฝ่าย โดยร่วมมือกันแก้ปัญหาตามลำดับความสำคัญ มีการสำรวจข้อมูลของคนในพื้นที่ ทั้งในเรื่องของปัญหา ยาเสพติด มัสยิดควรมีการรณรงค์ในรูปแบบของการตักเตือนตามคำสอนของอิสลามอย่างจริงจัง และใช้สื่อป้ายประกาศต่างๆติดตามชุมชนเพื่อเป็นการตักเตือนเบื้องต้น หลังจากนั้นควร

ประธานเจ้าหน้าที่และหน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้องในการต่อต้านยาเสพติดเข้ามามีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาเกี่ยวกับทางมัสยิด ด้านปัญหาครอบครัวควรมีการสำรวจเช่นกันว่าครอบครัวใดบ้างมีปัญหาทะเลาะวิวาทภายใน หรือแยกทางกัน รวมถึงปัญหาเยาวชนของแต่ละครอบครัว ทางมัสยิดควรมีการเรียกมาดักเตือนเป็นการส่วนตัวหรือส่งตัวแทนคณะผู้ทำงานที่มัสยิดได้แต่งตั้งไว้เข้าไปเยี่ยมเยียนให้คำตักเตือนตามหลักคำสอนของอิสลาม ให้ตระหนักและรับทราบถึงภาระหน้าที่ความรับผิดชอบของแต่ละฝ่ายภายในครอบครัว ให้คำแนะนำต่างๆ และหาแนวทางช่วยเหลือต่อไป หากมัสยิดและคณะทำงานทุกฝ่ายปฏิบัติงานด้วยความบริสุทธิ์ใจในการช่วยเหลือสังคมมุสลิม ช่วยแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นภายในพื้นที่ของตน แนนอนปัญหาคงได้รับการเยียวยาและแก้ไขอย่างต่อเนื่อง และนำไปสู่ระดับที่ดีขึ้น

4.1.3.2 สัมภาษณ์นายคนัย หวันตาหลา

ขอเชิญประจามัสยิดกลางกำแพง ที่อยู่ 293 หมู่ 4 ตำบลกำแพง อำเภอละงู จังหวัดสตูล สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 7 พฤษภาคม พ.ศ.2565 เวลา 13.30 น. ได้กล่าวว่า

ปัญหาและความเป็นอยู่ของคนในพื้นที่ด้านการพัฒนาคุณภาพชีวิตนั้นยังถือว่าอยู่ในเกณฑ์ที่ต้องแก้ไขและจำเป็นต้องพัฒนาอย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะอย่างยิ่งปัญหาที่เกี่ยวกับเยาวชน ปัญหายาเสพติด ปัญหาชู้สาว ความอิสระของวัยรุ่นในการใช้ชีวิตประจำวันที่ปะปนอยู่กับเพศตรงข้าม รวมถึงปัญหาที่เยาวชนส่วนมากทะเลาะในหน้าที่ของความเป็นมุสลิมทั้งในเรื่องของการปฏิบัติศาสนกิจในชีวิตประจำวันและเรื่องของการเรียนรู้และพัฒนาตนเองให้มีความเข้าใจอย่างลึกซึ้งเกี่ยวกับหลักคำสอนทางศาสนา ซึ่งปัญหาเหล่านี้ทำให้เกิดอุปสรรคที่สำคัญในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของชุมชนในภาพรวม ส่วนปัญหาโดยทั่วไปที่เกิดขึ้นกับคนวัยทำงานส่วนใหญ่คือปัญหาหนี้สิน ปัญหาความยากจนที่มีมาอย่างต่อเนื่อง มีการกู้เงินจากหน่วยงานต่างๆ หรือนอกระบบซึ่งมีส่วนเกี่ยวข้องกับดอกเบี้ย นอกจากนี้ยังรวมถึงปัญหาที่เกิดขึ้นกับคนวัยชรา เรื่องของสุขภาพ และโรคประจำตัวต่างๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการรักษาความสะอาดและสุขภาวะต่างๆ ทั้งที่อยู่อาศัย เครื่องแต่งกาย และอื่นๆ ยังถือได้ว่ามีอยู่บางครอบครัวที่ยังบกพร่องอยู่ อีกทั้งการอุปโภคบริโภคนั้นไม่ได้คำนึงถึงสุขภาพของตนว่าสิ่งใดรับประทานได้ สิ่งใดรับประทานไปแล้วมีผลเสียต่อสุขภาพ ถึงแม้ว่าอาหารที่บริโภคนั้นจะเป็นอาหารทะเลาก็ตาม แต่มีผลต่อโรคภัยไข้เจ็บที่เป็นอยู่ทั้งหมดนี้ล้วนเป็นปัญหาที่มีมาเป็นระยะเวลาที่ยาวนาน และยังไม่ได้รับความร่วมมือจากคนในพื้นที่อย่างจริงจัง

การแก้ปัญหาดังกล่าวข้างต้นนั้นจำเป็นต้องได้รับความร่วมมือจากทุกฝ่าย โดยเฉพาะอย่างยิ่งปัญหาของเยาวชน ทางมัสยิดควรวางแผนจัดระบบ เริ่มจากการจัดอบรมให้ความรู้แก่สัปบุรุษของมัสยิดเป็นรายสัปดาห์หรือรายเดือน หลังจากนั้นควรมีการวางแผนการ

ปฏิบัติงานดำเนินการแก้ไขปัญหาโดยเริ่มจากปัญหาของเยาวชนก่อนเป็นอันดับแรก ในเรื่องของยาเสพติดมัสยิดควรวางแผนนโยบายเข้าไปมีส่วนในการช่วยเหลือและติดตามเยาวชนที่ติดยาเสพติดภายในพื้นที่พร้อมทั้งประสานความร่วมมือกับผู้ปกครองและหาแนวทางแก้ไขปัญหาร่วมกันปรึกษาหารือกับผู้นำในชุมชน ผู้ใหญ่บ้านกำนันเพื่อให้ประสานหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเข้ามาเยียวยาบำบัดและดำเนินการรักษาเป็นรายบุคคล ในเรื่องของปัญหาผู้สาวการปะปนระหว่างชายหญิงที่แต่งงานกันได้อย่างเสรี ทางมัสยิดควรวางระเบียบและประชาสัมพันธ์ให้กับคนในพื้นที่ได้รับทราบเกี่ยวกับแนวทางในการแก้ไขปัญหาผู้สาวของเยาวชนให้กับผู้ปกครองแต่ละครอบครัวได้รับทราบอย่างทั่วถึง หากพบเห็นการกระทำความผิดควรมีฝ่ายดำเนินการที่มีสติได้แต่งตั้งขึ้นประสานผู้ปกครองให้รับทราบและดำเนินการต่อไปให้ถูกต้องตามหลักการทางศาสนา ส่วนปัญหาในเรื่องของความยากจนและหนี้สินของคนในพื้นที่นั้น ทางมัสยิดควรประสานสำนักงานคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดและควรเสนอเกี่ยวกับการจัดตั้งกองทุนช่วยเหลือคนยากจนเด็กกำพร้าจากระบบชะกาดของคนในพื้นที่ เพื่อเป็นการเยียวยาอีกระดับหนึ่งและเป็นการเปิดช่องทางช่วยเหลือมุสลิมให้ห่างไกลจากการกู้ยืมในระบบที่มีดอกเบี้ยเกี่ยวข้อง ส่วนด้านสุขภาพและสุขภาพของคนชราในพื้นที่ ถึงแม้ว่ามัสยิดได้ดำเนินการให้เจ้าหน้าที่ทางสาธารณสุข ใช้สถานที่บริเวณมัสยิดในการตรวจสุขภาพคนชราและคนในพื้นที่แล้วก็ตาม ทางมัสยิดก็ควรส่งเสริมโดยนำหลักคำสอนทางศาสนาด้านความสะอาดสุขอนามัยต่างๆตามแบบอย่างของท่านนบีมาเผยแพร่ให้กับคนในพื้นที่ได้รับทราบให้ทั่วถึง ควรสร้างสื่อออนไลน์ผ่านแอปพลิเคชันต่างๆในการเผยแพร่ความรู้เพื่อให้คนพื้นที่สามารถติดตามย้อนหลังได้

4.1.3.3 สัมภาษณ์นายอิสมาแอล ดาเดอิน

คอเต็บประจำมัสยิดบารายี ที่อยู่ 24/1 หมู่ 7 ตำบลนาทอน อำเภอทุ่งหว้า จังหวัดสตูล สัมภาษณ์เมื่อวันศุกร์ ที่ 20 พฤษภาคม พ.ศ.2565 เวลา 14.30 น. ได้กล่าวว่า

ปัญหาที่ถือว่าเป็นปัญหาภายในหมู่บ้านลำดับต้นๆคือปัญหาเรื่องของยาเสพติด เนื่องจากยังมีเยาวชนบางกลุ่มหมกมุ่นอยู่กับสิ่งเสพติด ส่วนใหญ่แล้วจะเป็นกลุ่มวัยรุ่นและยังมีบางส่วนที่เป็นกลุ่มวัยกลางคน และยาเสพติดที่แพร่ระบาดภายในหมู่บ้านส่วนใหญ่คือน้ำกระท่อมและสารเสพติดอื่นๆ แม้ว่าทางมัสยิดได้ทำการตักเตือนในละหมาดวันศุกร์ โดยนำบทบัญญัติทางศาสนามาอบรมสั่งสอน แต่ก็ยังถือว่าไม่สามารถที่จะแก้ปัญหาให้หมดไปจากหมู่บ้านได้ และยังมี การเสพอยู่อย่างต่อเนื่อง สาเหตุเพราะคนเหล่านี้ยังเป็นผู้ป่วยที่ไม่ได้รับการบำบัดอย่างจริงจัง และเจ้าตัวก็ไม่ให้ความร่วมมือหรือคิดที่จะเปลี่ยนแปลงแก้ไขปรับปรุงตนเอง ปัญหาต่อมาคือปัญหาเรื่องการศึกษาด้านศาสนาและการให้ความร่วมมือในการเข้าอบรมและร่วมกิจกรรมต่างๆที่ทางมัสยิดได้จัดขึ้น เมื่อคนในพื้นที่บางกลุ่มก็ยังไม่มีความเข้าใจหรือมีความรู้ทางศาสนาอย่างลึกซึ้ง

แน่นอนการปฏิบัติและการดำเนินชีวิตประจำวันนั้น บางครั้งอาจสวนทางจากหลักคำสอนทางศาสนา แม้ว่าทางมัสยิดจัดการเรียนการสอน แต่ยังไม่ทั่วถึงเนื่องจากคนบางกลุ่มออกไปประกอบอาชีพทั้งวันและขาดการติดตามข้อมูลต่างๆที่ทางมัสยิดได้ดำเนินการ ไม่ว่าจะเป็นในเรื่องของกิจกรรมโครงการอบรมคุณธรรมจริยธรรมต่างๆ เมื่อเป็นเช่นนั้นแน่นอนคนกลุ่มเหล่านี้ย่อมประสบปัญหาในเรื่องของการพัฒนาคุณภาพชีวิตของตนเองในด้านวิชาความรู้และความเป็นอยู่ตามวิถีอิสลามฉะนั้นจึงจำเป็นจะต้องได้รับการแก้ไขและพัฒนาต่อไป

จากปัญหาดังกล่าว สิ่งที่ทางมัสยิดพอที่จะดำเนินการและให้ความช่วยเหลือเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของมุสลิมในพื้นที่ได้ คือการเข้าถึงและนำปัญหาต่างๆมาประชุมปรึกษาหารือแก้ไขปัญหาร่วมกัน โดยเฉพาะปัญหาที่ถือว่าเป็นเรื่องเร่งด่วน คือปัญหาด้านยาเสพติด ทางมัสยิดทำได้แต่เพียงประสานผู้ปกครองให้ข้อมูลและความร่วมมือในการเฝ้าระวัง ซึ่งในขั้นตอนต่อไปได้เป็นการส่งต่อให้กับเจ้าหน้าที่ทางภาครัฐ และหน่วยงานสาธารณสุขเข้ามาช่วยปรับความเข้าใจและเฝ้าระวังกลุ่มคนเหล่านี้ และอีกวิธีหนึ่งเมื่อกลุ่มคนเหล่านี้ได้รับการบำบัดตามวิถีทางการแพทย์แล้วผมขอเสนอแนะแนวทางหนึ่ง คือใช้หลักศาสนาบำบัดในการขัดเกลาจิตใจ ให้กับกลุ่มคนเหล่านี้ ให้มีความหวังและสู้ชีวิตต่อไปด้วยการเปลี่ยนแปลงปรับปรุงตนเองให้ดียิ่งขึ้น ปัญหาต่อมาคือปัญหาเรื่องวิชาความรู้ เสนอว่าทางมัสยิดควรประชุม ปรึกษาหารือผู้ที่เกี่ยวข้องอย่างจริงจังในการวางแผนระบบการจัดการศึกษาที่ทางมัสยิดจะนำไปพัฒนาเพื่อให้เข้าถึงคนในพื้นที่ ดังนั้นควรมีการจัดการสอนโดยเผยแพร่ความรู้ในระบบออนไลน์ และมีการประเมินทุกครั้งของแต่ละเดือน มัสยิดควรติดตามเอาใจใส่ครอบครัวที่ยังขาดองค์ความรู้หรือความเข้าใจทางศาสนาที่ถูกต้อง ด้วยการเชิญชวนให้กำลังใจและสร้างมิตรภาพที่ดีต่อกันให้คนเหล่านี้ได้รับทราบถึงสายสัมพันธ์และความสำคัญของความเป็นพี่น้องมุสลิมและมีความรักต่อมัสยิดอันเป็นศูนย์รวมใจของมุสลิมในพื้นที่ เมื่อความเป็นพี่น้องของคนในพื้นที่ที่มีความเข้มแข็ง การแก้ปัญหาและการพัฒนาคุณภาพชีวิตจะดีขึ้นตามมา

4.1.3.4 สัมภาษณ์นายมนูญ อะตันตรา

คอเต็บประจำมัสยิดนะฮ์รุสลาม หมู่ 4 ตำบลท่าแพ อำเภอท่าแพ จังหวัดสตูล สัมภาษณ์เมื่อวันเสาร์ ที่ 21 พฤษภาคม พ.ศ.2565 เวลา 13.30 น. ได้กล่าวว่า

ปัญหาที่เกิดขึ้นและเป็นที่มาของทุกปัญหาในมุมมองของผม ภายในเขตพื้นที่ ณ ปัจจุบันนี้คือปัญหาในเรื่องของรายได้ การประกอบอาชีพ รวมถึงค่าครองชีพที่สูง ถือได้ว่าเป็นวิกฤติที่เกิดขึ้นในพื้นที่มากที่สุด และปัญหานี้มีมาอย่างต่อเนื่อง เป็นเหตุทำให้คนในพื้นที่ต้องกู้ยืมเงินนอกระบบและมีส่วนข้องเกี่ยวกับเรื่องดอกเบี้ย ซึ่งเป็นสิ่งที่ขัดแย้งกับบทบัญญัติทางศาสนาอิสลามอย่างชัดเจน ส่วนปัญหาถัดมาคือเรื่องปัญหาเยาวชนขาดความตระหนักและดำเนิน

ชีวิตประจำวันไม่สอดคล้องกับแนวทางของอิสลาม ใช้ชีวิตปะปนระหว่างหญิงชายแบบอิสระ แม้เห็นว่าทางมัสยิดได้ทำการตกแต่งเดือนเทศนาธรรมในรอบสัปดาห์ แต่ยังไม่สามารถที่จะแก้ไขสิ่งเหล่านี้ให้หมดสิ้นจากหมู่บ้านได้ หากพิจารณาเชิงลึกแล้วสาเหตุหลักคือเยาวชนขาดวิชาความรู้และขาดจิตสำนึกต่อบทบัญญัติทางศาสนา ซึ่งทางมัสยิดได้ดำเนินการจัดการเรียนการสอนได้ ในรอบสัปดาห์ แต่คนในพื้นที่ยังขาดการให้ความร่วมมือเข้าร่วมกิจกรรมที่ทางมัสยิดจัดขึ้น ดังนั้นปัญหาเหล่านี้จึงเป็นปัญหาที่มีมาอย่างต่อเนื่องและควรได้รับการแก้ไขเพื่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตของคนในพื้นที่ต่อไป

จากปัญหาดังกล่าว ทางมัสยิดควรวางแผนแนวทางในการช่วยเหลือพี่น้องมุสลิมในพื้นที่เพื่อเป็นการสร้างบทบาทและตระหนักถึงภาระหน้าที่ที่ได้รับมอบหมาย โดยเฉพาะอย่างยิ่งปัญหาที่มุสลิมในพื้นที่ประสบมากที่สุดคือในเรื่องของค่าครองชีพ และการประกอบอาชีพ ภาวะการตกงาน ทางมัสยิดควรประสานหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เช่น คณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัด เพื่อหาแนวทางแก้ไขปัญหาร่วมกัน หาแหล่งทุนต่างๆ เข้ามาช่วยเหลือเยียวยาเป็นการเบื้องต้น เพื่อเป็นการหลีกเลี่ยงจากภาระหนี้ของคนในพื้นที่จากการกู้ยืมที่เกี่ยวข้องกับดอกเบี้ย ซึ่งเป็นการขัดแย้งกับบทบัญญัติของศาสนาอิสลาม ส่วนปัญหาหาเสพติดเสนอว่า คณะทำงานของมัสยิดทุกคนควรมีความตระหนักและปรึกษาหารือร่วมกันกับคนในพื้นที่ วางแผนและนโยบายต่างๆ ทำความเข้าใจร่วมกันในการหาหนทางมาเยียวยาบำบัดผู้ที่ติดยาเสพติด ทางมัสยิดควรมีกรรมรงค์ ผ่านสื่อประชาสัมพันธ์ต่างๆ ถึงผลร้าย พิษภัย และบาปที่จะได้รับจากการเสพยาเสพติดตามคำสอนของศาสนาอิสลาม นอกเหนือจากนี้แล้ว ทางมัสยิดควรเป็นฝ่ายประสานงานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ให้เข้ามาช่วยเหลือเยียวยาและบำบัดตามวิถีทางการแพทย์ต่อไป และปัญหาด้านวิชาความรู้คุณธรรมจริยธรรมนั้น ขอเสนอว่าให้สำนักงานคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดจัดอบรมคณะกรรมการมัสยิดในรอบเดือนวางแผนแนวทางต่างๆ ในการพัฒนาคุณภาพชีวิตมุสลิม ทั้งทางโลกและทางธรรม โดยให้ผู้ปฏิบัติหน้าที่ของแต่ละมัสยิดนั้น นำนโยบายและหลักการไปปรับใช้ในพื้นที่ของตน มีการจัดการเรียนการสอนผ่านระบบสื่อต่างๆ เพื่อให้เท่าทันกับยุคสมัยปัจจุบัน และแต่งตั้งผู้ที่ได้รับมอบหมายให้กำกับติดตามผลการดำเนินงานอย่างต่อเนื่อง เมื่อเยาวชนหรือคนในพื้นที่ทั่วไปได้ผ่านการรับรู้รับฟังจากการเรียนการสอน และสื่อต่างๆ ที่ทางมัสยิดได้จัดขึ้น การพัฒนาคุณภาพชีวิตของมุสลิมในพื้นที่ น่าจะดีขึ้นตามมาและสามารถแก้ไขปัญหาดังกล่าวได้อย่างถูกต้องตามสภาพจริงของคนในพื้นที่

4.1.3.5 สัมภาษณ์นายอิบรอเฮม หมาดสุเร็น

คอเต็บประจำมัสยิดคารุสสุตัย หมู่ 7 ตำบลควนสตอ อำเภอกวนโดน จังหวัดสตูล สัมภาษณ์เมื่อวันอาทิตย์ ที่ 8 พฤษภาคม พ.ศ.2565 เวลา 11.30 น. โดยที่ผู้วิจัยได้สนทนา และมีการ

เสนอว่า

ปัญหาที่เกิดขึ้นในปัจจุบัน คือปัญหายาเสพติด โดยที่มัสยิดได้มีการจัดกิจกรรม ธรรมะต่อต้านยาเสพติด อบรมคุณธรรมจริยธรรม ปลุกฝังเยาวชน รวมถึงตั้งเตือนผ่านคุตบะฮ์วัน ศุกร์แล้วก็ยังไม่หมดไป เรื่องต่อมาคือ การศึกษาวิชาความรู้ทางศาสนา คนในพื้นที่บางส่วนที่ยัง ละเลยในเรื่องของการแสวงหาวิชาความรู้ทางศาสนา และรักษาการละหมาด 5 เวลา รวมถึงศาสนกิจ อื่นๆ ส่วนเรื่องเศรษฐกิจการประกอบอาชีพนั้นยังมีอีกหลายครอบครัวที่ประสบปัญหาขาดแคลน รายได้ ดังนั้นสิ่งเหล่านี้ได้รับการแก้ไขและพัฒนาอย่างต่อเนื่อง เพื่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตของ มุสลิมในพื้นที่ให้ดียิ่งขึ้นต่อไปในอนาคต

การแก้ปัญหาและพัฒนาคุณภาพชีวิตของมุสลิมในพื้นที่ข้างต้นนั้น คณะกรรมการ และสัปบุรุษของมัสยิดจำเป็นต้องปฏิบัติและการแก้ไขอย่างจริงจัง โดยกำหนดนโยบาย สำรวจ ข้อมูลของคนในพื้นที่ว่าประสบปัญหาใดบ้าง แล้วนำข้อมูลเหล่านั้นมาจำแนกเป็นประเด็นปัญหา ต่างๆ โดยควรเริ่มต้นแก้ไขปัญหายาเสพติดที่ก่อนเป็นอันดับแรก ประสานเจ้าหน้าที่ทางภาครัฐ สาธารณสุขให้เข้ามามีบทบาทในการช่วยเหลือเยาวชนติดยาและบำบัดรักษาตามกระบวนการ ทางการแพทย์ ด้านการศึกษาวิชาความรู้ทางศาสนานั้น เพื่อให้เข้ากับยุคสมัยปัจจุบันก็ควรมีการ ไลฟ์สด ด้านปัญหาความยากจน มัสยิดควรประสานขอความร่วมมือจากหน่วยงานกรมส่งเสริม แรงงานเข้ามาให้ความรู้ อบรม สร้างรายได้แก่คนในพื้นที่ และประสานสำนักงานคณะกรรมการ อิสลามประจำจังหวัดเข้ามามีบทบาทติดตามกำกับงานอย่างต่อเนื่อง

4.1.3.6 สัมภาษณ์นายศักดิ์กรี แดสา

ขอเชิญประจามัสยิดมัสยิดดารุลมุสลิหม์ หมู่ 12 ตำบลทุ่งนุ้ย อำเภอกวนกาหลง จังหวัดสตูล สัมภาษณ์เมื่อวันอาทิตย์ ที่ 22 พฤษภาคม พ.ศ.2565 เวลา 11.30 น. ได้กล่าวว่า

สภาพปัญหาที่เกิดขึ้นภายในพื้นที่ ณ ปัจจุบันนี้ ส่วนใหญ่แล้วคือปัญหายาเสพติด ในหมู่วัยรุ่น เป็นปัญหาที่มีมาอย่างยาวนาน และยากที่จะเยียวยา เนื่องจากคนในพื้นที่โดยเฉพาะ ผู้ปกครอง ไม่สามารถที่จะควบคุมบุตรหลาน หรือให้ความร่วมมือ กับหน่วยงานและองค์กรที่ เกี่ยวข้องเท่าใดนัก ฉะนั้นแล้วปัญหาของวัยรุ่นนี้จึงแยกออกเป็นประเด็นต่างๆหลายๆปัญหาด้วยกัน ที่นอกเหนือจากยาเสพติด ยังมีปัญหาในเรื่องของความอิสระเสรีในการใช้ชีวิตที่ไม่สอดคล้องตาม บทบัญญัติของศาสนา ปัญหาท้องก่อนแต่ง ปัญหาการผิดประเวณี และปัญหาการลักขโมยของ วัยรุ่นที่เสพยาเสพติด และยังมีปัญหาในเรื่องของการละเลยการปฏิบัติหน้าที่ภาคบังคับ เช่น ละหมาด 5 เวลา การถือศีลอดในเดือนรอมะฎอน และการประกอบศาสนกิจอื่นๆ สิ่งเหล่านี้เกิด ขึ้นมาจากการขาดความรู้และความเข้าใจเกี่ยวกับศาสนา ถึงแม้ว่าจะมีมุสลิมบางส่วนในพื้นที่ได้ ศึกษาตามโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามแล้วก็ตาม น้อยมากที่จะมีเยาวชนที่เคร่งครัด และ

ดำเนินชีวิตในรูปแบบคำสอนของอิสลามอย่างเป็นรูปธรรม หากพิจารณาอย่างลึกซึ้งแล้ว จุดเกิดของปัญหาและการฝ่าฝืนทุกอย่างมาจากความไม่เข้าใจในเรื่องศาสนาอย่างแท้จริง เพราะหากเยาวชนเหล่านี้มีความเข้าใจอย่างลึกซึ้งพร้อมทั้งมีความตระหนักในการแสดงถึงความเป็นป่าว และภาระหน้าที่ของความเป็นมุสลิมแน่นอนปัญหาเหล่านี้ย่อมไม่เกิดขึ้นมาถึงปัจจุบัน นอกเหนือจากที่กล่าวมาแล้วยังมีปัญหาในเรื่องของสภาพแวดล้อมในพื้นที่ เช่น ในเรื่องของการระเบิดภูเขาเป็นการทำลายแหล่งธรรมชาติ และรบกวนผู้ที่อาศัยอยู่แทนบริเวณนั้น และยังมีอีกหนึ่งปัญหาคือในเรื่องของสภาวะความเป็นอยู่ความสะอาดที่อยู่อาศัยสภาพแวดล้อม และแม้กระทั่งการอุปโภคบริโภคคนในพื้นที่ยังขาดความตระหนัก และไม่มีการควบคุมอาหารที่ไม่เหมาะสมกับโรคภัยไข้เจ็บที่กำลังเผชิญอยู่ มีคนในพื้นที่โดยเฉพาะวัยชราที่มีโรคประจำตัวมากมายโรคเบาหวานความดันไขมันในเส้นเลือด และโรคอื่นๆอีก หากคนเหล่านี้นำวิถีสุนนะฮ์ในการอุปโภคบริโภค ปัญหาความรุนแรงของโรคเหล่านี้คงจะหมดไปอีกระดับหนึ่ง ส่วนปัญหาทางด้านเศรษฐกิจการประกอบอาชีพยังถือว่าคนในพื้นที่มีรายได้อยู่ในระดับกลาง พอที่จะใช้จ่ายดูแลครอบครัวได้ แต่ยังมีอีกบางส่วนที่ประสบปัญหาความยากจน ขาดรายได้ บวกกับสภาพของเศรษฐกิจที่ตกต่ำในปัจจุบันนี้ ก่อให้เกิดภาระหนี้สินต่างๆมากมาย โดยเฉพาะในเรื่องของดอกเบี้ยเข้ามามีส่วนเกี่ยวข้อง จากการกู้ยืมทั้งในระบบและนอกระบบ

การแก้ปัญหาดังกล่าวข้างต้นนั้นจำเป็นต้องวางระบบแบบแผนที่ชัดเจนในการดำเนินการ โดยเฉพาะอย่างยิ่งฝ่ายที่มีหน้าที่หรือคณะกรรมการมัสยิด ควรทำความเข้าใจและรับรู้ร่วมกันถึงแบบแผนในการปฏิบัติงาน ฉะนั้นแล้วสิ่งที่สำคัญที่สุดคือความบริสุทธิ์ใจความตั้งใจมุ่งมั่นในการช่วยเหลือพี่น้องมุสลิมภายในพื้นที่ของคณะกรรมการมาคิดทุกคนต้องให้ความร่วมมืออย่างจริงจัง โดยมีการสำรวจปัญหาและที่มาของทุกปัญหาโดยเฉพาะอย่างยิ่งที่เกิดขึ้นณปัจจุบันคือปัญหาที่มาจากเยาวชนในเรื่องของยาเสพติดที่มีเกือบทุกพื้นที่ ทางมัสยิดควรประสานสำนักงานคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดเกี่ยวกับแนวทางในการแก้ไขปัญหายาเสพติดตามหลักคำสอนของศาสนาอิสลามให้เข้าร่วมในการแก้ไขปัญห อีกทั้งควรทำเป็นมาตรฐานเดียวกันในการวางแบบแผนให้แก่มัสยิดภายในจังหวัดสตูล วางแผนในการส่งต่อให้กับเจ้าหน้าที่และหน่วยงานทางภาครัฐที่เกี่ยวข้องเข้ามามีบทบาทในการช่วยเหลือเยียวยากลุ่มคนเหล่านี้ ด้านการปฏิบัติศาสนกิจของเยาวชนและคนทั่วไปในพื้นที่นั้นควรใช้ระบบการคัดเตือนทุกรูปแบบตามแบบอย่างของท่านนบีให้ทั่วถึงคนภายในหมู่บ้านด้วยการเยี่ยมเยียนและติดตามคนเหล่านั้น ให้คำแนะนำส่งเสริมสนับสนุนในสิ่งที่ดีงามจัดโครงการอบรม คุณธรรมจริยธรรมและให้ความรู้ทางศาสนาแก่คนในพื้นที่ทั้งภายในมัสยิดและนอกพื้นที่ในหมู่บ้าน เสนอว่าควรมีสื่อที่ใช้ในการประชาสัมพันธ์และต่อต้านอบายมุขต่างๆติดภายในหมู่บ้าน เพื่อเป็นการเตือนอีกรูปแบบหนึ่งได้อย่างทั่วถึง ปัญหา

ความยากจนควรจัดตั้งกองทุนชะงักมาเยียวยาคนในพื้นที่ หรือประสานหน่วยงานที่เป็นกองทุนในการกู้ยืมในระบบที่ปลอดดอกเบี้ยให้กับคนที่ขาดแคลนทรัพยากรในการลงทุนต่างๆ ด้านสุขภาวะและสุขอนามัยต่างๆ ควรมีการจัดอบรมให้กับคนชราเกี่ยวกับวิธีการดำเนินชีวิตตามแบบอย่างของท่านนบีในเรื่องของความสะอาด และด้านอนามัยต่างๆของท่านให้คนในหมู่บ้านได้รับทราบโดยทั่วถึง ส่งเสริมและรณรงค์ในเรื่องของสิ่งแวดล้อมภายใน ทั้งที่อยู่อาศัยบริเวณบ้านของมุสลิมให้มีความสะอาดและน่าอยู่ตามระบบแบบแผนของอิสลาม ส่วนปัญหาอื่นๆที่เกิดขึ้นภายในหมู่บ้าน คณะกรรมการมัสยิดทุกคนควรให้ความร่วมมือและประสานคนในพื้นที่ให้มีความสามัคคีปรองดองซึ่งกันและกันช่วยเหลือกัน แก้ไขปัญหาร่วมกัน หากพี่น้องมุสลิมมีความสามัคคีกัน ปัญหาทุกอย่างก็สามารถที่จะคลี่คลาย และแก้ไขพัฒนาต่อไปได้เป็นอย่างดี

4.1.3.7 สัมภาษณ์นายยูซุฟ สมเกษร

ขอเชิญประจักษ์มัสยิดมัสยิดซอลาฮุดดีน ที่อยู่ 15 หมู่ 2 ตำบลปาล์มพัฒนา อำเภอมะนัง จังหวัดสตูล สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 23 พฤษภาคม พ.ศ.2565 เวลา 09.30 น. ได้กล่าวว่า

ปัญหาที่เกิดขึ้นในหมู่บ้านและมีมาอย่างต่อเนื่อง ส่วนใหญ่คือปัญหายาเสพติด โดยเฉพาะในหมู่บ้านตั้งแต่การสูบบุหรี่น้ำกระท่อม รวมไปถึงสารเสพติดอื่นๆตามมา ซึ่งทางมัสยิดได้ให้คำตักเตือน ทั้งในช่วงเวลาของการอ่านเทศนาธรรมวันศุกร์ และมีการจัดการเรียนการสอน ให้คนในพื้นที่ได้รับรู้ถึงบาปบุญต่างๆ แต่ปัญหาเสพติดก็ยังไม่หมดไป นอกเหนือจากกลุ่มวัยรุ่นแล้วยังมีกลุ่มวัยกลางคนที่เป็นหัวหน้าครอบครัว มีการหมกมุ่นอยู่กับสารเสพติดโดยเฉพาะน้ำกระท่อม และปัญหาต่อมาคือปัญหาในเรื่องของฟิตนะระหว่างชายหญิง ไปมาหาสู่กันอย่างอิสระสุดท้ายนำไปสู่การ ผิดประเวณี เกิดปัญหาท้องก่อนแต่งตามมา ทำให้เป็นผลเสียระยะยาวและมีปัญหาอย่างต่อเนื่อง นอกเหนือจากนี้ยังมีปัญหาในเรื่องของเศรษฐกิจความเป็นอยู่ของคนในพื้นที่ ค่าครองชีพและความยากจน ภาระหนี้สินจากการกู้ยืมในระบบดอกเบี้ย ทุกปัญหาที่ได้กล่าวมาทั้งหมดนั้นควรได้รับการแก้ไขอย่างจริงจังเพื่อเป็นการพัฒนาคุณภาพชีวิตของคนในพื้นที่ได้อย่างทั่วถึง

จากสภาพปัญหาข้างต้น ขอเสนอว่าการแก้ปัญหาเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของมุสลิมในพื้นที่นั้น จำเป็นต้องได้รับความร่วมมือ ทั้งคณะกรรมการประจักษ์มัสยิดและคนในพื้นที่ เมื่อมีการสำรวจและรับรู้ถึงปัญหาต่างๆในลำดับต่อไป ควรมีการประชุมปรึกษาหารือและวางระเบียบ โดยให้คณะทำงานตัวแทนจากมัสยิด ประสานคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดให้เข้ามามีส่วนในการแนะนำถึงวิธีการแก้ปัญหาเพื่อให้สอดคล้องกับสภาพความเป็นจริงและแก้ไขได้ถูกวิธี ดังเช่น ปัญหาเสพติด ควรประสานงานและจัดกิจกรรมให้กับเยาวชนได้มีส่วนร่วมให้รับทราบและตระหนักถึงคุณค่าของความเป็นเยาวชนมุสลิม จัดกีฬาสัมพันธ์เพื่อส่งเสริมเยาวชน

ห่างไกลจากยาเสพติด ทั้งนี้ถือเป็นการส่งเสริมให้กับเยาวชนที่ยังไม่ข้องเกี่ยวกับยาเสพติด ส่วนเยาวชนกลุ่มใดที่มีปัญหาหรือติดยาเสพติดหรือเป็นกลุ่มเสี่ยง คณะทำงานของมัสยิดควรเข้าไปติดตามเยี่ยมเยียนและดักเตือนอย่างต่อเนื่อง พร้อมทั้งนำเสนอให้ผู้ปกครองได้รับทราบร่วมมือกันหาวิธีการแก้ไขเป็นการเบื้องต้นก่อน หากดีขึ้นถือว่าประสบผลสำเร็จไปอีกระดับหนึ่ง ส่วนคนที่ติดยาขั้นรุนแรงควรประสานสาธารณสุขและเจ้าหน้าที่ทางภาครัฐหน่วยงานที่เกี่ยวข้องให้มาเยียวยาบำบัดรักษา เพราะถือว่าคนเหล่านี้เป็นผู้ป่วย ด้านวิชาความรู้ทำอาชีพเองควรพัฒนาในเรื่องของการประชาสัมพันธ์และการใช้สื่อออนไลน์ต่างๆ ให้เป็นประโยชน์และเหมาะสมกับยุคสมัยโดยมีการจัดอบรมออนไลน์หรือสอนแบบระบบออนไลน์แก่ผู้ที่ไม่สามารถศึกษาโดยตรงกับทางมัสยิดได้ ด้านเศรษฐกิจความเป็นอยู่ ในเรื่องของค่าครองชีพต่างๆรวมถึงปัญหาความยากจน ทางมัสยิดควรปฏิบัติหน้าที่ให้ทั่วถึงโดยมีการสำรวจบุคคลที่มีฐานะ เพื่อเป็นฝ่ายประสานในเรื่องของกองทุนชะกาตของคนในพื้นที่เอง เข้ามาเยียวยาผู้ที่ได้รับผลกระทบหรือประสบปัญหาความยากจน และอีกทางเลือกหนึ่งทางมัสยิดควรประสานหาหน่วยงานหรือกองทุนที่ไม่มีในเรื่องของดอกเบี้ยเข้ามาช่วยเหลือเพื่อเป็นการหลีกเลี่ยงจากภาระหนี้ของคนในพื้นที่จากการกู้ยืมที่ผิดหลักการศาสนาในระบบดอกเบี้ย ส่วนปัญหาด้านอื่นๆทางมัสยิดควรตระหนักให้ความสำคัญในการช่วยเหลือพี่น้องมุสลิมอย่างจริงจัง เพื่อให้คนในพื้นที่ได้มีโอกาส มีแนวทางและมีผู้แนะนำในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของตนเองต่อไป

4.1.4 สัมภาษณ์บิดาลทั้ง 7 อำเภอในจังหวัดสตูล

4.1.4.1 สัมภาษณ์นายเจน เหล่าทองคำ

บิดาลประจำมัสยิดบูเกะตุงหงา หมู่ 7 ตำบลคลองขุด อำเภอเมือง จังหวัดสตูล ได้ทำการสัมภาษณ์เมื่อวันศุกร์ ที่ 6 พฤษภาคม พ.ศ.2565 เวลา 15.00 น. ได้กล่าวว่า

ปัญหาที่เกิดขึ้นส่วนใหญ่เปลี่ยนแปลงตามสภาพของสังคมในปัจจุบัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งชีวิตและความเป็นอยู่ของมุสลิมที่สวนทางกับหลักคำสอนของศาสนาอิสลาม ใช้ชีวิตแบบอิสรเสรี เบาความในการปฏิบัติศาสนกิจ จะเห็นได้ว่าคนในพื้นที่เองมีการแต่งกายที่ยังไม่ปกปิดเอวระฮูเป็นจำนวนมาก เช่น นุ่งกางเกงขาสั้นสำหรับบุรุษ และไม่คลุมหิญาบสำหรับสตรี ซึ่งปัญหาเหล่านี้มีมาอย่างยาวนาน แม้ว่าทางมัสยิดได้มีการดักเตือนถึงบาปบุญแล้วก็ตาม ปัญหาเหล่านี้เกิดขึ้นได้โดยขาดองค์ความรู้และความศรัทธาที่มั่นคงเป็นหลัก โดยเฉพาะพื้นฐานความเป็นอยู่ของมุสลิมตามหลักคำสอนของอิสลาม หลายคนยังไม่มี ความเข้าใจอย่างถ่องแท้ หากเปรียบเทียบกับจำนวนประชากรในพื้นที่ถือว่าคนส่วนใหญ่ยังมีการละเลยในการแสวงหาวิชาความรู้ทางศาสนา แต่จะเน้นไปทางด้านการประกอบอาชีพ ส่วนใหญ่แล้วผู้ที่เข้ามาประกอบศาสนกิจในมัสยิด คือคน

วัยกลางคนและคนชราเป็นส่วนมาก ทางมัสยิดได้จัดการเรียนการสอนและอบรมคุณธรรมจริยธรรมรวมถึงกิจกรรมต่างๆในสังคมพหุวัฒนธรรมอย่างต่อเนื่องแต่ยังขาดความร่วมมือจากคนในพื้นที่ ด้านปัญหาเยาวชนก็ยังถือว่าเป็นปัญหาหนักเช่นเดียวกัน โดยเฉพาะในเรื่องของยาเสพติดที่ระบาดอย่างต่อเนื่อง ถึงแม้ว่าจะมีหน่วยงานและองค์กรต่างๆประสานความร่วมมือกับทางมัสยิดในการณรงค์แล้วก็ตาม ปัญหาเหล่านี้ก็ยังคงมีอยู่ จนกลายเป็นค่านิยมในหมู่วัยรุ่นชาย นอกจากนี้ยังมีปัญหาในเรื่องของเศรษฐกิจความเป็นอยู่ เนื่องจากค่าครองชีพที่สูง คนในพื้นที่มีการกู้ยืมเงินจากแหล่งทุนต่างๆที่ปะปนในเรื่องของดอกเบี้ย หากดูเพียงภายนอกบางครอบครัวดูเหมือนว่ามีฐานะดีแต่เบื้องหลังแล้วมีภาระหนี้สินอย่างมากมาย ฉะนั้นปัญหาในเรื่องดอกเบี้ยจึงเป็นปัญหาที่มีมาอย่างต่อเนื่องเช่นกัน ด้านสุขภาพและสภาวะต่างๆรวมถึงมารยาทต่างๆตามแนวทางอิสลาม คนในพื้นที่ยังขาดความตระหนักและขาดความรู้ในการนำแบบอย่างของท่านนบีมาปฏิบัติในชีวิตจริง

การแก้ไขปัญหาดังกล่าวข้างต้นนั้น เสนอว่าทางมัสยิดควรวางแผนในการปฏิบัติงาน และมอบหมายหน้าที่ชี้แจงปรับความเข้าใจให้กับคณะกรรมการมัสยิดทุกฝ่าย ให้มีความเข้าใจตรงกันในการจัดระบบและวางแนวทางในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของมุสลิมในพื้นที่ และปัญหาใดที่ถือว่าเป็นปัญหาระยะยาวทางมัสยิดควรดำเนินการแจ้งแก่สำนักงานคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดได้รับทราบ และขอความร่วมมือให้เข้ามามีส่วนร่วมในการช่วยกำกับติดตามและประเมินผล ทั้งนี้ควรแก้ปัญหาก็เห็นเป็นเชิงประจักษ์ก่อน เช่น ในเรื่องของความเป็นอยู่ของมุสลิมการแต่งกายที่ฝ่าฝืนตอบทบัญญัติ การละเลยในการปฏิบัติศาสนกิจ และส่งเสริมในเรื่องของความรู้ในรูปแบบที่หลากหลาย โดยที่ทางมัสยิดควรสำรวจข้อมูลในแต่ละครอบครัว แบ่งฝ่ายในการทำงาน เข้าไปเยี่ยมเยียนครอบครัวที่มีปัญหาให้คำตักเตือนตามแบบอย่างของท่าน นบี เพราะวิธีการแก้ปัญหาก็แท้จริงในเรื่องของการดำเนินชีวิตที่สวนทางกับหลักคำสอนของศาสนาอิสลาม นั้นจำเป็นต้องใช้ระบบในการตักเตือน ด้วยความห่วงใยและไม่เป็นการทำลายจิตใจหรือประจานให้เกิดความเสื่อมเสีย ด้านภาระหนี้สินและปัญหาความยากจนนั้นทางมัสยิดควรให้คำแนะนำถึงวิถีแห่งความพอเพียงตามแบบอย่างอิสลาม และให้คนในพื้นที่ได้ตระหนักถึงผลร้ายของดอกเบี้ย ควรมีการจัดตั้งกองทุนชะกาต และสำรวจกลุ่มคนที่ควรจะได้รับ หรือเป็นไปได้ทางมัสยิดควรจัดตั้งสหกรณ์ให้กับชุมชน พร้อมทั้งประสานหน่วยงานกรมอาชีพต่างๆมาอบรมให้ความรู้กับแม่บ้านของแต่ละครอบครัวเพื่อเป็นการสร้างรายได้ให้กับคนในพื้นที่และเป็นการลดภาระหนี้สินรวมถึงการกู้ยืมในระบบดอกเบี้ยต่อไป

4.1.4.2 สัมภาษณ์นายฮาสนัน ชายทุย

บิลาลประจำมัสยิดกลางกำแพง หมู่ 4 ตำบลกำแพง อำเภอละงู จังหวัดสตูล สัมภาษณ์เมื่อวันเสาร์ ที่ 7 พฤษภาคม พ.ศ.2565 เวลา 14.30 น. ได้กล่าวว่า

สภาพปัญหาเกี่ยวกับคุณภาพชีวิตของมุสลิมในหมู่บ้าน มาจากการขาดความรู้ทางศาสนาเป็นหลัก ผู้ปกครองไม่ส่งเสริมให้เยาวชนเข้าเรียนในโรงเรียนตาดีกาของมัสยิด ดังนั้นปัญหาในเรื่องของความรู้ทางศาสนานั้น ถือเป็นบ่อเกิดทุกๆปัญหา เพราะหากมุสลิมมีความรู้ความเข้าใจและศรัทธาอย่างมั่นคง แน่นนอนการฝ่าฝืนและสร้างปัญหาต่างๆให้เกิดขึ้นภายในหมู่บ้านคงหมดไป และยังมีปัญหาที่ถือว่าเป็นเรื่องที่ร้ายแรงที่สุด คือปัญหายาเสพติดที่ทุกพื้นที่กำลังเผชิญอยู่ และยังไม่สามารถที่จะแก้ไขให้หมดสิ้นไปได้ เป็นเพียงแค่การประคับประคอง ป้องกัน และณรงค์ต่อต้านเท่านั้น และปัญหาในเรื่องของยาเสพติดนี้นำไปสู่การทะเลาะวิวาทและปัญหาการลักขโมยตามมา ยังมีอีกหนึ่งปัญหาที่เกิดขึ้น คือปัญหาในเรื่องของครอบครัว การหย่าร้างเนื่องจากสภาพทางเศรษฐกิจ และภาวะการตกงาน เป็นต้น

จากปัญหาข้างต้น ผมเสนอว่าให้ทางมัสยิดดำเนินการประชุมผู้นำครอบครัวทุกครอบครัวในพื้นที่ เพื่อรับฟังรับทราบถึงปัญหาต่างๆของแต่ละครอบครัว เมื่อทางมัสยิดได้ข้อมูลจากคนในพื้นที่โดยตรงแล้ว สามารถที่จะสรุปปัญหาต่างๆโดยแยกเป็นประเด็นปัญหาและวางแผนทางแก้ไข การสอบถามจากคนในพื้นที่โดยตรงนั้นถือว่าได้รับข้อมูลที่ชัดเจนกว่า ทางมัสยิดควรประสานขอความร่วมมือต่อสำนักงานคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัด และแต่งตั้งผู้ปรึกษาหลักจากผู้ทรงคุณวุฒิที่มีประสบการณ์ในการพัฒนาคุณภาพชีวิตมาแนะนำในการวางแผนทางให้กับทางมัสยิด แล้วดำเนินการแก้ปัญหาตามขั้นตอนเริ่มตั้งแต่ปัญหาแรกคือเรื่องของการขาดความรู้ความเข้าใจ เกี่ยวกับหลักการทางศาสนา มัสยิดควรจัดรูปแบบการสอนให้เข้ากับยุคสมัย ทั้งมีสื่อประชาสัมพันธ์ของมัสยิดเอง และใช้เทคโนโลยีเข้ามามีส่วนในการเผยแพร่ความรู้ เชิงออนไลน์แก่คนในพื้นที่ และควรจัดกิจกรรมต่างๆในช่วงปิดภาคเรียนให้กับเยาวชน และคนทั่วไป เพื่อเป็นการสร้างสัมพันธ์อันดีต่อมัสยิด และสร้างความสามัคคีให้เกิดขึ้นแก่คนในพื้นที่เอง ใช้ระบบการอบรมคุณธรรมจริยธรรมเสริมสร้างความศรัทธา จัดสรรงบประมาณในการมอบขวัญกำลังใจให้กับครอบครัวตัวอย่าง พร้อมทั้งหาแหล่งทุนส่งเสริมให้เยาวชนได้ศึกษาเรียนรู้ทั้งภายในประเทศและต่างประเทศ ปัญหาด้านยาเสพติดนั้น สิ่งที่มัสยิดควรกระทำอย่างต่อเนื่องคือการให้คำตักเตือน เข้าเยี่ยมเยียนบุคคลที่ติดยาเสพติดและกลุ่มเสี่ยง ประสานความร่วมมือหน่วยงานจากภาครัฐให้เข้ามาช่วยเหลือบำบัดเยียวยา ส่วนปัญหาในด้านครอบครัวการหย่าร้าง ทางมัสยิดควรจัดอบรมให้กับทุกครอบครัวเพื่อเป็นการเสริมความรัก ความเข้าใจให้เกิดขึ้นภายในโดยนำหลักการทางศาสนาแบบอย่างของท่านนบีในเรื่องของการใช้ชีวิตภายในครอบครัว มาประกอบการอบรม เพื่อเป็นการลดภาวะการทะเลาะวิวาทและการหย่าร้างได้อีกระดับหนึ่ง และในด้านปัญหาการตกงาน ความยากจน ทางมัสยิดควรส่งเสริมจัดตั้งกลุ่มแม่บ้าน กลุ่มฝีมือแรงงาน ให้เกิดขึ้นภายในพื้นที่ ประชาสัมพันธ์และประสานหน่วยงานที่ส่งเสริมการประกอบอาชีพเสริมให้เข้ามาสนับสนุน

เพื่อเป็นการช่วยเหลือ และพัฒนาคนในพื้นที่ ต่อไป

4.1.4.3 สัมภาษณ์นายส่อเหต แสงเขียว

บิลาลประจักษ์สยิดบารายี หมู่ 7 ตำบลนาทอน อำเภอทุ่งหว้า จังหวัดสตูล สัมภาษณ์เมื่อวันศุกร์ ที่ 20 พฤษภาคม พ.ศ.2565 เวลา 15.00 น. ได้กล่าวว่า

สภาพความเป็นอยู่และปัญหาที่เกิดขึ้นในพื้นที่ ส่วนใหญ่แล้วเกี่ยวข้องกับเยาวชน อาทิเช่น เยาวชนไม่สามารถอ่านกุรอานได้ เยาวชนยังขาดละหมาด 5 เวลาและขาดความรู้พื้นฐานทางศาสนา อยู่แบบสากล ทั้งด้านการแต่งกาย การใช้ชีวิตร่วมกันระหว่างชายหญิง ปัญหาเสพติด รวมถึงปัญหาสูสาวตามมา ส่วนความเป็นอยู่ของคนทั่วไป หากพิจารณาถึงจำนวนของประชากรที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ จะเห็นได้ว่าคนหนุ่มมักยังขาดความตระหนักในเรื่องของวิชาความรู้ทางศาสนา และการประกอบศาสนกิจที่เป็นภาคบังคับ ด้านครอบครัวส่วนใหญ่จะประสบปัญหาในเรื่องของค่าครองชีพ เป็นเหตุให้เกิดการทะเลาะวิวาทระหว่างสามีภรรยาในเรื่องของค่าใช้จ่ายไม่เพียงพอ บางกรณีเกิดการทะเลาะวิวาทเนื่องจากสามิติดยาเสพติดน้ำกระท่อม เป็นต้น คนในพื้นที่ส่วนใหญ่ ประกอบหลากหลายอาชีพทั้งประมง กริดยางพารา ข้าราชการ ครู โรงเรียนเอกชน และอาชีพรับจ้างทั่วไป อย่างไรก็ตามเนื่องด้วยปัญหาทางเศรษฐกิจตกต่ำเป็นเหตุให้บางครอบครัวต้องประสบกับปัญหาภาระหนี้สินต่างๆที่เกี่ยวข้องกับดอกเบี้ย ซึ่งปัญหาเหล่านี้จำเป็นต้องได้รับการเยียวยา แก้ไขอย่างทั่วถึง

การแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นภายในพื้นที่นั้นจำเป็นต้องให้ความร่วมมือทุกภาคส่วน ทั้งทางมัสยิดและคนในพื้นที่ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในเรื่องของวิชาความรู้แนวทางการดำเนินชีวิตและการปฏิบัติศาสนกิจของมุสลิมถือเป็นภาระจำเป็นต้องแก้ไขเร่งด่วน ทางมัสยิดจำเป็นต้องวางแผนทางในการแก้ไขมอบหมายให้กับคณะกรรมการมัสยิด โดยคัดเลือกผู้ที่เหมาะสมให้ดำเนินการ เช่นในเรื่องของเยาวชนไม่สามารถอ่านกุรอานได้ ถือเป็นเรื่องใหญ่ ทางมัสยิดควรจัดการเรียนการสอนแบบเข้มให้กับเยาวชนและมีการกำกับติดตามประเมินอย่างต่อเนื่องโดยสำรวจเป็นครอบครัว จัดโครงการหรือกิจกรรมให้กับเยาวชนเหล่านี้ในการพัฒนาทักษะการอ่านอัลกุรอาน และควรจัดให้มีการเข้าค่ายอบรมเยาวชนในพื้นที่ช่วงปิดภาคเรียน ทางมัสยิดเองควรขอความร่วมมือ จากองค์กรต่างๆทางศาสนา ขอความอนุเคราะห์ให้มีการส่งตัวแทนนักวิชาการที่มีความรู้ทางศาสนาเข้ามาอบรมและสอนให้กับคนในพื้นที่ นอกเหนือจากบุคลากรภายในมัสยิดเองแล้ว ควรมีการประชาสัมพันธ์ให้ทั่วถึง และสรรหากิจกรรมต่างๆให้ชาวบ้านได้มีโอกาสเข้ามาร่วมมือกับทางมัสยิดและสร้างความผูกพันต่อมัสยิด ในด้านเศรษฐกิจและการประกอบอาชีพนั้น ทางมัสยิดควรให้ความรู้เกี่ยวกับหลักการการประกอบอาชีพที่สุจริต ภาระหน้าที่ของหัวหน้าครอบครัวเพื่อลดปัญหาการทะเลาะวิวาทขัดแย้งภายในครอบครัวเนื่องจากค่าครองชีพ คณะกรรมการมัสยิดควรประสาน

ขอความร่วมมือจากหน่วยงานต่างๆทางการเงิน จัดตั้งกองทุนหมู่บ้านแบบทะเลสาบ เพื่อเป็นทางออกหนึ่งให้กับมุสลิมใช้เป็นแหล่งในการกู้ยืมที่ปลอดดอกเบี้ย ควรจัดส่งเสริมในเรื่องของระบบชะกาดให้ทั่วถึงแก่ผู้ที่ยากไร้ภายในหมู่บ้าน

4.1.4.4 สัมภาษณ์นายสุกรี เปรมใจ

บิลาลประจามัสยิดนะฮ์รุลสลาม ที่อยู่ 207 หมู่ 4 ตำบลท่าแพ อำเภอท่าแพ จังหวัดสตูล สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 21 พฤษภาคม พ.ศ.2565 เวลา 11.30 น. ได้กล่าวว่า

จากสภาพเป็นอยู่ของคนในพื้นที่ สิ่งที่ถือว่าเป็นปัญหาในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของมุสลิม คือการละเลยในการปฏิบัติตามบทบัญญัติทางศาสนา เนื่องจากยังมีผู้คนจำนวนมากที่ละทิ้งในเรื่องของศาสนกิจภาคบังคับทั้งการละหมาด การถือศีลอดและอื่นๆ อีกทั้งการแสวงหาวิชาความรู้ทางศาสนา ยังมีคนในพื้นที่บางส่วนรวมถึงเยาวชนละเลยกันเป็นจำนวนมากหากเทียบกับจำนวนประชากรในพื้นที่ และปัญหาที่เกิดขึ้นมาก คือปัญหาเยาวชนติดยาเสพติด เยาวชนบางกลุ่มมีการสังสรรค์ฉลองด้วยสิ่งที่ไม่ดีทั้งห้าม ทั้งสุรายาเมาต่างๆ รวมถึงปัญหาในการฝึกประเพณีท้องถิ่นแต่ง การอยู่กันระหว่างใช้หญิงและแอบมีสัมพันธ์กัน ในบางกรณีผู้ปกครองเองยังไม่รับทราบ โดยเฉพาะนักเรียนนักศึกษาที่อยู่ต่างจังหวัด สุดท้ายก็นำปัญหามาสู่หมู่บ้าน สิ่งเหล่านี้แม้ทางมัสยิดได้ทำการคัดเตือนบรรยายทั้งในวันศุกร์และในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนของทางมัสยิดแต่ยังไม่ทั่วถึง ฉะนั้นแล้วจึงเป็นปัญหาที่ต้องรีบเร่งแก้ไขหาทางออกร่วมกัน นอกเหนือจากที่ได้กล่าวมาแล้วยังมีปัญหาในเรื่องของความเบี่ยงเบนทางเพศ ผู้ชายแต่งกายเลียนแบบผู้หญิง ผู้หญิงเลียนแบบผู้ชาย ปัญหาตุ๊ด กระเทย ทอมและเลสเบี้ยน ยังมีอยู่ภายในหมู่บ้านแต่เป็นจำนวนน้อย ดังที่กล่าวมาทั้งหมดนั้น ถือเป็นปัญหาและขัดแย้งต่อบทบัญญัติทางศาสนาอย่างชัดเจน จึงทำให้การพัฒนาคุณภาพชีวิตของมุสลิมอยู่ในเกณฑ์ที่น่าเป็นห่วง

จากสภาพดังกล่าว การแก้ปัญหามาเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของมุสลิมในพื้นที่นั้น คือการสร้างจิตสำนึกให้ทุกคนได้มีความตระหนัก และเสริมสร้างศรัทธาอันมั่นคงด้วยการนำแบบอย่างที่ดีงามตามหลักคำสอนทางศาสนาอิสลามมาสู่การปฏิบัติจริง โดยที่ทางมัสยิดนั้นจำเป็นต้องดำเนินการอย่างต่อเนื่องในการปลูกฝังอบรมคัดเตือนคนในหมู่บ้าน และที่สำคัญคือการเชื่อมโยง ให้คำแนะนำ นำหลักการทางศาสนามาใช้โดยเฉพาะในเรื่องของการดำเนินชีวิตประจำวัน การปฏิบัติศาสนกิจและความรู้ทางศาสนาภาคบังคับ ควรมีการประชุม ปรึกษาหารือและแบ่งฝ่ายทำงานให้ทั่วถึง สำรวจและจำแนกครอบครัวที่มีปัญหา จัดการเรียนการสอนเพิ่มเติมทั้งภายในมัสยิดและนอกสถานที่ในหมู่บ้าน ปัญหาเยาวชนติดยาเสพติดละเลยการปฏิบัติหน้าที่ตามข้อบัญญัติทางศาสนา หรือฝ่าฝืนบทบัญญัติ คณะกรรมการมัสยิดควรดูแลเป็นพิเศษกับกลุ่มคนเหล่านี้ให้กำลังใจในการคัดเตือนและให้การช่วยเหลืออย่างต่อเนื่อง ปัญหาการเบี่ยงเบนทางเพศ

ก็เช่นกันทางมัสยิดควรจัดอบรมและชักชวนคนเหล่านี้เป็นการเฉพาะ เพื่อให้สำนึกและเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมให้สอดคล้องกับความเป็นมุสลิมที่แท้จริง โดยใช้คำสอนทางศาสนาทั้งตัวบทหลักฐานต่างๆมาใช้ในการขัดเกลา และขอความร่วมมือจากทุกฝ่ายโดยเฉพาะอย่างยิ่งคนในพื้นที่ให้เข้ามามีส่วนร่วมในการแก้ไขและพัฒนาคุณภาพชีวิต พร้อมทั้งประสานหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เนื่องจากการดำเนินงานทุกอย่งนั้นจะสำเร็จลุล่วง หากทุกฝ่ายให้ความร่วมมือกัน พร้อมทั้งวิงวอนคู่อต่ออัลลอฮอย่างสม่ำเสมอ

4.1.4.5 สัมภาษณ์นายอาหมาด มาลิกัน

บิลาลประจำมัสยิดดารุสสุดาห์ หมู่ 7 ตำบลควนสตอ อำเภอกวนโดน จังหวัดสตูล สัมภาษณ์เมื่อวันอาทิตย์ ที่ 8 พฤษภาคม พ.ศ.2565 เวลา 15.00 น. โดยที่ผู้วิจัยได้สนทนา และมีการเสนอว่า

สิ่งที่ปัญหาหนักภายในหมู่บ้านได้แก่ปัญหายาเสพติด พิณะฮฺระหว่างชายหญิงในหมู่บ้าน ชาวชนและคนทั่วไปยังขาดวิชาความรู้ทางศาสนา รวมถึงของการละเลยการละหมาด 5 เวลารวมถึงศาสนกิจอื่นๆ ส่วนเรื่องค่าครองชีพนั้นยังมีอีกหลายครอบครัวที่ประสบปัญหาขาดแคลนรายได้ มีการกู้ยืมทั้งในและนอกระบบ ดังนั้นสิ่งเหล่านี้จำเป็นต้องได้รับการแก้ไขและพัฒนาต่อไป เพื่อให้คุณภาพชีวิตของมุสลิมในพื้นที่ให้ดียิ่งขึ้น

การแก้ปัญหาข้างต้นนั้น ทางมัสยิดจำเป็นต้องกำหนดนโยบายสำรวจข้อมูลของคนในพื้นที่ หลังจากนั้นให้นำข้อมูลที่ได้มาจำแนกเป็นประเด็นปัญหาต่างๆ โดยเริ่มจากปัญหา ยาเสพติดควรมีการประสานเจ้าหน้าที่สาธารณสุขให้เข้ามามีบทบาทช่วยเหลือเยาวชนที่ติดยาและบำบัดรักษา ด้านการศึกษานั้นควรมีการสอนเพิ่มเติมทั้งปกติและไลฟ์สด ส่วนปัญหาความยากจน มัสยิดควรประสานขอความร่วมมือจากหน่วยงานที่ส่งเสริมอาชีพเข้ามาอบรมให้ความรู้แก่คนในพื้นที่และสร้างรายได้ให้แก่ชาวบ้าน พร้อมทั้งประสานสำนักงานคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดให้เข้ามากำกับดูแล

4.1.4.6 สัมภาษณ์นายกาเล็ม แดสา

บิลาลประจำมัสยิดมัสยิดดารุสสุฎอ ที่อยู่ 152 หมู่ 12 ตำบลทุ่งนุ้ย อำเภอกวนกาหลง จังหวัดสตูล สัมภาษณ์เมื่อวันอาทิตย์ ที่ 22 พฤษภาคม พ.ศ.2565 เวลา 08.30 น ได้กล่าวว่า

สภาพปัญหาที่เกิดขึ้นภายในพื้นที่มีด้วยกันหลายปัญหามากมายซึ่งมีมาอย่างต่อเนื่อง และทางมัสยิดเองได้ดำเนินการแก้ไขบางส่วนแล้ว แต่ยังไม่ประสบผลสำเร็จเท่าใดนัก เช่น ปัญหาในเรื่องของคนในพื้นที่ใช้ชีวิตไม่สอดคล้องกับความเป็นมุสลิม มีการหมกมุ่นในเรื่องของยาเสพติดโดยเฉพาะอย่างยิ่งเยาวชนเพราะความอยากรู้อยากลองและทำทายเป็นหมู่เพื่อนฝูง สุดท้าย

นำไปการติดยาเสพติด ปัญหาเยาวชนถือเป็นปัญหาที่เกิดขึ้น มากกว่าปัญหาอื่นๆ ยังมีเยาวชนจำนวนมากที่ขาดละหมาด 5 เวลา ไม่สนใจต่อการแสวงหาวิชาความรู้ทางศาสนา หรือบางส่วนได้มีโอกาสเข้ามาศึกษาในโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามแล้วแต่การปฏิบัติตนไม่สอดคล้องกับสิ่งที่ได้รับเรียนมา เมื่อกลับมาที่บ้านยังละหมาดไม่ครบ 5 เวลา และเยาวชนอีกบางส่วนที่ไม่ข้องเกี่ยวในเรื่องยาเสพติดแต่ใช้เวลาว่างไม่เป็นประโยชน์ ดิเคม เล่นโทรศัพท์ทะเลาะการประกอบศาสนกิจ กลุ่มนี้ค่อนข้างมีอารมณ์หงุดหงิดบ่อยนัก และเป็นกลุ่มที่มีผลเสียต่อการเรียนเป็นอย่างมาก ถึงกับบางครอบครัวมีบุตรหลานเรียนไม่จบเพราะหมกมุ่นอยู่กับเกมออนไลน์ หนึ่งเรียนจึงทำให้เกิดปัญหาตามมา ทำให้การพัฒนาคุณภาพชีวิตของเยาวชนมุสลิมด้านการศึกษาตกต่ำ อีกทั้งปัญหาการมั่วสุมระหว่างชายหญิง อย่างเสรี โดยที่ผู้ปกครองไม่รับทราบ ปัญหาแฟนคลับก่อนแต่ง และนำไปสู่การผิดประเวณี ทั้งหมดนั้นล้วนเป็นปัญหาที่เกิดขึ้นกับเยาวชนภายในพื้นที่ แต่เป็นเพียงบางส่วนเท่าที่ได้รับทราบข้อมูลมา ส่วนปัญหากับคนทั่วไปคือเรื่องของความตระหนักและการประกอบศาสนากิจภาคบังคับที่ยังมีคนหมกมุ่นมากละเลยการปฏิบัติอยู่ เมื่อมัสยิดมีการจัดกิจกรรม อบรมให้ความรู้ในรอบสัปดาห์ มีผู้เข้าร่วมเป็นจำนวนน้อยมาก ส่วนผู้ที่ไม่เข้าร่วมนั้นมีมากกว่า ทำให้เสียโอกาสในการรับฟัง และไม่รับรู้ข่าวสารต่างๆที่ทางมัสยิดได้ดำเนินการ ปัญหาความยากจนและค่าครองชีพ ในชีวิตประจำวันของคนในพื้นที่ ณปัจจุบันยังมีอีกหลายครอบครัวที่ประสบปัญหาในเรื่องค่าใช้จ่าย ทุนทรัพย์ในการส่งลูกหลานศึกษาต่อ สุดท้ายนำไปสู่ปัญหาหนี้สิน มีการกู้ยืมจากธนาคารที่มีดอกเบี้ยและหนี้ดอกเบี้ยต่างๆ ดังนั้นปัญหาต่างๆที่นำเสนอมาทั้งหมดนี้ อยากให้มีการแก้ไขเยียวยาและส่งเสริมเพื่อเป็นการพัฒนาคุณภาพชีวิต ของมุสลิมภายในพื้นที่ต่อไป

จากสภาพปัญหาทั้งหมดที่กล่าวมานั้น วิธีแก้ปัญหาคือที่ดีที่สุดคือ ทางมัสยิดจะต้องเข้าถึงคนในพื้นที่ เข้าใจสภาพปัญหาอย่างแท้จริง และพร้อมที่จะพัฒนาแก้ไขและเปลี่ยนแปลงต่อไป เสนอว่าคณะกรรมการมัสยิดทุกคนนั้นต้องมีความเข้าใจและเสียสละเป็นอันดับแรกก่อน หลังจากนั้นจึงดำเนินงาน โดยให้ความร่วมมือกันทุกฝ่ายโดยเริ่มตั้งแต่การวางแผนงาน วิธีการดำเนินงานและติดตามผลของการดำเนินงาน โดยเฉพาะอย่างยิ่งปัญหาเยาวชนหมกมุ่นในเรื่องของยาเสพติด ความอยากรู้อยากลอง และค่านิยมที่ผิดๆ ทางมัสยิดควรจัดตั้งฝ่ายดำเนินงานให้เข้าถึงกลุ่มเยาวชนเหล่านี้ โดยสรรหากิจกรรมที่สร้างสรรค์เพื่อเยาวชนได้ตระหนักถึงพิษภัยของยาเสพติด ใช้ระบบการตักเตือนหรือวิธีการศาสนบำบัด โดยนำคำสอนทางศาสนามาบำบัดจิตใจให้มีความมั่นคงเพื่อเป็นเกราะป้องกันในการไม่ข้องเกี่ยวกับยาเสพติดทุกชนิด ทางมัสยิดควรส่งเสริมให้เยาวชนเหล่านี้เข้ามามีบทบาทหรือร่วมกิจกรรมและ โครงการต่างๆที่มัสยิดจัดขึ้นเพื่อให้เขาเหล่านั้นได้เห็นถึงความสำคัญและคุณค่าของตนเอง ด้านปัญหาเกมออนไลน์ก็เช่นกัน ทางคณะกรรมการส่งเสริมให้เยาวชนได้ใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์ เช่น ฝึกในเรื่องทักษะ

วิชาชีพตามข้อเสนอแนะของเยาวชนเอง เมื่อกลุ่มเยาวชนเหล่านี้ได้มีกิจกรรมต่างๆ ที่ตนต้องเข้าร่วม ถือได้ว่ามัสยิดได้วางระบบในการป้องกันการใช้เวลาว่างของเยาวชนที่หมกมุ่นอยู่กับเกมออนไลน์ มาเป็นการสร้างกิจกรรมเพื่อพัฒนาทักษะชีวิตเป็นการทดแทน ส่วนปัญหาในเรื่องการละเลยหน้าที่ การปฏิบัติศาสนกิจต่างๆ เสนอว่า ทางมัสยิดควรให้การตักเตือนเป็นอันดับแรกทีนอกเหนือจากการตักเตือนในรอบสัปดาห์ด้วยการเข้าเยี่ยมเยียนและติดตามอย่างต่อเนื่อง ดูแลเอาใจใส่ด้วยความรัก และเมตตาให้คำแนะนำและกำลังใจในการเปลี่ยนแปลงเพื่อให้กลุ่มคนเหล่านี้ได้ตระหนักและเห็นความสำคัญของการสวดพระบัญชาของอัลลอฮ์ ด้านปัญหาค่าครองชีพในชีวิตประจำวันรวมถึงภาระหนี้สินสิ่งที่ทางมัสยิดพอกระทำได้คือการส่งเสริมจัดตั้งระบบชะกาด และจัดประชุมแนะนำให้กับกลุ่มคนเหล่านี้ได้รับทราบถึงภัยร้ายของดอกเบี้ย หากชาวบ้านกลุ่มใดมีความจำเป็นต้องลงทุนหรือภาระอื่นๆ ทางมัสยิดควรแนะนำให้ หาแหล่งทุนหรือแหล่งกู้ยืมจากหน่วยงานที่ปลอดดอกเบี้ย ที่สำคัญทุกปัญหาทางมัสยิดควรชี้แจงให้ชาวบ้านทุกคนมีความเข้าใจถึงเจตนารมณ์ของทางมัสยิดหากทุกฝ่ายมีความเข้าใจอย่างถูกต้องแล้วการพัฒนาคุณภาพชีวิตของมุสลิมในพื้นที่ย่อมเกิดขึ้นตามมา

4.1.4.7 สัมภาษณ์นายร่อผาน อิสลาม

บิลาลประจำมัสยิดมัสยิดซอลาฮุดดีน ที่อยู่ 15 หมู่ 2 ตำบลปาล์มพัฒนา อำเภอมะนัง จังหวัดสตูล สัมภาษณ์เมื่อวันจันทร์ ที่ 23 พฤษภาคม พ.ศ.2565 เวลา 08.30 น. ได้กล่าวว่า

สภาพปัญหาและความเป็นอยู่ของคนภายในพื้นที่โดยภาพรวมแล้วจำเป็นต้องแก้ไขและพัฒนาอย่างเป็นรูปธรรม โดยเฉพาะอย่างยิ่งปัญหาเยาวชนที่เกิดขึ้นณปัจจุบันนี้มาเป็นอันดับหนึ่ง คือปัญหาในเรื่องของยาเสพติด มีกลุ่มเยาวชนทั้งที่เป็นกลุ่มเสี่ยงและกลุ่มที่ติดยาเสพติดด้วยความอยากรู้อยากลอง และได้รับการท้าทายเชิญชวนจากเพื่อนที่ติดยาเสพติดมาก่อน เมื่อเข้าไปข้องเกี่ยวกับกลุ่มเหล่านี้สุดท้ายนำไปสู่การเสพยา และที่ระบาคมากที่สุด ในหมู่บ้าน คือน้ำกระท่อมที่ผสมสิ่งมีนเมาลงไป รวมถึงยาเสพติดชนิดอื่นๆตามมา การแก้ปัญหาในเรื่องยาเสพติดนั้น ยังถือว่าไม่เด็ดขาด เพราะยังมีเยาวชนบางส่วนเสพยาภายในหมู่บ้านอีก นอกเหนือจากปัญหาในเรื่องของยาเสพติด ยังมีปัญหาในเรื่องของชู้สาว แอบมีสัมพันธ์ก่อนแต่ง ปัญหาเยาวชนละเลยต่อหน้าที่ในความเป็นมุสลิมขาดการปฏิบัติศาสนกิจในแต่ละวันและที่สำคัญเยาวชนบางส่วนในหมู่บ้านยังมีความอ่อนแอในเรื่องวิชาความรู้ทางศาสนา ขาดการศึกษาทบทวนในเรื่องหลักการปฏิบัติศาสนกิจ ทั้งด้านหลักศรัทธาอย่างต่อเนื่องแต่ละมุ่งเน้นไปทางสามัญเป็นหลัก มีเยาวชนจำนวนมากเช่นกันที่ไม่สามารถอ่านอัลกุรอานได้ ไม่สามารถที่จะปฏิบัติละหมาดตามแบบอย่างของท่านนบีได้ เยาวชนบางส่วนพอมีความรู้เพียงผิวเผินแต่บางส่วนยังขาดความรู้อีกมากมาย แม้กระทั่งภาคบังคับทางศาสนาที่จำเป็นต้องเรียนรู้ หากสำรวจอย่างจริงจังแล้วจะเห็นได้ว่า

ด้านความรู้ทางศาสนานั้น ยังเป็นปัญหาให้กับคนทั่วไปแม้กระทั่งหัวหน้าครอบครัวไม่สามารถที่จะอบรมสอนคนในครอบครัวให้เรียนรู้ในเรื่องของการอ่านอัลกุรอานและหลักการทางศาสนาได้ นี่ก็จุดบอดที่เป็นเหตุให้เกิดความตกต่ำและล้าหลังในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของมุสลิมในพื้นที่ด้านวิชาการทางศาสนา แม้กระทั่งทางมัสยิดได้จัดกิจกรรมต่างๆมากระตุ้นคนในพื้นที่ให้มีความตระหนัก และสำนึกถึงความเป็นมุสลิมที่แท้จริงด้วยการพัฒนาตนเอง เริ่มตั้งแต่ด้านความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้อง แต่ยังไม่ได้รับการตอบรับอย่างทั่วถึง ปัญหาเรื่องเศรษฐกิจอาชีพและค่าใช้จ่ายของคนในพื้นที่ ยังถือว่ามีความรอบคอบที่ประสบปัญหาจนสมาชิกในครอบครัวขาดงานทำ รายได้ในครอบครัวไม่เพียงพอ ทำให้เกิดภาระหนี้สินต่างๆมากมาย และมีการกู้ยืมจากแหล่งทุนที่มีดอกเบี้ย ถือเป็นการฝ่าฝืนถ้าหากบัญญัติทางศาสนา แต่โดยภาวะความจำเป็น จึงไม่สามารถที่จะหลีกเลี่ยงได้ ทั้งๆที่มีธนาคารอิสลามและสหกรณ์ต่างๆ แต่เนื่องด้วยการผ่อนชำระที่มีกำไรสูงกว่าธนาคารที่มีดอกเบี้ยและกู้ได้จำนวนน้อยกว่า แต่ผ่อนชำระในจำนวนที่สูงมากกว่าธนาคารอื่นๆ ทั่วไป นี่ก็เสี่ยงจากประชาชนในพื้นที่ ที่กู้เงินนอกระบบหรือธนาคารที่มีดอกเบี้ย ดังนั้นปัญหาทั้งหมดที่กล่าวมา เป็นปัญหาหลักที่เกิดขึ้นปัจจุบันนี้ และหวังว่าคงได้รับการแก้ไขและพัฒนาต่อไปอย่างเร่งด่วน

จากสภาพปัญหาข้างต้น คณะกรรมการมัสยิดทุกฝ่ายจำเป็นต้องให้ความร่วมมือและดำเนินการในการแก้ไขปัญหามุสลิมในพื้นที่อย่างจริงจัง เริ่มตั้งแต่การสำรวจถึงสภาพของปัญหาและดำเนินการแก้ไขปัญหามีการวางแผนอย่างเป็นระบบ ดังนั้นจึงขอเสนอว่าให้ทางมัสยิดดำเนินการแก้ไขปัญหากับเยาวชนเป็นอันดับแรกก่อน เพราะปัญหาเยาวชนเป็นปัญหาหนักที่เกิดขึ้นภายในพื้นที่ เริ่มตั้งแต่ปัญหายาเสพติดทางคณะกรรมการมัสยิดควรสำรวจโดยแยกครอบครัวที่ประสบปัญหาสมาชิกติดยาเสพติด หลังจากนั้นขอความร่วมมือจากผู้ปกครองและประธานผู้ใหญ่นบ้านกำนันให้แจ้งเจ้าหน้าที่ทางสาธารณสุขให้เข้ามาเฝ้าระวังเป็นการเบื้องต้น ส่วนกรณีที่ยาเสพติดไม่ถึงขั้นรุนแรงทางมัสยิดควรติดตาม นำเยาวชนเหล่านี้เข้ามาอบรมและให้การคัดเตือนตามหลักการทางศาสนาอิสลาม ปัญหาเยาวชนละเลยในเรื่องของการแสวงหาวิชาความรู้ทางศาสนา รวมถึงละทิ้งการปฏิบัติศาสนกิจในชีวิตประจำวัน ทางคณะกรรมการมัสยิดควรเข้าถึงกับกลุ่มเยาวชนเหล่านี้โดยให้การคัดเตือน และจัดโครงการอบรมคุณธรรมจริยธรรมส่งเสริมให้เยาวชนได้ตระหนักเกี่ยวกับวิชาความรู้ทางศาสนาและการปฏิบัติศาสนกิจต่างๆในชีวิตประจำวัน ทางมัสยิดควรพัฒนาในเรื่องของสื่อเทคโนโลยีต่างๆ หรือสรรหาบุคคลที่มีความถนัดในเรื่องของเทคโนโลยีให้เข้ามามีส่วนร่วมในการทำงานกับทางมัสยิด เช่นสร้างเพจมัสยิดออนไลน์ในการนำสื่อต่างๆที่ทางมัสยิดได้จัดขึ้น เพื่อเผยแพร่สู่ระบบออนไลน์ทั้งการจัดการเรียนการสอน หรือสื่อประชาสัมพันธ์ต่างๆกิจกรรมและโครงการต่างๆที่มัสยิดได้ดำเนินการเผยแพร่สู่สาธารณะ เพื่อให้

คนในพื้นที่ได้ติดตามภายหลังได้ ด้านปัญหาเศรษฐกิจความยากจน รวมถึงค่าครองชีพทางมัสยิดควรให้คำแนะนำตามหลักการทางศาสนาให้คนในพื้นที่ได้รู้เกี่ยวกับวิถีแห่งความพอเพียงและภัยร้ายจากดอกเบี้ยเพื่อเป็นการกระตุ้นให้มุสลิมในพื้นที่ได้มีความตระหนักและห่างไกลจากการกู้ยืมในระบบดอกเบี้ย อีกทั้งมัสยิดควรจัดตั้งกองทุนชะกาต และกองทุนช่วยเหลือผู้ยากไร้โดยที่คณะกรรมการมัสยิดควรประสานขอความร่วมมือจากกรรมการอิสลามประจำจังหวัดให้เข้ามามีส่วนในการแนะนำ และประสานงานขอความร่วมมือจากองค์กรที่เกี่ยวข้องให้เข้ามาช่วยเหลือในระบบที่ปลอดจากดอกเบี้ย ทั้งนี้เพื่อเป็นทางเลือกหนึ่งให้กับมุสลิมในพื้นที่ที่มีความต้องการในเรื่องของการกู้ยืมเงินมาลงทุน สามารถดำเนินการได้โดยไม่ผิดหลักการทางศาสนา ส่วนปัญหาอื่นๆที่เกิดขึ้นภายในหมู่บ้านทางมัสยิดควรประสานงานขอความร่วมมือและความคิดเห็นจากผู้นำครอบครัวในพื้นที่ ให้มีความเข้าใจตรงกันและดำเนินงานร่วมกันกับทางมัสยิดทั้งนี้เพื่อให้เกิดการแก้ไขปัญหาได้ตรงจุดและบรรลุเป้าหมายในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของคนในพื้นที่ต่อไป

4.1.5 สัมภาษณ์ผู้นำชุมชนทั้ง 7 อำเภอในจังหวัดสตูล

4.1.5.1 สัมภาษณ์นายชัยณรงค์ ไชยจิตต์

ผู้ใหญ่บ้านหมู่ 7 ตำบลคลองซุด อำเภอเมือง จังหวัดสตูล ได้ทำการสัมภาษณ์เมื่อวันที่ 6 พฤษภาคม พ.ศ.2565 เวลา 17.00 น. ได้กล่าวว่า

จากสภาพปัญหาของคนในพื้นที่ที่ประสบอยู่ ณ ปัจจุบันนี้ ผมมองว่า ปัญหายาเสพติดถือเป็นปัญหาหลักของชุมชน เนื่องจากเยาวชนบางส่วนมีค่านิยมที่ผิด แทนที่จะใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์ในทางการศึกษา แต่กลับมามีเวลาว่างด้วยการสังสรรค์พบปะในวงของสุรายาเมาต่างๆ หากเทียบกับจำนวนประชากรในพื้นที่จะเห็นได้ว่าเยาวชนเพียงบางกลุ่มเท่านั้นที่มัวสุมในเรื่องของยาเสพติด เริ่มตั้งแต่ประถมปลายถึงระดับมัธยมและระดับอุดมศึกษา ซึ่งทางชุมชนได้ประสานงานและขอความร่วมมือจากองค์กรต่างๆภายในพื้นที่ที่มีการณรงค์ต่อต้านยาเสพติดและมีการจัดกิจกรรมต่างๆในวันต่อต้านยาเสพติดโลกให้สมำเสมอแล้ว แต่ยังไม่สามารถแก้ปัญหาให้หมดไปได้ ส่วนใหญ่จากเยาวชนที่เสพยาเสพติดนั้นมาจากปัญหาครอบครัวพ่อแม่แยกทางกันหรือเป็นครอบครัวที่มีปัญหา ทะเลาะวิวาทบ่อยครั้ง จึงเป็นสาเหตุให้กลุ่มคนเหล่านี้ปลีกตัวและใช้เวลาอยู่กับเพื่อนฝูงมากกว่าอยู่กับครอบครัวของตน ปัญหาต่อมาคือปัญหาการทะเลาะวิวาทของวัยรุ่น เนื่องจากเมาสุราและสิ่งเสพติดอื่นๆ รวมถึงปัญหาชู้สาวที่เกิดขึ้นภายในหมู่บ้าน ส่วนปัญหาที่เกิดขึ้นกับคนทั่วไปภายในพื้นที่ คือปัญหาในเรื่องของการประกอบอาชีพ ภาวะการตกงาน และคนในพื้นที่บางกลุ่มขาดความขยันหมั่นเพียรในการแสวงหาปัจจัยและพัฒนาตนเอง หากสำรวจข้อมูลในเชิงลึกจะเห็นได้ว่าคนในพื้นที่มีการใช้จ่ายอย่างฟุ่มเฟือย ใช้จ่ายเกินฐานะทาง

การเงินก่อให้เกิดภาระหนี้สินและการผ่อนชำระต่างๆ ทั้งอุปกรณ์เครื่องใช้หรือพาหนะ จะยึดตาม กระแสและค่านิยม เพื่อความสวยหรูแต่ขาดการพิจารณารายจ่ายที่ครอบคลุมพอที่จะแบกรับได้ สุดท้ายก่อให้เกิดปัญหา ภาระหนี้ท่วมตัวค่าใช้จ่ายในครอบครัวไม่เพียงพอทำให้ขาดความสมดุลในการบริหารจัดการภายในครอบครัว เมื่อหลายๆครอบครัวในชุมชนประสบปัญหาเช่นเดียวกัน เป็นหน้าที่ของทุกฝ่ายควรให้คำปรึกษาแนะนำแนวทางในการแก้ไขปัญหาเพื่อให้คุณภาพชีวิตความเป็นอยู่ของคนในพื้นที่มีคุณภาพและสมบูรณ์แบบต่อไป

การแก้ปัญหาดังกล่าวข้างต้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งปัญหาเยาวชนติดยาเสพติด แม้ว่าผู้นำชุมชนได้จัดกิจกรรมรณรงค์ต่อต้านวันยาเสพติดโลก หรือจัดกิจกรรมอื่นๆ ที่แสดงถึงการต่อต้านให้ทุกฝ่ายได้รับรู้ถึงพิษภัยของยาเสพติด แต่ผลตอบรับยังอยู่ในเกณฑ์ที่จะต้องพัฒนาต่อไป เพราะปัญหายาเสพติดนั้นยังไม่หมดไปจากชุมชน จึงเสนอว่า ทางผู้ใหญ่บ้านเองรวมถึงผู้นำชุมชนทุกฝ่าย ควรมีการพัฒนาวิเคราะห์การปฏิบัติหน้าที่ของทุกฝ่าย เพื่อหาจุดเด่นและจุดข้อควรปรับปรุงและวางแผนในการดำเนินการใหม่ เมื่อหาข้อสรุปได้แล้ว ผู้นำชุมชนและผู้ที่เกี่ยวข้องจำเป็นต้องเข้าถึงกลุ่มคนเหล่านั้น เพราะถือว่าผู้ที่ติดยาคือผู้ป่วย พร้อมทั้งประสานเจ้าหน้าที่ทางสาธารณสุขให้เข้ามาบำบัดรักษา เป็นกำลังใจให้กับผู้ที่ติดยาเสพติด สรรหากิจกรรมหรือการฝึกทักษะอาชีพให้กับกลุ่มคนเหล่านี้ได้มีเวลาในการฝึกฝนและใช้เวลาไปกับสิ่งที่เป็นประโยชน์ แทนที่จะไปหมกมุ่นหรือย้อนกลับไปหาสิ่งเสพติด หากเยาวชนคนใดที่ได้รับการรักษาบำบัดจนหายเป็นปกติแล้ว ควรมีรางวัลให้กับคนเหล่านั้นและคัดเลือกให้เป็นบุคคลต้นแบบแก่ผู้ที่ติดยาเสพติดให้เขาได้เข้ามาช่วยเหลือชุมชน แשרประสบการณ์และผลเสียของการเสพยาเสพติดต่างๆ ให้กับรุ่นน้องได้รับทราบ เมื่อการแก้ปัญหายาเสพติดทุกฝ่ายให้ความร่วมมืออย่างจริงจังแล้ว ผมคิดว่าปัญหาเหล่านี้จะไปในทิศทางที่ดีและลดจำนวนผู้ติดยาในพื้นที่ได้อย่างต่อเนื่อง ส่วนปัญหาการทะเลาะวิวาทที่เกิดขึ้นภายในชุมชน เมื่อรับทราบถึงสาเหตุหลักส่วนใหญ่มาจากยาเสพติดและสิ่งมีเมตตาต่างๆ หากดำเนินการแก้ปัญหาดังที่กล่าวมาแล้ว ปัญหาการทะเลาะวิวาทน่าจะลดลงอย่างต่อเนื่องเช่นกัน นอกจากนี้ทางผู้นำชุมชนควรจัดกิจกรรมส่งเสริมให้คนในพื้นที่มีความรักสามัคคี เช่น กีฬาสัมพันธ์ หรือร่วมทำกิจกรรมต่างๆ ด้วยกัน เมื่อคนในชุมชนให้ความร่วมมือความสามัคคีก็จะเกิดขึ้นตามมา ปัญหาความยากจนและภาวะตกงาน ทางผู้นำชุมชนเองควรเป็นพิจารณาเป็นพิเศษในการหาทางออกให้กับคนในพื้นที่ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของในหลวงรัชกาลที่ 9 มาใช้ในการดำเนินชีวิต ควรอบรมให้กับคนในพื้นที่ได้รับรู้ถึงการใช้ชีวิตที่มีความสุขคือชีวิตแบบพอเพียง ส่งเสริมให้คนในพื้นที่ได้รู้จักการออมการประหยัดในสิ่งที่ควรประหยัด โดยไม่ตระหนี่และไม่ฟุ่มเฟือย เมื่อทุกครอบครัวมีความเข้าใจปัญหาค่าครองชีพในแต่ละวันน่าจะพัฒนาดีขึ้น เพราะหากทุกฝ่ายไม่ใช้จ่ายเกินตัวจากรายได้แน่นอนภาระหนี้สิน

ของคนในพื้นที่คงหมดไป และอีกแนวทางหนึ่งคือการส่งเสริมให้คนในพื้นที่ที่มีความขยันอดทน มุ่งมั่นในการแสวงหาปัจจัย และพร้อมที่จะพัฒนาคุณภาพชีวิตของตนเองให้เท่าทันกับยุคสมัย หากเป็นเช่นนี้แล้วความเป็นอยู่ของคนในพื้นที่คงอยู่ในเกณฑ์ดีและได้รับการพัฒนาอย่างถูกต้อง

4.1.5.2 สัมภาษณ์นายชาชุดิน เล่งเจ

ผู้ใหญ่นายชาชุดิน 4 ตำบลกำแพง อำเภอละโว้ง จังหวัดสตูล สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 7 พฤษภาคม พ.ศ.2565 เวลา 16.30 น. ได้กล่าวว่า

คุณภาพการดำเนินชีวิตของคนในพื้นที่นั้นอยู่ในเกณฑ์ระดับกลางซึ่งควรพัฒนาต่อไปและควรได้รับการแก้ไขอย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะปัญหาที่เกิดขึ้นในหมู่เยาวชนในด้านการศึกษา เยาวชนส่วนมากมีความตระหนักในเรื่องของการศึกษาต่อในระดับที่สูงขึ้น ทั้งระดับปริญญาตรี ปริญญาโท แต่ยังมีเยาวชนบางกลุ่มขาดโอกาสทางการศึกษา แม้กระทั่งในระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 ซึ่งเป็นการศึกษาขั้นพื้นฐานแต่ยังไม่จบ สืบเนื่องจากกลุ่มเยาวชนเหล่านี้มีปัญหาจากทางบ้านทั้งในเรื่องของฐานะทางการเงิน และปัญหาจากยาเสพติดที่เป็นสาเหตุทำให้เสียการเรียน เยาวชนเหล่านี้ไม่มีความตระหนักและมุ่งมั่นที่จะศึกษาต่อ ดังนั้นจึงเป็นปัญหาในการพัฒนาประเทศชาติบ้านเมือง เพราะหากเยาวชนเหล่านี้เติบโตเป็นผู้ใหญ่ในอนาคต แน่แน่นอนย่อมไม่ประสบความสำเร็จในการพัฒนาตนเองให้มีความก้าวหน้า ถึงแม้ว่ากลุ่มเหล่านี้จะมีจำนวนน้อยก็ตาม ฉะนั้นปัญหายาเสพติดในหมู่วัยรุ่นทุกระดับจึงเป็นปัญหาที่ร้ายแรงมาก ถึงแม้ว่าเยาวชนเหล่านี้ได้ศึกษาต่อในระดับที่สูงขึ้น แต่ยังไม่ละเลิกจากสิ่งเสพติดก็ย่อมเป็นปัญหาเช่นกัน เพราะเมื่อเยาวชนติดยา กลุ่มคนเหล่านี้ใช้จ่ายทรัพย์สินไปในหนทางที่เสียหายและผิดศีลธรรม อีกทั้งเป็นการทำลายสุขภาพของตนเองและสร้างปัญหาให้กับประเทศชาติบ้านเมือง ในบางครั้งเกิดการทะเลาะวิวาทภายในครอบครัว เพราะต้องการเงินมาซื้อสิ่งเสพติด เหมือนกับที่เป็นอยู่ณปัจจุบันนี้ ตามข่าวสารต่างๆที่มีการฆ่าสังหารกัน เพราะภัยร้ายของยาเสพติด ปัญหาต่อมาคือเรื่องของเศรษฐกิจค่าใช้จ่ายในการดำเนินชีวิตทั้งตนเองและครอบครัว มีหลายครอบครัวที่มีหนี้สินกู้ยืมเนื่องจากขาดรายได้ในการลงทุน ค่าเทอมบุตรและค่าใช้จ่ายอื่นๆภายในครอบครัวไม่เพียงพอก่อให้เกิดภาระหนี้สินตามมา นอกเหนือจากนี้ยังมีภาวะความซึมเศร้าของคนวัยชราที่ขาดการดูแลเอาใจใส่จากบุตรหลาน คนวัยชราทุกคนอยากมีความสุขในบั้นปลายของชีวิต แต่บางครอบครัวยังหลีกเลี่ยงไม่พ้นในเรื่องของการทะเลาะต่อบิดามารดาในช่วงวัยชรา เนื่องจากต้องไปทำงานต่างจังหวัด บางครั้งฝากให้ญาติพี่น้องช่วยดูแลแทน การดูแลเอาใจใส่ต่อคนชราจึงไม่ครบถ้วน เหมือนกับได้อยู่กับบุตรของตนเอง หลายครอบครัวที่คนวัยชราอยู่ในภาวะซึมเศร้าคิดถึงบุตรหลาน และบางคนถึงกับถูกทอดทิ้งในช่วงบั้นปลายของชีวิต

จากสภาพปัญหาดังที่กล่าวมานั้น ผู้ใหญ่นายชาชุดินได้ดำเนินการสำรวจอย่างต่อเนื่อง

แต่ยังไม่ได้รับความสำเร็จที่เต็มร้อย เนื่องจากยังขาดหลายๆปัจจัย โดยเฉพาะในเรื่องของการแก้ไข ปัญหายาเสพติด ทางหมู่บ้านยังขาดงบประมาณในการจัดกิจกรรมส่งเสริมธรรมรงค์ต่อต้าน เพราะการแก้ไขปัญหานั้น จะต้องดำเนินการอย่างต่อเนื่องและใช้งบประมาณในการดำเนินการ ทุกครั้ง โดยเฉพาะทางผู้นำชุมชนจำเป็นต้องพึ่งต่อทางมัสยิดในการให้คำสั่งเตือนเป็นวิทยากรให้ ความรู้ในการขัดเกลาเยาวชนตามหลักคำสอนทางศาสนา ซึ่งทางมัสยิดเองยังขาดงบประมาณ ในการดำเนินกิจกรรมเช่นกัน มีเพียงค่าใช้จ่ายเพียงเล็กน้อยๆที่ได้รับจากการบริจาคในวันศุกร์ ดังนั้นอยากให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องมาช่วยสนับสนุนงบประมาณในการดำเนินการ รวมทั้ง ส่งเจ้าหน้าที่สาธารณสุขให้เข้ามากำกับติดตามโดยที่ทุกฝ่ายต้องร่วมมือกัน ทั้งฝ่ายผู้นำชุมชน ผู้นำศาสนารวมถึงเจ้าหน้าที่ทางภาครัฐ ทั้ง 3 ฝ่ายนี้จำเป็นต้องให้ความร่วมมือในการดำเนินการ แก้ไขเยียวยาต่อเยาวชนที่ติดยาเสพติด หากิจกรรมโครงการต่างๆให้แก่กลุ่มคนเหล่านี้ได้มีเวลาเพื่อ ทดแทนการใช้เวลาที่สูญเปล่าในการหมกมุ่นเรื่องยาเสพติด บำบัดรักษา และกำกับติดตาม หากเป็น เช่นนี้แล้ว การแก้ไขของอยู่ในระดับที่ดีขึ้น ส่วนปัญหาในเรื่องของการศึกษานั้น ทางผู้นำชุมชนและ ผู้นำมัสยิดควรจัดโครงการแนะแนวการศึกษาต่อให้กับเยาวชนในพื้นที่โดยเชิญวิทยากรผู้มีความรู้ มาแชร์ประสบการณ์ให้แก่กลุ่มเยาวชนได้ตระหนักและรักในเรื่องของการศึกษา ควรสำรวจ เยาวชนที่ขาดแคลนทุนทรัพย์ หรือเสียโอกาสจากการศึกษา ให้ได้เข้าศึกษาต่อทั้งในระบบ หรืออาจ เป็นการศึกษานอกระบบ ควรจัดตั้งกองทุนหมู่บ้านเพื่อการศึกษาแก่เยาวชน ส่งเสริมและติดตามให้ เยาวชนในพื้นที่ได้ศึกษาต่ออย่างทั่วถึง ส่วนในเรื่องของภาระหนี้สินของคนในพื้นที่นั้นเสนอว่า ควรส่งเสริมในเรื่องของการหารายได้เพิ่มเติมจากการแปรรูปผลิตภัณฑ์ต่างๆภายในท้องถิ่น โดยที่ฝ่ายกำนันผู้ใหญ่บ้านเป็นผู้ประสานหน่วยงานที่เกี่ยวข้องให้เข้ามาช่วยเหลือในเรื่องของการ จำหน่ายสินค้า ทางผู้นำชุมชนควรประสานกับมัสยิดให้นำหลักคำสอนทางศาสนา วิถีแห่งความ พอเพียงมาอบรมให้กับคนในพื้นที่รับทราบ เพื่อเป็นแนวทางในการดำเนินชีวิต ส่วนปัญหาภาวะ ซึมเศร้าของคนวัยชรา ทางผู้นำชุมชนควรร่วมมือกับคณะกรรมการ มัสยิดสำรวจครอบครัวที่มี ปัญหาและจัดกิจกรรมให้กับคนชราได้พบปะกันเพื่อบรรเทาภาวะซึมเศร้าพร้อมทั้งให้การช่วยเหลือ ต่อคนชราที่ถูกทอดทิ้ง มีการประสานหน่วยงานหรือจัดตั้งบ้านพักคนชราของตำบล โดยหาแหล่ง ทุนและงบประมาณมาสนับสนุน และที่สำคัญทุกการดำเนินงานนั้น จำเป็นต้องมีความสามัคคีกัน และช่วยเหลือกันอย่างจริงจังในการแก้ปัญหาของชุมชนหากทุกฝ่ายปฏิบัติหน้าที่และให้ความ ร่วมมือกันอย่างดี การพัฒนาคุณภาพชีวิตของคนในพื้นที่จะดีขึ้นตามมา

4.1.5.3 สัมภาษณ์นายรุ่งตะวัน ส่งแสง

ผู้ใหญ่บ้านหมู่ 7 ตำบลนาทอน อำเภอทุ่งหว้า จังหวัดสตูล สัมภาษณ์เมื่อวันศุกร์ ที่ 20 พฤษภาคม พ.ศ.2565 เวลา 16.30 น. ได้กล่าวว่า

จากสภาพปัญหาที่เกิดขึ้นภายในพื้นที่ ในฐานะผู้ใหญ่บ้าน ผมมองว่าปัญหาที่เกิดขึ้นอย่างต่อเนื่องและกำลังเผชิญอยู่จนถึงปัจจุบันนี้ คือปัญหาของเยาวชนเป็นหลักโดยเฉพาะปัญหาในเรื่องของยาเสพติด และการระบาดของยาเสพติดนั้นเริ่มรุนแรงโดยเฉพาะกับกลุ่มเด็กประถมปลายถึงระดับมัธยม เริ่มจากการสูบบุหรี่ น้ำกระท่อมและสารเสพติดอื่นๆตามมา ซึ่งทางหมู่บ้านได้จัดกิจกรรมต่างๆเพื่อณรงค์ต่อต้านยาเสพติด แต่มีอาจแก้ไขปัญหาล้มเหลวไปจากพื้นที่ได้ ปัญหาถัดมาคือเรื่องของปัจจัยยังชีพ รายรับรายจ่ายของคนในพื้นที่ เนื่องจากเศรษฐกิจปัจจุบันนี้ ข้าวของเครื่องใช้มีราคาแพงทั้งสิ่งอุปโภคบริโภค รวมถึงค่าน้ำมันเชื้อเพลิงต่างๆสูงขึ้น อีกทั้งการแพร่ระบาดของโควิด 19 ที่ผ่านมา เป็นเหตุให้หลายๆคนในพื้นที่ไม่สามารถไปประกอบอาชีพได้ โดยเฉพาะอาชีพรับจ้างต่างๆ ซึ่งรับค่าจ้างรายวัน รวมถึงยังมีผู้ที่ตกงานหลายๆครอบครัวเช่นกัน ปัญหาความยากจน รายได้ไม่พอกับรายจ่าย มีผลมาอย่างต่อเนื่องต่อคนในพื้นที่ สุดท้ายก่อให้เกิดภาระหนี้สินจากการกู้ยืม นอกจากนี้ยังมีปัญหาเรื่องคนชราขาดผู้ดูแล ภาวะความเครียดของคนชราในพื้นที่นำไปสู่ปัญหาสุขภาพตามมา ส่วนปัญหาทางการศึกษานั้นเป็นปัญหาที่มีน้อยมาก โดยเฉพาะการศึกษาทางด้านวิชาชีพและอุดมศึกษาในระดับที่สูงขึ้น เยาวชนส่วนมากมีความตระหนักและศึกษาต่อในระดับที่สูงขึ้น จะเป็นปัญหาแค่เพียงการศึกษาหาความรู้ในด้านศาสนา เพราะเยาวชนในพื้นที่มีจำนวนน้อยมากที่ศึกษาในทางด้านนี้ ทั้งๆที่ในหมู่บ้านเป็นชุมชนที่มีมุสลิมอาศัยอยู่เกิน 80% จากประชากรทั้งหมด

การแก้ปัญหาดังกล่าวข้างต้น ผมเสนอว่าควรแก้ที่ต้นเหตุเป็นหลัก มิใช่มาแก้ที่ปลายเหตุ โดยเฉพาะปัญหาของเยาวชนตั้งแต่ในเรื่องของยาเสพติด เพราะส่วนใหญ่เยาวชนที่เสพยา นั้นมีปัญหาในเรื่องของครอบครัวเป็นหลัก ฉะนั้นทางผู้ใหญ่บ้านเองจำเป็นต้องสำรวจและวิเคราะห์ปัญหาที่เกิดขึ้น แล้วประสานทางกำนันและผู้นำชุมชนรวมถึงองค์กรทางศาสนาให้เข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินการแก้ไข เริ่มตั้งแต่ต้นเหตุให้ทุกครอบครัวควรมีความรับผิดชอบในการดูแลบุตรหลานให้ความอบอุ่นกับสมาชิกภายในครอบครัว ส่งเสริมให้เยาวชนได้ศึกษาเล่าเรียนอย่างทั่วถึงทั้งศาสนาและสามัญ เพื่อสามารถที่จะนำความรู้มาสู่การปฏิบัติในชีวิตจริง รู้เหตุรู้ผล รู้พิษภัยจากสิ่งที่เป็นอบายมุขต่างๆที่สำคัญหากเยาวชนในพื้นที่ได้รับการอบรมสั่งสอนที่ดีจากทุกครอบครัวให้เป็นบุคคลที่มีคุณธรรมเป็นพลเมืองที่ดีของประเทศชาติบ้านเมือง มีความตระหนักคิดถึงผลดีผลเสีย สามารถแยกแยะผิดถูกได้ เยาวชนเหล่านี้จะห่างไกลจากยาเสพติดและไม่ข้องเกี่ยวกับสิ่งเหล่านี้แน่นอน ส่วนการแก้ปัญหาที่ปลายเหตุคือแก้ปัญหากับกลุ่มเยาวชนที่เสพยาเสพติดและอยู่ในภาวะที่เป็นผู้ติดยาหรือผู้ป่วยนั้น เสนอว่าให้ทางมัสยิดมีบทบาทในการอบรมกลุ่มเยาวชนเหล่านี้ให้รู้จักบาปบุญคุณโทษ ส่วนทางผู้นำชุมชนนั้นควรประสานเจ้าหน้าที่ทางภาครัฐ อ.ส.ม และสาธารณสุข ให้เข้ามาบำบัดเยียวยาและรักษาผู้เสพยาเหล่านี้ให้กลับคืนสู่ภาวะปกติ ทางชุมชน

และผู้นำศาสนา ควรมีการประเมินครอบครัวดีเด่นบุคคลตัวอย่าง เพื่อเป็นขวัญกำลังใจให้แก่ผู้ที่ประพฤติดีทำความดีมีคุณธรรมและไม่ละเมิดหลักการทางศาสนา โดยมีการมอบรางวัลให้กับกลุ่มคนเหล่านี้ เพื่อเป็นแบบอย่างให้กับครอบครัวอื่นๆ ในชุมชนได้ตระหนักและปลูกฝังสมาชิกภายในครอบครัวให้เป็นคนดีของสังคม ส่วนปัญหาในเรื่องของการศึกษา ที่เป็นปัญหาอยู่ ณ ปัจจุบันคือการศึกษาวิชาความรู้ทางศาสนานั่นคุณธรรมจริยธรรม ในด้านนี้เสนอว่าทางมัสยิดควรมีบทบาทเป็นฝ่ายหลักในการดำเนินงานการพัฒนาส่งเสริมการศึกษาแสวงหาความรู้ทางศาสนาให้กับคนในพื้นที่ ทางมัสยิดควรมีแบบแผนที่ชัดเจนกำหนดการเรียนการสอนทั้งในระบบออนไลน์และแบบทั่วไปให้ชัดเจน ทางมัสยิดควรจัดกิจกรรมวันสำคัญทางศาสนาอย่างต่อเนื่อง และให้คนในพื้นที่ตั้งแต่เยาวชน ผู้นำครอบครัว และสมาชิกในแต่ละครอบครัวเข้ามามีส่วนร่วม มีบทบาท ทั้งนี้เพื่อเป็นการสร้างความสามัคคีให้กับคนในชุมชน และถือเป็นกิจกรรมที่เสริมสร้างนันทนาการให้กับคนทุกวัยเช่นกัน อีกทั้งยังเป็นการลดปัญหาภาวะการซึมเศร้าของคนชราในชุมชน ด้วยกับกิจกรรมต่างๆ ที่ทางผู้นำชุมชนและมัสยิดจัดขึ้น ด้านปัญหาความยากจนทางผู้นำชุมชนเองควรร่วมมือกับทางมัสยิดเพื่อบูรณาการในเรื่องของหลักความพอเพียงในการดำเนินชีวิตทั้งทฤษฎีเศรษฐกิจพอเพียงของในหลวงรัชกาลที่ 9 และหลักคำสอนในเรื่องของความพอเพียงจากอัลกุรอาน และแบบอย่างของท่านนบี โดยนำหลักคำสอนทางศาสนามาใช้และเผยแพร่แก่คนในพื้นที่ให้มีความเข้าใจและรู้จักคำว่าพอ ส่วนปัญหาภาระหนี้ของคนในพื้นที่นั้น ทางผู้นำชุมชนควรร่วมมือกับทางมัสยิดเช่นกัน ในการประสานกองทุนต่างๆ รวมทั้งกองทุนกัฎีมาที่เหมาะสมกับคนในพื้นที่ คือ แหล่งกัฎีมาที่ปลอดจากดอกเบี้ย เพราะเนื่องจากคนในพื้นที่ส่วนใหญ่นับถือศาสนาอิสลามเป็นหลัก และที่สำคัญทุกปัญหานั้นหากทุกฝ่ายร่วมมือกันคนในพื้นที่ จะได้รับการพัฒนาคุณภาพชีวิตอย่างทั่วถึง

4.1.5.4 สัมภาษณ์นายสมเดช อาดตันตรา

ผู้ใหญ่นายสมเดช 4 ตำบลท่าแพ อำเภอท่าแพ จังหวัดสตูล สัมภาษณ์เมื่อวันเสาร์ที่ 21 พฤษภาคม พ.ศ.2565 เวลา 14.30 น. ได้กล่าวว่า

สภาพปัญหาที่เกิดขึ้นภายในพื้นที่มีด้วยกันหลายๆ ประเด็นปัญหาอาทิเช่น ปัญหาการหย่าร้าง มีการทะเลาะวิวาทภายในครอบครัว ค่าใช้จ่ายไม่เพียงพอรวมถึงภาวะการตกงาน แต่ส่วนใหญ่จากการหย่าร้างนั้นสืบเนื่องมาจากปัญหาของหัวหน้าครอบครัวติดยาเสพติด เป็นเหตุให้ขาดความรับผิดชอบต่อหน้าที่ ค่าใช้จ่ายของสมาชิกภายในครอบครัว ค่าเล่าเรียนของบุตร ดังนั้นจะเห็นได้ว่า ปัญหายาเสพติดมีส่วนเกี่ยวข้องทำให้เกิดปัญหาอื่นๆ ตามมา และส่วนใหญ่กลุ่มเสี่ยงที่สุดในเรื่องของยาเสพติดคือกลุ่มเยาวชน กลุ่มวัยกลางคนหรือแม้กระทั่งหัวหน้าครอบครัวและยาเสพติดที่ระบาดมากในหมู่วัยรุ่นเริ่มตั้งแต่ บุหรี่ น้ำกระท่อมผสมยาเมา รวมทั้งยาเสพติดชนิดอื่นๆ ในเรื่องของยาเสพติดนั้น ทางผู้นำชุมชนและมัสยิดได้ให้คำตักเตือนเสมอมา

แต่ยังไม่สามารถแก้ปัญหาเหล่านี้ให้หมดไปจากชุมชนได้ และยังมีปัญหาของเยาวชนที่มั่วสุมและทะเลาะวิวาทภายในหมู่บ้านโดยเฉพาะในช่วงที่มีการจัดงานประจำปี ทำให้เกิดการบาดเจ็บแต่ละฝ่ายดูแล้วเป็นสิ่งที่น่าวิตกมากสำหรับผู้ปกครอง และอีกหนึ่งปัญหาที่สร้างความแตกแยกในหมู่เครือญาติของคนภายในพื้นที่คือเรื่องของมรดก มีการโง่งมในเรื่องของการแบ่งมรดกเกิดขึ้น ทำให้พี่น้องเกิดความแตกแยกทะเลาะดัดสัมพันธ์ระหว่างกัน ต้องขึ้นโรงขึ้นศาลเพราะสาเหตุเรื่องดังกล่าวมาหลายกรณีแล้ว และปัญหาสุดท้ายเห็นได้อย่างชัดเจนในเรื่องของการพัฒนาคุณภาพชีวิตคือเรื่องของการศึกษา มีเพียงบางส่วนเท่านั้นไม่ยอมศึกษาต่อในระดับที่สูงกว่ามัธยมศึกษา เป็นเหตุให้เสียโอกาสในการศึกษาอย่างต่อเนื่อง โดยส่วนใหญ่แล้วคนในพื้นที่ศึกษานั่นหนักไปด้านสามัญ ส่วนด้านศาสนานั้นถือว่ามีจำนวนน้อยมากเมื่อเทียบกับเยาวชนในพื้นที่ คนส่วนใหญ่ในพื้นที่มีฐานะระดับปานกลาง พอกินพอใช้ แต่ยังมีอีกบางครอบครัวที่มีฐานะค่อนข้างลำบาก ค่าใช้จ่ายไม่เพียงพอมีภาระหนี้สิน ถือได้ว่าการพัฒนาคุณภาพชีวิตของคนในพื้นที่นั้นจำเป็นอย่างย่งต้องได้รับแนวทางแก้ไขเพื่อให้ประสบกับคุณภาพชีวิตที่ดียิ่งขึ้น

จากการชี้แจงถึงปัญหาดังกล่าวนั้น แนวทางในการแก้ปัญหาและพัฒนาคุณภาพชีวิตของคนในพื้นที่ผมคิดว่าจำเป็นที่ผู้นำครอบครัวทุกคนต้องมีความพร้อมในการเปลี่ยนแปลงและนำสิ่งที่ดีๆสู่ครอบครัวของตน ดังนั้นในด้านผู้นำชุมชนจึงมีบทบาทในการแนะนำและหาหนทางแก้ไขเพื่อการพัฒนาให้กับคนในพื้นที่ ประการแรกผู้นำชุมชนจำเป็นต้องขอความร่วมมือจากทุกฝ่ายโดยเฉพาะสัปปุรุษของทางมัสยิด ให้เข้ามาทำงานร่วมกันและประสานความร่วมมืออย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะปัญหาที่เห็นได้ชัดเจนคือปัญหาการหย่าร้าง การทะเลาะวิวาทที่เกิดขึ้นเสนอว่าทางมัสยิดควรจัดระบบให้คำคัดเตือนและจัดกิจกรรมต่างๆเพื่อสานสัมพันธ์ความรักภายในครอบครัวตามวิธีการดำเนินชีวิตที่สอดคล้องกับบทบัญญัติทางศาสนา และการแก้ปัญหาดังกล่าวนั้น จำเป็นต้องมีผู้ที่มีความสันทัด มีความรู้ที่ลึกซึ้งเกี่ยวกับศาสนบัญญัติรวมถึงมีจิตวิทยาในการจัดেলাแนะนำ คลี่คลายปัญหาต่างๆได้ เพื่อลดปัญหาการหย่าร้างภายในหมู่บ้าน ส่วนเรื่องยาเสพติดนั้น เสนอว่าผู้นำชุมชนกำนันผู้ใหญ่บ้าน คณะทำงานของมัสยิด รวมถึงเจ้าหน้าที่ของภาครัฐทุกฝ่ายจำเป็นต้องร่วมมือกันในการสำรวจแก้ไขและเฝ้าระวังกลุ่มคนเหล่านี้ สรรหากิจกรรมต่างๆรวมถึงหาอาชีพเสริม หรือฝึกทักษะการประกอบอาชีพเพื่อสร้างรายได้ให้กับคนเหล่านี้ได้ตระหนักถึงคุณค่าของเวลา คุณค่าของตนเอง และเป็นการสร้างความรับผิดชอบความขยันหมั่นเพียรให้เกิดขึ้นเพื่อทดแทนการใช้เวลาที่สูงสูญเปล่าไร้ประโยชน์ด้วยการหมกมุ่นกับสิ่งที่ก่อให้เกิดโทษต่อร่างกายปัญญาและสุขภาพ คือยาเสพติด ส่วนกลุ่มที่อยู่ในภาวะติดยาขั้นรุนแรงทางผู้นำชุมชนรวมทั้งผู้นำศาสนาควรให้กำลังใจชี้แจงแก่ผู้ปกครองหรือสมาชิกภายในครอบครัวให้มีความเข้าใจที่ถูกต้องในการบำบัดรักษาคนเหล่านี้ให้หายกลับมาเป็นภาวะปกติ ดังนั้นจึง

จำเป็นต้องนำกลุ่มคนเหล่านี้ไปรักษา เพราะเขาเหล่านั้นคือผู้ป่วยจนกว่าจะหายเป็นปกติ ส่วนในเรื่องของความขัดแย้งเกี่ยวกับทรัพย์สินมรดก เสนอว่าองค์กรที่ควรมีบทบาทมากที่สุดคือทางมัสยิด คณะกรรมการมัสยิดและผู้ที่เกี่ยวข้องจำเป็นต้องชี้แจงโดยนำหลักการทางบทบัญญัติในศาสนาอิสลามมาอธิบายให้รับทราบถึงการแบ่งมรดกในอิสลาม และชี้แจงถึงโทษและบาปที่จะได้รับสำหรับผู้ที่ไม่โอ้อวด เพื่อเป็นการไกล่เกลี่ยและสร้างความรักสายสัมพันธ์อันดีต่อกันระหว่างญาติพี่น้องของทุกครอบครัวในชุมชน เพื่อเป็นการแก้ปัญหาความขัดแย้งระยะยาวในเรื่องของทรัพย์สินมรดกให้หมดไปจากพื้นที่ หากไม่สามารถดำเนินการได้ ทางมัสยิดควรประสานคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดให้เข้ามาช่วยเหลือและหากไม่สามารถแก้ไข หรือดำเนินการต่อได้ก็ควรส่งเรื่องไปยังศาลาไต่ยุติธรรมเพื่อดำเนินการตามข้อกฎหมายต่อไป เมื่อปัญหาดังกล่าวข้างต้นได้รับการคลี่คลายและได้รับการแก้ปัญหอย่างต่อเนื่อง คุณภาพชีวิตของคนในพื้นที่ที่จะเกิดการพัฒนาต่อไปอย่างเห็นได้ชัดเจน

4.1.5.5 สัมภาษณ์นายอภิชาติ พลอาด

กำนันหมู่ 7 ตำบลควนสตอ อำเภอควนโดน จังหวัดสตูล สัมภาษณ์เมื่อวันอาทิตย์ที่ 8 พฤษภาคม พ.ศ.2565 เวลา 16.30 น. ได้กล่าวว่า

สภาพปัญหาที่เกิดขึ้นในพื้นที่ตามลำดับที่เห็นได้อย่างชัดเจน ปัญหาแรกคือปัญหายาเสพติดในกลุ่มของเยาวชนที่มีความอยากรู้อยากลอง สัตว์คลั่งคล่องด้วยกับสิ่งที่มีเงินมา และรับค่านิยมที่ผิดๆมาใช้ในการดำเนินชีวิต โดยเริ่มตั้งแต่การสูบบุหรี่ เบียร์ สุราและสิ่งที่มีเงินมาชนิดอื่นๆ จนกระทั่งกลายเป็นผู้ที่ติดยาเสพติดอย่างถอนตัวไม่ได้ ถึงแม้ว่าทางผู้นำได้ประสานงานร่วมมือกับทางมัสยิดในการจัดกิจกรรมต่างๆที่แสดงถึงการต่อต้านและรณรงค์ยาเสพติด ปัญหาเหล่านี้ก็ยังไม่หมดไป จากปัญหายาเสพติดนำไปสู่การทะเลาะวิวาทด้วยความคึกคะนองมีเงินมาไว้สติไม่รับรู้ว่าจะทำอะไรลงไปโดยที่กลุ่มคนเหล่านี้จะมีนิสัยที่ก้าวร้าวต่อคนในครอบครัว เมื่อต้องการเงินเพื่อซื้อยาเสพติดมีการขู่เชิญต่อผู้ปกครองทำให้ครอบครัวเกิดปัญหา นอกเหนือจากปัญหาดังกล่าวแล้วยังมีในเรื่องของคู่สาวแอบมีสัมพันธ์ก่อนแต่ง รวมถึงปัญหาความเบี่ยงเบนทางเพศ ซึ่งเป็นเรื่องที่ขัดแย้งกับหลักคำสอนของศาสนาอิสลาม และไม่เป็นที่ยอมรับของครอบครัว ถึงแม้ว่าในยุคสมัยนี้มีหลายๆสังคมที่ให้การยอมรับก็ตาม ปัญหาต่อมาคือปัญหาคนว่างงาน นักศึกษาที่เรียนจบไม่มีงานทำ ทำให้บัณฑิตเหล่านี้ตกอยู่ในภาวะเครียดและขาดรายได้ อีกทั้งยังมีอีกบางครอบครัวประสบปัญหาในเรื่องของการประกอบอาชีพเนื่องจากสภาพของเศรษฐกิจ ณปัจจุบัน ที่ค่าครองชีพสูงขึ้น ข้าวของแพง แต่ค่าจ้างเท่าเดิม ถือว่าขาดความสมดุลและเป็นปัญหา สุดท้ายนำไปสู่การกู้ยืม และก่อให้เกิดภาระหนี้ตามมา ดังนั้นทุกปัญหานี้สมควรได้รับการแก้ไขและมีแนวทางในการช่วยเหลือเพื่อลดปัญหาต่างๆในพื้นที่ให้มากที่สุด

จากข้อมูลที่แสดงถึงปัญหาข้างต้นนั้นขอเสนอแนะว่า การแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นภายในชุมชนจำเป็นอย่างยิ่งที่ทุกฝ่ายควรร่วมมือกันและสามัคคีในการช่วยเหลือและสนับสนุน ดังนั้นทางผู้นำชุมชน คณะกรรมการมัสยิด และเจ้าหน้าที่ทุกภาคส่วน ควรมีการประชุมวางแผนในการดำเนินการแก้ไข เริ่มตั้งแต่ในเรื่องของยาเสพติดที่ทุกฝ่ายต้องให้ความร่วมมือ ผู้ปกครอง หัวหน้าครอบครัวไม่ควรปิดบังต่อผู้นำและคณะกรรมการมัสยิด ทั้งนี้ควรแจ้งข้อมูลและให้ความร่วมมือในการแก้ไขหากสมาชิกในบ้านของตนที่ติดยาเสพติด เมื่อทุกคนรอบรู้มีความเข้าใจตรงกันทำงานร่วมกันได้ การแก้ปัญหาย่อมเกิดความง่ายดาย ผู้นำชุมชนจำเป็นต้องทำงานร่วมกับผู้นำศาสนาคณะกรรมการมัสยิดในการนำหลักคำสอนข้อห้ามต่างๆทางศาสนามาขัดเกลาตักเตือนและติดตามกลุ่มคนเหล่านี้เป็นพิเศษ ใช้วิธีการที่เหมาะสมจัดกิจกรรม โครงการต่างๆให้เยาวชนได้มีส่วนร่วม เพื่อเป็นการป้องกันยาเสพติด ส่งเสริมให้เยาวชนได้ตระหนักถึงการใช้ชีวิตและคุณค่าของชีวิตโดยไม่ทำลายอนาคตด้วยสิ่งเสพติด การดำเนินการดังกล่าวนี้ เป็นการเยียวยาเบื้องต้นสำหรับกลุ่มเสี่ยง ส่วนผู้ป่วยที่ติดยาเสพติดนั้นควรประสานงานทำความเข้าใจกับคนในครอบครัวส่งเข้าบำบัดรักษา และที่สำคัญทางผู้นำชุมชน ควรประสานขอความร่วมมือจากทางเจ้าหน้าที่ตำรวจให้เข้ามากำกับติดตามอย่างจริงจังในการปราบปรามยาเสพติด หากเป็นเช่นนี้แล้วการแก้ไขปัญหายาเสพติดคงประสบความสำเร็จได้อย่างต่อเนื่อง ด้านปัญหาผู้สาวสัมพันธ์ก่อนแต่งงานรวมถึงความเบี่ยงเบนทางเพศ องค์กรที่เหมาะสมที่สุดในการเข้ามาแก้ไขปัญหาคือทางมัสยิดควรจัดอบรมตักเตือนและติดตามอย่างต่อเนื่องโดยใช้บทบัญญัติทางศาสนามาชี้แจงให้ทุกฝ่ายได้รับทราบถึงผลร้าย และบาปกรรมของการผิดประเวณีเพื่อเป็นการกระตุ้นให้เกิดจิตสำนึกจริงๆและละทิ้งจากอบายมุขต่างๆเหล่านี้ ควรมีมาตรการต่างๆสำหรับผู้เฝ้าฝันเพื่อมิให้เป็นเยี่ยงอย่างแก่เยาวชนคนอื่นๆ แต่ที่สำคัญที่สุดคือการสร้างจิตสำนึกจริงๆให้เกิดขึ้นกับกลุ่มคนเหล่านี้ เพราะนั่นคือการลดปัญหาระยะยาวและทำให้ปัญหาหมดไป ด้านปัญหาคนว่างงาน เสนอว่าทางผู้นำชุมชนควรเป็นฝ่ายรับเรื่องสำรวจข้อมูลบัณฑิตในพื้นที่หรือคนว่างงานโดยตรง หลังจากนั้นประสานขอความร่วมมือจากหน่วยงานทางภาครัฐกรมฝีมือแรงงานหรือสำนักงานจัดหางานและแจ้งแก่ผู้ว่างงานเหล่านั้นได้รับทราบข้อมูลโดยแนะนำ รวมถึงจัดอบรมสร้างรายได้สร้างอาชีพให้กับกลุ่มคนเหล่านั้น เพื่อเป็นการลดปัญหาว่างงานเป็นการเบื้องต้น ลดปัญหาความกดดันความเครียดในภาวะตกงาน จนกว่าจะได้ประกอบอาชีพหลักตามที่ตนถนัด อีกทั้งการแนะนำอบรมในเรื่องของการฝึกฝนด้านวิชาชีพนั้นยังเป็นการสร้างรายได้ลดปัญหาภาระหนี้สินอีกด้วย ทางผู้นำชุมชนควรบูรณาการหลักการทฤษฎีพอเพียงมาใช้ นำคำสอนเกี่ยวกับความพอเพียงในอิสลามมาอบรมให้กับกลุ่มคนเหล่านั้น และประสานกับทางมัสยิดจัดตั้งกองทุนเพื่อเป็นการช่วยเหลือและเยียวยาแก่ผู้ที่ประสบปัญหา ทั้งนี้การแก้ปัญหาดังกล่าวนั้น ถือเป็นแนวทางในการพัฒนาชีวิตของคนในพื้นที่ต่อไป

4.1.5.6 สัมภาษณ์นายอาหมาด มรรคาเขต

ผู้ใหญ่บ้านหมู่ 12 ตำบลทุ่งนุ้ย อำเภอควนกาหลง จังหวัดสตูล สัมภาษณ์เมื่อวันอาทิตย์ ที่ 22 พฤษภาคม พ.ศ.2565 เวลา 09.00 น. ได้กล่าวว่า

สภาพปัญหาเกี่ยวกับการพัฒนาคุณภาพชีวิตของมุสลิมในพื้นที่นั้นสิ่งที่ถือว่าเป็นปัญหาที่สุดคือเยาวชนมั่วสุมในเรื่องของยาเสพติดเกือบทุกประเภทรวมถึงสุรายาเมาต่างๆ ทำให้กลุ่มคนเหล่านี้มีความก้าวร้าวและสร้างปัญหาอย่างต่อเนื่องในหมู่บ้านทั้งในเรื่องของการทะเลาะวิวาท ปัญหาการลักขโมยเพื่อนำเงินไปซื้อยาเสพติด แม้จะทางกำนันผู้ใหญ่บ้านได้ดำเนินการตักเตือนและทางมัสยิดได้ทำการอบรมเทศนาธรรมในวันศุกร์ รวมถึงการจัดกิจกรรมเพื่อส่งเสริมเยาวชนให้ห่างไกลยาเสพติดโดยนำคำสอนทางศาสนามาขัดเกลา แต่ปัญหาเหล่านี้ยังมีมาอย่างต่อเนื่อง ซึ่งจะเห็นได้เกือบทุกพื้นที่ในจังหวัดสตูล และยังรวมถึงปัญหาเยาวชนขาดมารยาท มีความก้าวร้าวต่อบุพการี และละเลยในการแสวงหาวิชาความรู้ทางศาสนา รวมถึงละทิ้งการปฏิบัติศาสนกิจในแต่ละวัน และอีกปัญหาคือปัญหาเยาวชนติดเกมออนไลน์ ใช้เวลาว่างกับการเล่นเกม ทั้งช่วงกลางวันและกลางคืนไม่มีเวลาพักผ่อนเต็มที่ จึงเป็นเหตุให้ผลการเรียนตกต่ำนอนหลับในห้องเรียน ซึ่งบางครั้งรอบครัวทางผู้ปกครองเองไม่สามารถที่จะควบคุมหรือตักเตือนได้ การที่เยาวชนใช้เวลาว่างในสิ่งที่ไม่เป็นประโยชน์และละทิ้งสิ่งที่เป็นประโยชน์นั้น ทำให้การพัฒนาคุณภาพชีวิตของเยาวชนตกต่ำ และปัญหาเด็กติดเกมนั้นถือเป็นปัญหาหนึ่งที่ผู้ปกครองหนักใจเป็นอย่างมากไม่น้อยไปกว่าปัญหายาเสพติดเช่นกัน ส่วนปัญหาทั่วไปที่เกิดขึ้นกับคนในพื้นที่คือเรื่องค่าครองชีพในชีวิตประจำวัน ปัญหาความยากจน และปัญหาในเรื่องของสุขภาพ

จากปัญหาดังกล่าว โดยเริ่มจากเรื่องของยาเสพติดการแก้ปัญหาจำเป็นที่ทุกฝ่ายต้องให้ความร่วมมือ และสาเหตุที่สำคัญ ทำไมยาเสพติดจึงไม่หมดไปจากพื้นที่ เนื่องจากมีผู้ผลิตและมีการแอบจำหน่ายในหมู่บ้านอย่างทั่วถึง ฉะนั้นการแก้ปัญหายังเป็นการแก้แค่ปลายเหตุแต่มีอาจดับต้นเหตุได้อย่างไรก็ตามทางผู้ใหญ่บ้านกำนันและเจ้าหน้าที่จำเป็นต้องทำงานอย่างจริงจัง กำชับส่งเสริมเยาวชนให้ห่างไกลจากยาเสพติด ทางผู้นำชุมชนควรจัดกิจกรรมร่วมกับทางมัสยิดหรือองค์กรทางศาสนาให้มากที่สุดเพื่อเป็นการขับเคลื่อนนโยบายในการต่อต้านยาเสพติดจากคำสอนทางศาสนา และผลร้ายที่มีต่อสุขภาพ ปลูกฝังจิตสำนึกของคนในพื้นที่ พร้อมทั้งสร้างสื่อรณรงค์ ดัดป้ายประกาศ เตือนสติถึงผลร้ายของยาเสพติด ผู้นำชุมชนกำนันผู้ใหญ่บ้านและคณะกรรมการสัจปุรุษของมัสยิดควรมีข้อมูลเบื้องต้น และควรเข้าถึงกลุ่มคนเหล่านั้น ติดตามให้กำลังใจตักเตือนและหาวิธีเยียวยา หากกลุ่มเหล่านั้นเป็นเพียงแค่กลุ่มเสี่ยงควรกำชับเป็นพิเศษให้รับรู้ถึงผลร้ายและบทลงโทษทางศาสนาของผู้ที่ติดยา หากเป็นกลุ่มที่ติดยาเสพติดควรประสานเจ้าหน้าที่ทางการแพทย์ให้เข้ามาบำบัดรักษา ปัญหาเยาวชนติดเกมออนไลน์เสนอว่า การแก้ปัญหา

ชนิดนี้ ควรได้รับความร่วมมือหรือการแจ้งจากทางผู้ปกครองให้ทางผู้นำชุมชนและมัสยิดได้รับทราบ แล้วนำปัญหาเหล่านี้มาปรึกษาหารือขอความคิดเห็นจากทุกฝ่ายในการหาหนทางเยียวยา โดยที่ทางมัสยิดและผู้นำชุมชนนั้นควรมีกิจกรรมให้กับผู้ที่ติดเกมออนไลน์ได้เข้าร่วม เพื่อเป็นการปลูกฝังให้คนเหล่านี้ได้ใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์ เพื่อให้เกิดความตระหนักถึงคุณค่าของเวลาที่สูญเสียไปอย่างไร้ประโยชน์ และกิจกรรมที่จัดขึ้นควรเป็นการฝึกทักษะในการพัฒนาด้านวิชาชีพ หรือเป็นการเพิ่มทักษะชีวิตเป็นการเรียนรู้ร่วมกัน อาทิเช่น กิจกรรมเสริมทักษะการเรียนรู้ในด้านวิชาชีพ หรือจัดกีฬาสัมพันธ์เพื่อกระชับความสัมพันธ์กับเยาวชนในพื้นที่ ส่วนปัญหาในเรื่องของค่าครองชีพและความยากจนนั้นทางผู้นำชุมชนควรจัดหากองทุนส่งเสริมในการหารายได้จากผลผลิตหรือการแปรรูปสิ่งที่มีอยู่ในตำบลให้เป็นผลิตภัณฑ์ ควรจะตั้งศูนย์การเรียนรู้ภายในพื้นที่ เพื่อเป็นแหล่งรวมอาชีพเสริมและองค์ความรู้ต่างๆ ในการดำเนินการ รวมถึงการนำทฤษฎีเศรษฐกิจพอเพียงมาปรับใช้เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตต่อไป

4.1.5.7 สัมภาษณ์นายพิเชฐ อุทัยรังสี

ผู้ใหญ่บ้าน หมู่ 2 ตำบลปาล์มพัฒนา อำเภอมะนัง จังหวัดสตูล สัมภาษณ์เมื่อวันจันทร์ ที่ 23 พฤษภาคม พ.ศ.2565 เวลา 16.30 น. ได้กล่าวว่า

ปัญหาที่เกิดขึ้นในหมู่บ้านได้แก่ ปัญหายาเสพติด มีทั้งผู้เสพและผู้จำหน่ายซึ่งไม่สามารถที่จะแก้ไขให้หมดไปจากพื้นที่ได้ และปัญหายาเสพติดนี้ก็เป็นปัญหาที่ต่อเนื่องก่อให้เกิดปัญหาอื่นๆตามมา เมื่อมีเยาวชนติดยาเสพติดการพัฒนาคุณภาพชีวิตในอนาคตย่อมตกต่ำอย่างแน่นอน เพราะเยาวชนคือคลื่นลูกใหม่ที่จะขับเคลื่อนสังคม และเป็นตัวแทนของชุมชนต่อไปในอนาคต มีเยาวชนติดยาคือปัญหา ที่จะลุกลามไปยังเยาวชนคนอื่นๆ อีกทั้งยังมีเยาวชนจำนวนมากที่ละเลยการปฏิบัติศาสนกิจในชีวิตประจำวัน เยาวชนยังขาดความรู้ทางศาสนา คุณธรรมจริยธรรมเริ่มลดน้อยลง รวมถึงปัญหาการพนันที่มาในหลายรูปแบบทั้งการพนันออนไลน์ และการพนันจากการแข่งขันเช่น วัวชน ไก่ชน พนันบอล เป็นต้น มีการระบาดอย่างมากในหมู่บ้านและกลุ่มคนทั่วไปถึงกับบางครอบครัวมีผู้นำติดการพนันทำให้เสียทรัพย์สินเงินทองมากมาย สุดท้ายขอให้เกิดปัญหาภายในครอบครัวการทะเลาะวิวาทอย่างร้ายแรงและปัญหาการลักขโมยเป็นต้น ถึงแม้ว่าปัญหาเหล่านี้อยู่กับคนส่วนน้อย หากเทียบกับประชากรในพื้นที่ แต่ปัญหาเหล่านี้ถือเป็นสิ่งที่ถ่วงดุลความเจริญและการพัฒนาของหมู่บ้าน ส่วนปัญหาต่อมาคือเรื่องของอาชีพและภาระหนี้ของคนในพื้นที่ ปัญหาคนว่างงาน บัณฑิตตกงาน และตำแหน่งงานไม่เพียงพอ ทั้งหมดล้วนเป็นปัญหาที่เกิดขึ้นภายในพื้นที่ และมีมาเป็นระยะยาวยังไม่สามารถแก้ปัญหามาให้หมดไปได้

การแก้ปัญหาข้างต้นนั้นขอเสนอว่าด้านปัญหาเสพติด ทางผู้นำชุมชนกำหนดผู้ใหญ่บ้านและผู้นำศาสนาคณะกรรมการมัสยิดทุกฝ่ายควรทำหน้าที่ในการณรงค์ต่อต้าน โดยที่

ทางมัสยิดนั้นควรอบรมและดัดเตือนอย่างต่อเนื่อง โดยพึงหลักคำสอนทางศาสนามาขัดเกลา ส่วนทางฝ่ายผู้นำในพื้นที่ควรกำกับติดตามประสานเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้ององค์กรต่างๆ ที่ต่อต้านยาเสพติดให้เข้ามามีส่วนร่วมในการแก้ไขและติดตามเยาวชนรวมถึงผู้ติดยา โดยแยกประเภทกลุ่มเสี่ยงนำกลุ่มเหล่านี้มาเข้าร่วมกิจกรรมรณรงค์ต่างๆ ในการต่อต้านยาเสพติด ส่วนกลุ่มคนติดยานั้นให้นำไปบำบัดรักษาเมื่อหายเป็นปกติแล้วก็ควรติดตามภายหลังเพื่อเป็นการป้องกันต่อไป ด้านปัญหาในเรื่องของการพนันนั้น ทางมัสยิดควรให้คำดัดเตือนโดยนำบทบัญญัติศาสนามาขัดเกลา ส่วนทางผู้นำชุมชนนั้นควรประสานเจ้าหน้าที่ตำรวจ และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเข้ามาดำเนินการเพื่อปราบปรามในเรื่องของการพนันโดยเฉพาะแหล่งพนันในพื้นที่ ปัญหาการทะเลาะวิวาท ควรมีฝ่ายไกล่เกลี่ยโดยเฉพาะอย่างยิ่งคณะทำงานจากมัสยิดให้เข้ามามีบทบาทในการดัดเตือนและให้กำลังใจจากคำสอนของศาสนา ส่วนปัญหาค้นว้างงานหรือตำแหน่งงานไม่เพียงพอ ฝ่ายผู้นำชุมชนกำหนดผู้ใหญ่บ้านควรจัดอบรมเกี่ยวกับการหารายได้เช่นอาชีพเสริมควรประสานหน่วยงานหรือกรมฝีมือแรงงานให้เข้ามา อบรมให้ความรู้หรือฝึกฝนอาชีพเพื่อสร้างรายได้ให้กับคนในพื้นที่ และควรมีการส่งเสริมในเรื่องของความประหยัดการรู้จักเก็บออมหากเป็นไปได้ควรมีสหกรณ์หมู่บ้านเพื่อช่วยเหลือคนในพื้นที่ในการเก็บออมหรือร่วมลงทุนต่างๆ ทั้งนี้การแก้ปัญหาาร่วมกันที่สำคัญทุกคนจำเป็นต้องให้ความร่วมมือและทำความเข้าใจร่วมกันส่งเสริมสนับสนุนเพื่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตให้ดีขึ้นต่อไปในอนาคต

จากการสัมภาษณ์แนวทางพัฒนาคุณภาพชีวิตมุสลิมของมัสยิดจากผู้ที่เกี่ยวข้องทั้ง 33 ท่านนั้น พอสรุปประเด็นปัญหาและแนวทางการพัฒนาดังต่อไปนี้

1. ปัญหายาเสพติด ทางมัสยิดและผู้นำชุมชนส่วนมากให้ความเห็นในทิศทางเดียวกันคือจำเป็นต้องมีแบบแผนนโยบายในการแก้ไขโดยเริ่มจากการดัดเตือนนำหลักคำสอนศาสนามาอบรมสั่งสอน เยี่ยมเยียนกลุ่มเสี่ยงและติดตามผล นอกจากนี้จำเป็นต้องประสานเจ้าหน้าที่ทางภาครัฐสาธารณสุขและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องให้มีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาและเยียวยาบำบัดรักษาผู้ติดยาเสพติดจนกระทั่งหายเป็นปกติ ทางมัสยิดและผู้นำชุมชนต้องดำเนินการติดตามและจัดโครงการกิจกรรม เพื่อเป็นการส่งเสริม และรณรงค์ต่อต้านยาเสพติดจนกระทั่งหมดไปจากพื้นที่

2. ปัญหาเยาวชนละเลยต่อการแสวงหาวิชาความรู้ทางศาสนาและละทิ้งการปฏิบัติศาสนกิจในชีวิตประจำวัน จากการสัมภาษณ์ส่วนใหญ่ให้ความเห็นเหมือนกันเกือบทุกพื้นที่ คือให้ทางมัสยิดส่งเสริมการจัดการเรียนการสอนแก่เยาวชนและคนทั่วไปหลากหลายรูปแบบ เช่น ทุกครั้งที่จัดการเรียนการสอนหรืออบรมควรมีการไลฟ์สดและจัดตั้งกลุ่มไลน์สำหรับเยาวชน และคนทั่วไป พร้อมทั้งประชาสัมพันธ์ในรูปแบบต่างๆ ทั้งการประกาศหรือ ประชาสัมพันธ์ทาง facebook กลุ่ม Line

รวมถึงการสอนออนไลน์ในกลุ่มเยาวชนช่วงปิดภาคเรียนหรือวันหยุดเสาร์อาทิตย์ อีกทั้งมัสยิดในแต่ละพื้นที่ควรมีกิจกรรม ส่งเสริมการเรียนรู้ อบรมคุณธรรมจริยธรรมและให้การดักเตือนเยาวชนและคนในพื้นที่อย่างทั่วถึงเพื่อเป็นการแก้ปัญหาและพัฒนาคุณภาพชีวิตให้มุสลิมทุกคนได้มีความตระหนักทั้งในด้านความรู้และการปฏิบัติตนให้สอดคล้องกับหลักคำสอนทางศาสนา

3. ปัญหาภายในครอบครัว จากบทสัมภาษณ์ในหลายๆพื้นที่ที่ได้ให้ความเห็นว่า ปัญหาภายในครอบครัวการทะเลาะวิวาทการหย่าร้างนั้นในแต่ละมัสยิดเป็นฝ่ายใกล้เคียง ควรมีการอบรมผู้นำครอบครัวในแต่ละเดือน และจัดอบรมมุสลิมะฮ์ให้ตระหนักถึงการใช้ชีวิตที่ดีรู้หน้าที่ของการเป็นภรรยาและเคารพให้เกียรติต่อสามี มีการเสนอว่า ทางมัสยิดควรจัดกิจกรรมประเมินครอบครัวตัวอย่าง และให้ขวัญกำลังใจรวมถึงรางวัลต่างๆเพื่อเป็นแบบอย่างให้กับครอบครัวอื่นๆภายในพื้นที่ ได้มีความตระหนัก กลมเกลียวและสร้างความอบอุ่นภายในครอบครัว ทางมัสยิดจำเป็นต้องนำหลักคำสอนทางศาสนาและมีแบบแผนในการติดตามจำนวนครอบครัวในพื้นที่ ทั้งนี้เพื่อให้การดำเนินงานในการพัฒนาคุณภาพชีวิตด้านครอบครัว มีการพัฒนาอย่างต่อเนื่องเพื่อลดปัญหาการหย่าร้างและความแตกแยกภายในครอบครัวของคนในพื้นที่

4. ปัญหาการละเมิดข้อบัญญัติทางศาสนา จากการสัมภาษณ์แต่ละพื้นที่ ได้เสนอแนะว่า ปัญหาชู้สาว ท้องก่อนแต่ง การเล่นการพนัน กินเหล้าเมาหรือปัญหาอื่นๆที่แสดงถึงการฝ่าฝืนบทบัญญัติทางศาสนาอิสลามนั้น องค์กรที่มีบทบาทมากที่สุดคือมัสยิด ดังนั้นทางมัสยิดและผู้นำชุมชน ควรติดตามเยี่ยมเยียนและใช้วิธีการดักเตือนตามรูปแบบของอิสลาม ทั้งการดักเตือนในมัสยิดและนอกพื้นที่ ควรมีฝ่ายติดตาม และใช้วิธีการดักเตือนที่หลากหลายทั้งสื่อในการณรงค์ อบรมมุขต่างๆและที่สำคัญคือการดักเตือนตามแบบอย่างของท่านนบี ทางมัสยิดจำเป็นต้องเข้าเยี่ยมเยียนให้ข้อดักเตือนเป็นการเฉพาะแก่กลุ่มเหล่านี้ โดยไม่เป็นการประจานหรือเปิดเผยให้กับคนอื่น ๆ ได้รับรู้ และที่สำคัญควรเป็นกำลังใจในการส่งเสริมให้กลุ่มคนเหล่านี้ได้มีการเปลี่ยนแปลงตนเอง และรักในความดีงามต่อไปด้วยการสร้างจิตสำนึกที่แท้จริง จัดอบรมหรือโครงการต่างๆให้คนเหล่านี้ได้มีส่วนร่วมที่มัสยิดให้ได้มีความรักต่อมัสยิด เมื่อเป็นเช่นนี้การแก้ไขและพัฒนาคุณภาพชีวิตจะดีขึ้นตามมา

5. ปัญหาคนชราและสุขภาพของคนในพื้นที่ จากผลการสัมภาษณ์เกือบทุกพื้นที่ที่ได้ให้ความเห็นว่า ปัญหาคนชราหลายๆพื้นที่ที่กำลังประสบอยู่ คือคนชราบางส่วนอยู่ในภาวะซึมเศร้า บางครอบครัวไม่ได้อาศัยอยู่กับบุตรหลานเนื่องจากต้องไปประกอบอาชีพต่างจังหวัด เป็นเหตุให้คนเหล่านี้มีความวิตกและอยู่ในภาวะซึมเศร้าหรือบางครอบครัวถึงกับไม่ได้รับการดูแลจากบุตรหลาน หรือถูกทอดทิ้ง ดังนั้นจึงมีข้อเสนอที่หลากหลาย เช่น ทางผู้นำชุมชนและมัสยิดควรจัดกิจกรรมส่งเสริมในเรื่องของความกตัญญู และจัดกิจกรรมให้กับคนชราได้มีส่วนร่วมเพื่อเป็นการ

ลดภาวะซึมเศร้าให้กับกลุ่มคนเหล่านี้ รวมถึงควรมีการสำรวจคนชราในพื้นที่ว่าครอบครัวใดมีปัญหาบ้าง และยังมีการเสนอว่าควรจะต้องตั้งบ้านพักคนชราภายในตำบลหากพื้นที่นั้นมีคนชราที่ถูกทอดทิ้งเป็นจำนวนมาก หรืออาจประสานความร่วมมือจากหลายๆตำบลและองค์กรหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพื่อให้จัดสร้างบ้านพักคนชรา พร้อมทั้งมีการจัดการเรียนการสอนทางศาสนาเพื่อเป็นการขัดเกลาจิตใจและให้กลุ่มคนเหล่านี้ได้มีความสุขในบั้นปลายชีวิตของเขา ส่วนปัญหาด้านสุขภาพหลายๆพื้นที่เสนอว่า ทางมัสยิดควรมีการอบรมให้ความรู้เกี่ยวกับการรักษาสุขภาพตามแบบอย่างของท่านนบีทั้งในเรื่องการใช้ชีวิตความเป็นอยู่สุขอนามัยด้านต่างๆ รวมถึงการจัดสภาพแวดล้อมสถานที่อยู่อาศัยให้มีความสะอาดเรียบร้อยตามหลักคำสอนของศาสนาอิสลาม และผู้นำชุมชนควรประสานเจ้าหน้าที่สาธารณสุขมาให้ความรู้แก่คนในพื้นที่ เพื่อให้สมาชิกทุกคนได้มีความเข้าใจและนำองค์ความรู้มาใช้ในการดูแลสุขภาพอนามัย เพื่อลดปัญหา ด้านสุขภาพแก่คนในพื้นที่และเป็นการพัฒนาคุณภาพชีวิตให้ดีกว่าเดิม

6. ปัญหาความยากจนคนตกงานและภาระหนี้สินต่างๆ ทุกพื้นที่ให้ข้อเสนอแนะที่ตรงกัน โดยเฉพาะ ปัญหาความยากจนมีข้อเสนอแนะว่า ทางมัสยิดควรให้ความรู้เกี่ยวกับหลักพอเพียงตามหลักคำสอนของศาสนา และส่งเสริมในการประกอบอาชีพให้ทุกคนมีความขยัน โดยนำหลักฐานตัวบทจากอัลกุรอานและแบบอย่างของท่านนบีมาถ่ายทอดแก่คนในพื้นที่ ส่วนผู้นำชุมชนกำหนดผู้ใหญ่บ้านควรประสานหน่วยงานทางภาครัฐให้เข้ามาอบรมเกี่ยวกับทฤษฎีเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อให้คนในพื้นที่ได้รู้จักแนวทางและบูรณาการหลักคำสอนทางศาสนากับทฤษฎีเศรษฐกิจพอเพียงความสอดคล้องต่างๆโดยนำมาปรับใช้ในชีวิตจริงได้ ปัญหาคนในพื้นที่ว่างงาน หรือบัณฑิตที่จบมาไม่มีงานทำทางมัสยิดและผู้นำชุมชนควรประสานหน่วยงานทางภาครัฐและองค์กรที่เกี่ยวข้องให้เข้ามาอบรมอาชีพเสริมและการสร้างรายได้จากผลิตภัณฑ์ในพื้นที่ให้แก่กลุ่มแม่บ้าน รวมทั้งประสานงานกับกรมฝีมือแรงงานต่างๆ เพื่อฝึกทักษะแก่คนในพื้นที่ และควรมีการให้คำแนะนำเกี่ยวกับการสร้างรายได้ เพื่อเป็นการลดปัญหาการขาดรายได้ของสมาชิกจนกว่ามีงานทำที่ตนถนัดด้านภาระหนี้สิน ได้มีการเสนอว่า ให้ทางมัสยิดสำรวจและจัดตั้งกองทุนชะกาตเพื่อช่วยเหลือบุคคลที่ลำบากขาดแคลนในเรื่องของค่าใช้จ่าย และยังมีการเสนออีกว่า ให้ทางมัสยิดร่วมกับผู้นำชุมชนจัดตั้งสหกรณ์ภายในหมู่บ้านหรือประสานหน่วยงานองค์กรในระบบการกู้ยืมที่ปลอดจากดอกเบี้ยมาเป็นทางเลือกให้กับคนในพื้นที่ในการลงทุนเพื่อหลีกเลี่ยงจากการกู้ยืมในระบบที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับดอกเบี้ยซึ่งเป็นการขัดกับบทบัญญัติทางศาสนาอิสลามอย่างชัดเจน

จากข้อเสนอแนะข้างต้นนั้นผู้วิจัยได้สรุปบทสัมภาษณ์ และข้อเสนอแนะแนวทางจากบุคคลที่มีส่วนเกี่ยวข้องประสานกรรมการ รองประธานและคณะกรรมการอิสลามประจำ

จังหวัด 5 ท่านรวมถึงอิมาม คอเต็บ บิลาล และผู้นำชุมชนกำนันผู้ใหญ่บ้าน ทั้ง 7 อำเภอในจังหวัดสตูล เพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนาคุณภาพชีวิตมุสลิมของมัสยิดในพื้นที่จังหวัดสตูลต่อไป

4.2 การกำหนดนโยบายและแบบแผนของการพัฒนาคุณภาพชีวิตมุสลิม

การวางนโยบายและแบบแผนในการพัฒนาคุณภาพชีวิตมุสลิมของมัสยิดนั้นเป็นสิ่งจำเป็น เนื่องจากเป็นแนวทางในการปฏิบัติงานให้เป็นไปอย่างมีระบบ มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น และสามารถแก้ไขพัฒนาได้ตรงตามเป้าหมาย ดังนั้นจากการศึกษา ผู้วิจัยขอสรุปประเด็นสำคัญดังต่อไปนี้

4.2.1 บทบาทของผู้นำมัสยิดต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตมุสลิม

พระราชบัญญัติการบริหารองค์กรศาสนาอิสลามพุทธศักราช 2540 มาตรา 4 ได้ระบุว่า อิมามคือผู้นำศาสนาอิสลามประจำมัสยิด และมาตรา 37 ได้ระบุว่าอิมามมีอำนาจหน้าที่ดังต่อไปนี้

1. ปฏิบัติหน้าที่ให้เป็นไปตามพระราชบัญญัติแห่งศาสนาอิสลาม
2. ปกครองดูแลและแนะนำเจ้าหน้าที่ของมัสยิดให้ปฏิบัติงานในหน้าที่ให้เรียบร้อย
3. แนะนำให้สัปบุรุษประจำมัสยิดปฏิบัติให้ถูกต้องตามบทบัญญัติแห่งศาสนาและกฎหมาย
4. อำนวยความสะดวกแก่มุสลิมในการปฏิบัติศาสนกิจ
5. สั่งสอนและอบรมหลักธรรมทางศาสนาอิสลามแก่บรรดาสัปบุรุษประจำมัสยิด

(สำนักงานคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดสตูล, 2560 : 27)

ดังนั้นตามนัยยะทางกฎหมายข้างต้นนี้ ผู้วิจัยขออธิบายว่า อิมามคือผู้นำสูงสุดประจำมัสยิดและมีหน้าที่บทบาทต่างๆ ทั้งการอำนวยความสะดวกแก่มุสลิม อบรมสั่งสอนแก่บรรดาสัปบุรุษประจำมัสยิด อีกทั้งปฏิบัติหน้าที่อื่นๆ ที่เป็นภาคบังคับและส่งเสริมให้เป็นไปตามบทบัญญัติแห่งศาสนาอิสลาม ในการนี้ยังรวมถึงการพัฒนาคุณภาพชีวิตมุสลิมในพื้นที่อีกด้วย เพราะเป็นสิ่งที่บัญญัติไว้ในอัลกุรอานและอัซซุนนะฮ์ ดังนั้นผู้นำศาสนาทุกมัสยิดจึงมีบทบาทในการปฏิบัติหน้าที่ แนะนำตักเตือน ให้ความรู้ อบรมสั่งสอน แนะนำแนวทางจากหลักคำสอนของศาสนาอิสลามมาอธิบาย และแนะนำแนวทางการปฏิบัติให้กับมุสลิมที่สังกัดมัสยิดในพื้นที่ของตน จากข้อมูลรายชื่อมัสยิดที่อยู่ในพื้นที่จังหวัดสตูลทั้ง 7 อำเภอมีดังต่อไปนี้

4.2.1.1 รายชื่อมัสยิดในเขตอำเภอเมืองสตูล

รายชื่อของมัสยิดในเขตอำเภอเมืองสตูลจากข้อมูลของสำนักงานคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดสตูลรวมทั้งหมด 72 มัสยิด ดังข้อมูลจากตารางต่อไปนี้

ตารางแสดงข้อมูลรายชื่อมัสยิด เลขที่ และตำบลในเขตอำเภอเมืองสตูล

ที่	รายชื่่อมัสยิด	เลขที่	ตำบล
1	กมาลุลอิสลาม(โคกพยอม)	167	พิมาน
2	กลางนลฺง	005	นลฺง
3	กาเณะ	001	บ้านควน
4	ควนโพธิ์	022	ควนโพธิ์
5	ญะบัลเราะหฺมะฮ์	209	นลฺง
6	ญะบาถูเราะหฺมะฮ์	203	ควนขัน
7	ญันนะตุ้นนะอิม	199	บ้านควน
8	ญามิอุริยาฎศอลิฮีน	241	นลฺง
9	ดาร์ตักวาโคกประดู่	019	นลฺง
10	ดาร์ลญันนะห์	120	นลฺง
11	ดาร์ลนาญียะฮ์	184	คลองขุด
12	ดาร์ลมะวะ(ท่าเส้นเต็น)	225	พิมาน
13	ดาร์ลมุตกีน	140	คลองขุด
14	ดาร์ลมุฮิบบะฮ์	214	นลฺง
15	ดาร์ลอาชีกีน	185	เกตรี
16	ดาร์ลอาบีดีน	157	ควนโพธิ์
17	ดาร์ลอาหม้าน	137	เกตรี
18	ดาร์ลอิสลามียะฮ์	147	เกตรี
19	ดาร์ลอิบาตะห์	110	ตันหยงโป
20	ดาร์ลอีมาน	117	ควนขัน
21	ดาร์ลสาลาม	100	นลฺง
22	ตันหยงกลิง	063	เกาะสาหร่าย
23	ตันหยงอูมา	013	เกาะสาหร่าย
24	ตำมะลัง	050	ตำมะลัง

ที่	รายชื่อมัสยิด	เลขที่	ตำบล
25	นุรูนอิสลาม	094	ควนขัน
26	นุรุลมุสตาอิม บ้านกะดู่	052	ควนขัน
27	นุรุลอับดุลอะฮ์	227	เกตุรี
28	นุรุลฮาซันอะห์	216	บ้านควน
29	นุรุลฮาอิม	132	เจ๊ะบิลัง
30	นุรุลฮิดายะฮ์	222	พิมาน
31	นุรุลฮิดายะห์	148	เกตุรี
32	นุรุลสลาม	159	เกตุรี
33	นุรุลเอียะห์ซาน	093	ควนขัน
34	บันนังปูเลา	053	เจ๊ะบิลัง
35	บากรบาตา(ดาร์สลาม) ซ.17	210	พิมาน
36	บ้านกลาง ดาร์สลาม	238	คลองขุด
37	บ้านกุ่มบึงเกียมบึง	066	นลูง
38	บ้านปาเต๊ะ ควนเรียง	098	เจ๊ะบิลัง
39	บ้านใหม่	091	ควนโพธิ์
40	บูเกตุเกตุรี	020	เกตุรี
41	บูเกตุหนงา	077	คลองขุด
42	ปยู	055	ปยู
43	ฟัดฮูลมายิด	204	นลูง
44	มะห์มูเดียะเจ๊ะบิลัง	018	เจ๊ะบิลัง
45	มำบึง	051	พิมาน
46	มิฟตาฮุลญันน๊ะ(กาลูบี)	212	บ้านควน
47	มิศบาฮุดดิน	002	บ้านควน
48	มุฮำมาดียะห์	141	ควนโพธิ์
49	ยะระโศด 2	054	เกาะสาหร่าย
50	ยามิอุลอิควานียะฮ์	065	นลูง
51	ย่ำอะตุลอิสลาม	228	คลองขุด
52	ลีวอูลอิสลาม	234	ควนขัน

ที่	รายชื่อมัสยิด	เลขที่	ตำบล
53	ลูโป๊ะการันยี	003	บ้านควน
54	ลูโปะบาตู	061	บ้านควน
55	สุโหงมาตี	182	บ้านควน
56	หาดทรายขาว	016	ตันหยงโป
57	อปีฮ์รอัลมิฟารีย์	221	เกาะสาหร่าย
58	อะห์มาเคียะห์หลุงเจ๊ะบิลัง	017	เจ๊ะบิลัง
59	อัสซากีริน	163	เกาะสาหร่าย
60	อรรรียะยาน(โลกพิลา)	226	ควนโพธิ์
61	อัล-ฟุรกอน	170	พิมาน
62	อัล-อักษอนุกิตจินา(ท่าแม่เงาะ)	154	คลองขุด
63	อัลหมอยริยะ เกาะขาว	064	ปยู
64	อิสลามียะห์ตันหยงโป	015	ตันหยงโป
65	อิกอมาตุคดิน	192	หลุง
66	สิดายาตุลฮีมาน	202	ปยู
67	เกาะยะระโตคใหญ่	014	เกาะสาหร่าย
68	เรากูอตุลมุฮาญีริน	158	ควนโพธิ์
69	เรากูอตุลซอลิฮีน	122	ควนขัน
70	เรากูอตุลญันนะห์	138	พิมาน
71	แสงอิสลามมียะห์	088	ตำมะลัง
72	โลกทราย	004	บ้านควน

(ที่มา : สำนักงานคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดสตูล)

4.2.1.2 รายชื่อมัสยิดในเขตอำเภอละงู

รายชื่อของมัสยิดในเขตอำเภอละงูจากข้อมูลของสำนักงานคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดสตูลรวมทั้งหมด 66 มัสยิด ดังข้อมูลจากตารางต่อไปนี้

ตารางแสดงข้อมูลรายชื่อมัสยิด เลขที่ และตำบลในเขตอำเภอละงู

ที่	รายชื่่อมัสยิด	เลขที่	ตำบล
1	กลางกำแพง	035	กำแพง
2	กุรตบะฮ์	181	ปากน้ำ
3	ควนไสน	033	กำแพง
4	ญามิอุฏฏอยยิบิน	145	เขาขาว
5	อะฮ์วะตุลญันนะฮ์	217	แหลมสน
6	คารุดดีนียะห์	223	ละงู
7	คารุลสลาม บ้านนาข่าเหนือ	235	เขาขาว
8	คารุลอามาล	134	น้ำผุด
9	คารุสซอลิฮีน	193	แหลมสน
10	ดาวะตุลอิสลาม	194	กำแพง
11	ตะโละไฮ (ญามิอุลอิสลาม)	049	ปากน้ำ
12	ตาลากาตุโย๊ะ	044	ปากน้ำ
13	นุรอตูลอาซิมียะ	239	ละงู
14	นุรุตตักวา	191	ปากน้ำ
15	นุรเราะฮ์มานพัฒนาบ้านปากละงู	186	ละงู
16	นุรุลมัวะชีนีน	173	ละงู
17	นุรุลมุบีน	127	เขาขาว
18	นุรุลอิกวาน (บ้านเกาะขวน)	041	ละงู
19	นุรุลอิสลาม	150	น้ำผุด
20	นุรุลสะอะอะดะฮ์	218	ละงู
21	บ้านกาเบ็ง	126	แหลมสน
22	บ้านคลองขุด	079	ละงู
23	บ้านคลองน้ำเค็ม	160	ละงู
24	บ้านท่ามาลัย	180	ปากน้ำ
25	บ้านท่ายาง	074	ปากน้ำ
26	บ้านท่าเลเหลา	034	กำแพง
27	บ้านทุ่ง	043	ละงู

ที่	รายชื่อมัสยิด	เลขที่	ตำบล
28	บ้านทุ่งใหญ่	130	ละงู
29	บ้านทุ่งไม้	075	น้ำสุค
30	บ้านนาพญา	081	ละงู
31	บ้านบากันโต๊ะทิด	188	ละงู
32	บ้านปากละงู	040	ละงู
33	บ้านปีใหญ่	036	กำแพง
34	บ้านพยอมงาม	233	ละงู
35	บ้านห้วยมะพร้าว อัลมุฮิรีน	111	ละงู
36	บ้านอุไร	073	กำแพง
37	บ้านเกาะเกล	071	เขาขาว
38	บ้านโกตา	142	กำแพง
39	บาลาหงา (ต้นปาย)	076	ละงู
40	บาสาร์	075	ปากน้ำ
41	ปลักมัลย์	038	กำแพง
42	ปากปิ้ง	056	กำแพง
43	ปากีสถาน	057	กำแพง
44	ป่าขวาง	037	กำแพง
45	ฟัจรูลอิสลาม	172	เขาขาว
46	มิฟต้าหุดดิน	195	เขาขาว
47	มุฮาฮิรีนบ่อน้ำสุค	190	น้ำสุค
48	ยามืออาตุลอิควาล	136	เขาขาว
49	ยามืออุลอิควาน (ต้นตำเสา)	143	กำแพง
50	ราวอุลอุลันนะห์	105	ละงู
51	สนกลาง	072	แหลมสน
52	หัวหิน	039	ละงู
53	อะบูกอมีร์	231	ละงู
54	อัสซอလာตุรรอฮีม	196	น้ำสุค
55	อัล-มุตตกิน	156	แหลมสน

ที่	รายชื่อมัสยิด	เลขที่	ตำบล
56	อัล-มุเนาะเราะฮ์	165	ละงู
57	อัล-อับรอร์	169	ละงู
58	อัล-อามานะฮ์	042	ละงู
59	อัลมุญฮิดีน	151	ปากน้ำ
60	อุมัรฺอิบน์ลฺกัอฎฏอบ	219	แหลมสน
61	อุษมานียะฮ์	176	กำแพง
62	ฮามิดียะฮ์	177	กำแพง
63	ชีดาซตุสซอลิฮีน	197	น้ำผุด
64	เขาวาเหนือ	048	น้ำผุด
65	เขาวาใต้	047	เขาวา
66	แหลมสน	046	แหลมสน

(ที่มา : สำนักงานคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดสตูล)

4.2.1.3 รายชื่อมัสยิดในเขตอำเภอทุ่งหว้า

รายชื่อของมัสยิดในเขตอำเภอทุ่งหว้าจากข้อมูลของสำนักงานคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดสตูลรวมทั้งหมด 18 มัสยิด ดังข้อมูลจากตารางต่อไปนี้

ตารางแสดงข้อมูลรายชื่อมัสยิด เลขที่ และตำบลในเขตอำเภอทุ่งหว้า

ที่	รายชื่อมัสยิด	เลขที่	ตำบล
1	คารุลอาร์กอม	164	ทุ่งบุหลัง
2	ทุ่งหว้า (กลาง)	032	ทุ่งหว้า
3	นุหฺรณมุสลิมีน	139	ทุ่งหว้า
4	นุรุดดินบ้านราไว	116	ขนคลาน
5	บัยตุลมุตตาคีน	205	นาทอน
6	บ้านช่องไทร	174	นาทอน
7	บ้านท่าคลอง	108	ขนคลาน
8	บ้านท่าศิลา	113	นาทอน
9	บ้านทุ่งดินลู่ม	119	ป่าแกบ่อหิน
10	บ้านทุ่งบุหลัง	099	ทุ่งบุหลัง

ที่	รายชื่อมัสยิด	เลขที่	ตำบล
11	บ้านทุ่งสะโง๊ะ	030	ทุ่งบุหลัง
12	บ้านบารายี	118	นาทอน
13	บ้านมะหัง	128	ทุ่งบุหลัง
14	บ้านวังตง	101	นาทอน
15	อารเราะฮ์มาน	183	ขอนแก่น
16	อียาตุเราะฮ์มาน	166	นาทอน
17	สุดัลเลาะห์	200	นาทอน
18	เปรีย	031	นาทอน

(ที่มา : สำนักงานคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดสตูล)

4.2.1.4 รายชื่อมัสยิดในเขตอำเภอท่าแพ

รายชื่อของมัสยิดในเขตอำเภอท่าแพจากข้อมูลของสำนักงานคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดสตูลรวมทั้งหมด 18 มัสยิด ดังข้อมูลจากตารางต่อไปนี้

ตารางแสดงข้อมูลรายชื่อมัสยิด เลขที่ และตำบลในเขตอำเภอท่าแพ

ที่	รายชื่อมัสยิด	เลขที่	ตำบล
1	กลางแปะ-ระ	029	แปะ
2	คลองน้ำเค็ม	067	ท่าแพ
3	ควนสาคร	027	สาคร
4	คารุลมุหัมมีน	028	แปะ
5	คารุซซอลิฮีน 2	220	สาคร
6	ทอนแค	201	สาคร
7	ท่าแพกลาง	024	ท่าแพ
8	ท่าแพพัฒนา	085	ท่าแพ
9	ท่าแพเหนือ	026	ท่าแพ
10	ท่าแพใต้	025	ท่าแพ
11	นะฮ์รุสลาม	207	ท่าแพ
12	นุรุลกรูอ่าน	236	สาคร
13	นุรุลอิสลาม	083	สาคร

ที่	รายชื่อมัสยิด	เลขที่	ตำบล
14	นุรุลอุมมะฮ์ฮะฮ์(ควน ไต่ะเจ๊ะ)	232	ท่าแพ
15	นุรุลอุมมะฮ์ฮะฮ์	229	แปะระ
16	บ้านคลองบัน	082	สาคร
17	บ้านคลองสองปาก	124	สาคร
18	บ้านควนพัฒนา	112	ท่าเรือ
19	บ้านทุ่งรีน	125	สาคร
20	บ้านปลักหัว	084	ท่าแพ
21	บ้านปลักแรดพัฒนา	133	สาคร
22	บ้านป่าเสม็ด	162	ท่าเรือ
23	บ้านสายห้วย	115	สาคร
24	บ้านโคกหิน	096	ท่าเรือ
25	บ้านไร่ทอน	078	ท่าเรือ
26	ขามืออาตุลอิสลามียะฮ์ฮ์วังปริง	206	ท่าเรือ
27	สายควน	070	ท่าแพ
28	เกาะไทร	023	แปะระ
29	แปะ-ระใต้	028	ท่าเรือ
30	ใหม่นาโตะฮ์ฮ์ฮ์	092	แปะระ

(ที่มา : สำนักงานคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดสตูล)

4.2.1.5 รายชื่อมัสยิดในเขตอำเภอควนโดน

รายชื่อของมัสยิดในเขตอำเภอควนโดนจากข้อมูลของสำนักงานคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดสตูลรวมทั้งหมด 25 มัสยิด ดังข้อมูลจากตารางต่อไปนี้

ตารางแสดงข้อมูลรายชื่อมัสยิด เลขที่ และตำบลในเขตอำเภอควนโดน

ที่	รายชื่อมัสยิด	เลขที่	ตำบล
1	กลางควนโดน	104	ควนโดน
2	กียามัดดิน	131	วังประจัน
3	กุบับปะโหลด	021	ควนสตอ
4	ควนสตอ	009	ควนสตอ

ที่	รายชื่อมัสยิด	เลขที่	ตำบล
5	คารุลนาอิม	090	ย่านซื่อ
6	คารุลสุดาห์	153	ควนสตอ
7	คารุศกอติฮัน	006	ย่านซื่อ
8	คุสน	008	ควนโดน
9	ทุ่งมะปราง	102	วังประจัน
10	นัศรุดดิน	224	ควนสตอ
11	นุรุ้ลเอียะซาน	149	วังประจัน
12	บ้านควนไสน	109	ควนสตอ
13	บ้านทุ่งพัฒนา	135	ควนสตอ
14	บ้านวังประจัน	058	วังประจัน
15	บ้านไต่สะ	103	ควนสตอ
16	บุกิดยามู	060	ควนโดน
17	พัตหุเราะห์มาน	168	ควนโดน
18	สะพานเกียน	059	ควนโดน
19	หิชนุ้ลอิสลาม	240	ควนโดน
20	อะห์มาดียะ ปันจอร์	007	ย่านซื่อ
21	อัสซอคาอตุลอิสลาม	123	ควนโดน
22	อิซลาเอียะ ทางงอ	062	ควนสตอ
23	อิสลามสามัคคีบ้านถ้ำทะเล	106	ควนโดน
24	อุบูดียะห์	087	ควนโดน
25	ใหม่บ้านกลาง	089	ควนสตอ

(ที่มา : สำนักงานคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดสตูล)

4.2.1.6 รายชื่อมัสยิดในเขตอำเภอควนกาหลง

รายชื่อของมัสยิดในเขตอำเภอควนกาหลงจากข้อมูลของสำนักงานคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดสตูลรวมทั้งหมด 23 มัสยิด ดังข้อมูลจากตารางต่อไปนี้

ตารางแสดงข้อมูลรายชื่อมัสยิด เลขที่ และตำบลในเขตอำเภอควนกาหลง

ที่	รายชื่อมัสยิด	เลขที่	ตำบล
1	มอยเรียะห์ (บ้านโตน)	080	ทุ่งนุ้ย
2	ญะมาอะตุลอิสลาม	144	ควนกาหลง
3	คารูตญาลาล	011	ทุ่งนุ้ย
4	คารุลวุศฎอ	152	ทุ่งนุ้ย
5	คารูตอามาน บ้านหัวกาหมิง	107	ทุ่งนุ้ย
6	ธรรมประทีปห้วยน้ำคำ	086	ควนกาหลง
7	น้ำร้อน(กอซิมียะห์)	012	ทุ่งนุ้ย
8	นูริตสุดา	010	ทุ่งนุ้ย
9	นูรุดดีน ควนกาหลง	097	ควนกาหลง
10	นูรัลอิสลาม	189	ควนกาหลง
11	บ้านพรุ	121	ควนกาหลง
12	บ้านอุไค	069	อุไคเจริญ
13	บ้านอุไคใต้	129	อุไคเจริญ
14	บ้านเขาไคร	068	ควนกาหลง
15	ฟาลาหุดดีน	213	ทุ่งนุ้ย
16	มัสละหะตุลดีนียะฮ์	171	ทุ่งนุ้ย
17	มัสยิดคารูตักวา ทุ่งนุ้ยใต้	215	ทุ่งนุ้ย
18	อัสซาฟีอียะฮ์	178	ทุ่งนุ้ย
19	อัล-อดิก	146	ควนกาหลง
20	อัสซากีนตุลยันนะฮ์	211	ทุ่งนุ้ย
21	อิดายาตุลดีนียะฮ์	187	ทุ่งนุ้ย
22	อิดายาตุลมุสตากิม	198	ทุ่งนุ้ย
23	เรากูตูลญันนะฮ์	175	อุไคเจริญ

(ที่มา : สำนักงานคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดสตูล)

4.2.1.7 รายชื่อมัสยิดในเขตอำเภอเมะนัง

รายชื่อของมัสยิดในเขตอำเภอเมะนังจากข้อมูลของสำนักงานคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดสตูลรวมทั้งหมด 7 มัสยิด ดังข้อมูลจากตารางต่อไปนี้

ตารางแสดงข้อมูลรายชื่อมัสยิด เลขที่ และตำบลในเขตอำเภอเมะนัง

ที่	รายชื่อมัสยิด	เลขที่	ตำบล
1	ซอลาฮุดดีน	144	ปาล์มพัฒนา
2	ญามาลุดดีน	179	นิคมพัฒนา
3	อะวาตุลอิสลาม	095	ปาล์มพัฒนา
4	คารุลมะอุมูร์	161	ปาล์มพัฒนา
5	อัล-นุร	230	นิคมพัฒนา
6	อัล-อิรฟาน	155	นิคมพัฒนา
7	อัลมุฮาญีรีน บ้านควนล้อม	237	ปาล์มพัฒนา

(ที่มา : สำนักงานคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดสตูล)

4.2.1.8 แนวทางสำหรับผู้นำและคณะกรรมการมัสยิดสู่การพัฒนาคุณภาพชีวิตมุสลิม

บทบาทของผู้นำมัสยิดในการพัฒนาคุณภาพชีวิตมุสลิมประกอบด้วยหลายด้านด้วยกัน ทั้งในด้านการปฏิบัติตนและด้านการส่งเสริมนำความรู้สู่คนในพื้นที่ ซึ่งทางสำนักงานคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดสตูล ได้กำหนดไว้ เพื่อเพิ่มศักยภาพของคณะกรรมการอิสลามประจำมัสยิดภายในจังหวัด ดังนี้

1. ด้านจิตใจ ผู้นำและคณะกรรมการมัสยิดต้องปฏิบัติตนและส่งเสริมคนในพื้นที่ให้มีความศรัทธา มั่นใจ ไม่ลังเล มีความภาคภูมิใจ ไม่ดูถูกตนเอง มีความเป็นตัวเอง ไม่ย่อท้อตัดสินใจเด็ดเดี่ยว มีความรักและซื่อสัตย์สุจริต

2. ด้านความประพฤติ ผู้นำและคณะกรรมการมัสยิดต้องปฏิบัติตนและส่งเสริมให้คนในพื้นที่เคร่งครัดศาสนกิจ มีระเบียบ มีความสำรวม มีมารยาท ยิ้มแย้มแจ่มใส มีความสะอาดและความเป็นระเบียบเรียบร้อย

3. ด้านสังคม ผู้นำและคณะกรรมการมัสยิดต้องปฏิบัติตนและส่งเสริมให้คนในพื้นที่รักษาวัฒนธรรมทางสังคม มีความรักสามัคคี มีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ดูแลรักษา ทรัพย์สินของส่วนรวม และเป็นมิตรกันได้กับทุกคน

4. ด้านศาสนา ผู้นำและคณะกรรมการมัสยิดต้องปฏิบัติตนและส่งเสริมให้คนในพื้นที่มีความศรัทธาในศาสนาอย่างเหนียวแน่น ไม่ดูถูก ไม่ดูหมิ่นเหยียดหยาม ไม่รังแก ไม่รังเกียจ ไม่ปะทุร้าย ตักเตือนกัน ห่วงใยกัน ดูแลกัน และเป็นหูเป็นตาให้กัน

5. ด้านการศึกษา ผู้นำและคณะกรรมการมัสยิดต้องปฏิบัติตนและส่งเสริมให้คนในพื้นที่ศึกษาตลอดชีวิต บูรณาการวิชาศานากับสามัญ สร้างการศึกษาให้ยั่งยืน สร้างมรดกทางวิชาการ ผลิตดาราและสื่อแห่งการเรียนรู้

6. ด้านภาษา ผู้นำและคณะกรรมการมัสยิดต้องปฏิบัติตนและส่งเสริมให้คนในพื้นที่ใช้ภาษาที่สุภาพ ศึกษาเรียนรู้ภาษาต่างประเทศ ใช้ภาษาเพื่อการสื่อสาร เพื่อการศึกษา และเพื่อประกอบศาสนกิจที่ตนนับถือ พุดจาไพเราะ สุภาพ อ่อนโยน อิมแย้ม แจ่มใส

7. ด้านวัฒนธรรม ผู้นำและคณะกรรมการมัสยิดต้องปฏิบัติตนและส่งเสริมให้คนในพื้นที่ได้มีความเข้าใจอย่างทั่วถึง หากเป็นวัฒนธรรมทางศาสนายอมรับปฏิบัติได้โดยผู้นับถือศาสนานั้น ส่วนวัฒนธรรมทั่วไปหากไม่ขัดแย้งกับศาสนาที่ตนนับถือก็สามารถปฏิบัติได้

8. ด้านชาติพันธุ์ ผู้นำและคณะกรรมการมัสยิดต้องปฏิบัติตนและส่งเสริมให้คนในพื้นที่มีความรักหวงแหนประเทศชาติ พร้อมทั้งจะเสียสละเพื่อประเทศชาติ เช่น มีการเสียภาษีอากรในรอบปี เมื่อครบอายุขัยเข้ารับการคัดเลือกทหารเกณฑ์ และเมื่อชนชาติอื่นเข้ามารุกรานก็พร้อมที่จะออกต่อสู้ป้องกันประเทศอย่างอิสระ

9. ด้านเศรษฐกิจ ผู้นำและคณะกรรมการมัสยิดต้องปฏิบัติตนและส่งเสริมคนในพื้นที่ให้ประกอบอาชีพสุจริต ช่วยเหลือเกื้อกูลกัน และจ่ายชะกาตสำหรับมุสลิม

10. ด้านศักดิ์ศรี ผู้นำและคณะกรรมการมัสยิดต้องปฏิบัติตนและส่งเสริมให้คนในพื้นที่ในฐานะเป็นคนไทยทุกคนมีความเสมอภาคเท่าเทียมกัน และแสดงความเคารพต่อกันด้วยความดีงาม

(สำนักงานคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดสตูล, 2560 : 27-28)

จากหลักปฏิบัติ 10 ประการ ซึ่งเป็นแบบแผนและนโยบายของทางสำนักงานคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดสตูลได้วางไว้เพื่อเป็นแนวทางในการสร้างบทบาทให้แก่ผู้นำศาสนาและคณะกรรมการทุกๆมัสยิดในจังหวัดสตูลได้นำมาเป็นหลักปฏิบัติและเป็นการส่งเสริมคนในพื้นที่เพื่อเป็นการปลูกฝังให้มีความตระหนักและพัฒนาคุณภาพชีวิตของมุสลิมในพื้นที่ให้ก้าวล้ำและมีความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันท่ามกลางสังคมพหุวัฒนธรรม และยังเป็นการส่งเสริมให้รู้จักมีความรักความสามัคคีกลมเกลียวกันในฐานะพี่น้องร่วมชาติอีกด้วย

4.2.2 แบบแผนของมัสยิดต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตมุสลิม

ทางสำนักงานคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดสตูลได้กำหนดแบบแผนการพัฒนามัสยิดสู่มาตรฐานของสำนักงานคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของมุสลิมในพื้นที่ โดยการพัฒนาปรับปรุงเปลี่ยนแปลงสิ่งที่มีอยู่แล้ว หรือยังไม่มีโดยยกระดับให้ดีขึ้น หรือจัดให้มีขึ้นเพื่อสอดคล้องกับมาตรฐานที่ทางสำนักงานคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดสตูลได้กำหนดไว้ ผลที่ได้จากการเปลี่ยนแปลงและการยกระดับดังกล่าวจะทำให้มัสยิดเป็นศูนย์กลางของชุมชนและที่สำคัญไปกว่านั้นคือเป็นแบบอย่างที่ดีให้กับชุมชนและมีการพัฒนาอย่างต่อเนื่องโดยเฉพาะประเด็นต่างๆดังต่อไปนี้

1. อาคารสถานที่ของมัสยิด มัสยิดที่พัฒนาสู่เกณฑ์มาตรฐานแล้วจะต้องมีอาคารที่มั่นคงถาวร รวมทั้งอาคารประกอบ มีสถานศึกษาเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของคนในพื้นที่ มีห้องน้ำแยกชายหญิง มีสถานที่อาบน้ำละหมาดที่ถูกสุขลักษณะ มีห้องทำงานห้องประชุม มีป้ายนิเทศป้ายประกาศ ประชาสัมพันธ์งานต่างๆแก่คนในพื้นที่ มีป้ายสถิติต่างๆ มีป้ายแผนภูมิการบริหาร มีแผนผังสังเขปของมัสยิด มีนาฬิกาฝาผนัง มีตารางบอกเวลาละหมาด มีป้ายชื่อมัสยิด มีดอกไม้ไม้ประดับต่างๆและคุระบายน้ำ เป็นต้น

2. การเงินการบัญชี การเงินการบัญชีเป็นส่วนหนึ่งของการบริหารมัสยิด และมีความสำคัญไม่น้อยไปกว่าฝ่ายอื่นๆ หากการเงินล้มเหลวหมายถึงการบริหารมัสยิดก็ล้มเหลวเช่นกัน มัสยิดต้องมีบัญชีรายรับรายจ่ายประจำวัน สมุดคู่ฝากเงินธนาคารหรือสหกรณ์ บัญชีเงินสดในมือ ใบเสร็จรับเงิน ทะเบียนคุมใบเสร็จรับเงิน ใบสำคัญรับเงิน ทะเบียนพัสดุครุภัณฑ์ รวมถึงบัญชีรายรับรายจ่ายในการจัดกิจกรรมส่งเสริมเยาวชนและคนในพื้นที่ในการพัฒนาคุณภาพชีวิตด้านต่างๆทั้งโครงการอบรมจริยธรรมและกิจกรรมต่างๆที่มัสยิดได้จัดขึ้น

3. งานธุรการ เป็นงานที่เกี่ยวกับเอกสารรวมทั้งการจัดเก็บเพื่อความเป็นระเบียบเรียบร้อย สะดวกต่อการค้นหาและการใช้ อาทิเช่น ทะเบียนรับส่งหนังสือ แฟ้มเก็บหนังสือเข้าออก สมุดบันทึกรายงานการประชุม สมุดเยี่ยมชม สมุดทะเบียนการนิกาหุ การหย่าร้าง การกินดี ทะเบียนบุตรนอกสมรส สมุดการแบ่งมรดก สมุดทะเบียนการประนีประนอม สมุดทะเบียนเด็กกำพร้า สมุดทะเบียนผู้เข้ารับอิสลามใหม่ สมุดทะเบียนผู้มีสิทธิรับชะกาต ทะเบียนสัปบุรุษ สมุดทะเบียนอสังหาริมทรัพย์ สมุดทะเบียนประวัติกรรมการอิสลามประจำมัสยิด ตู้เก็บเอกสาร เครื่องคอมพิวเตอร์และโทรศัพท์ เป็นต้น

4. งานวิชาการ หมายถึงงานหรือกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการให้ความรู้แก่สัปบุรุษหรือเยาวชนรวมถึงคนในพื้นที่ในเขตมัสยิดนั้นๆ อาทิเช่น มีการเปิดสอนภาคฟรีกู้อื่น เปิดสอนอัลกุรอานในมัสยิด หรือเปิดสอนบรรยายวิชาการทางศาสนาในมัสยิด อบรมก่อนทำการละหมาด

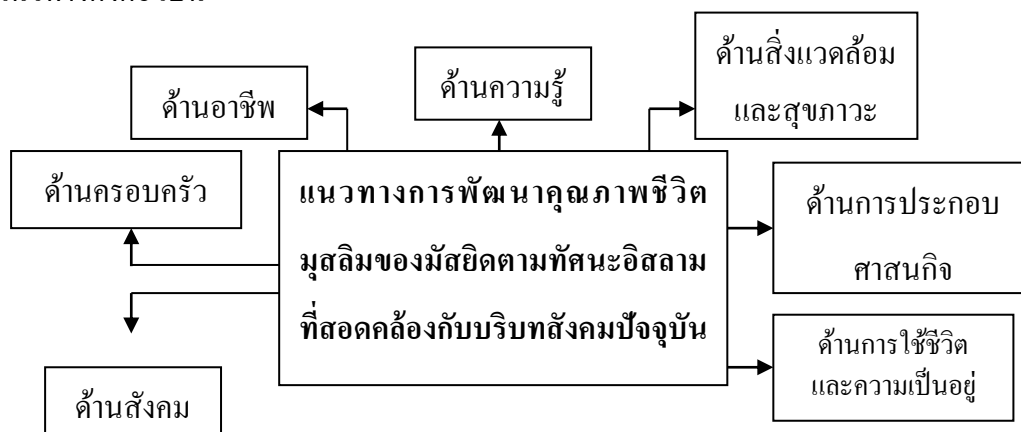
วันศุกร์ สอนหนังสือใช้เสียงตามสาย หรือพิมพ์เนื้อหาบทความแจกจ่าย เป็นต้น

ทั้ง 4 ประการที่กล่าวมาเป็นส่วนหนึ่งของการบริหารมัสยิดเพื่อให้เกิดการพัฒนาสู่เกณฑ์มาตรฐานทั้งผู้นำมัสยิดและคนในพื้นที่ หากคณะผู้บริหารมัสยิดมีความตั้งใจที่จะพัฒนามัสยิดสู่เกณฑ์มาตรฐานดังกล่าวแล้ว คงจะไม่เกินกำลังความสามารถที่จะกระทำได้ในขณะเดียวกันผลลัพธ์ที่จะเกิดขึ้นนั้นเกินความคาดหมายอย่างแน่นอน(สำนักงานคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดสตูล, 2560 : 30)

จากข้อมูลและแบบแผนดังกล่าวข้างต้น ผู้วิจัยเห็นว่า เป็นแนวทางและแบบแผนที่ดีแก่มัสยิดในจังหวัดสตูลทุกพื้นที่หากได้นำมาปฏิบัติ แต่ยังมีส่วนที่ขาดหายอีกหลายประเด็นในการแก้ไขและพัฒนาคุณภาพชีวิตมุสลิมของมัสยิดในจังหวัดสตูลเพื่อให้สอดคล้องกับหลักคำสอนทางศาสนาอิสลามและบริบทสังคมในยุคปัจจุบันนี้ ผู้วิจัยขอเสนอแนะแนวทางการพัฒนาคุณภาพชีวิตมุสลิมของมัสยิดในจังหวัดสตูลเป็นการเพิ่มเติมและเติมเต็มส่วนที่ขาดหายไปเพื่อประโยชน์ต่อมุสลิมทุกคนและมัสยิดทุกพื้นที่ในจังหวัดสตูลในการนำแบบแผนและแนวทางมาสู่การพัฒนาคุณภาพชีวิตให้กับคนในพื้นที่ได้อย่างครอบคลุม โดยที่ผู้วิจัยจะนำเสนอในประเด็นหัวข้อถัดไป

4.3 แนวทางการพัฒนาคุณภาพชีวิตมุสลิมของมัสยิดตามทัศนะอิสลามที่สอดคล้องกับบริบทสังคมปัจจุบันและอนาคต

จากข้อมูลที่ผู้วิจัยได้ศึกษาค้นคว้า และสัมภาษณ์เชิงลึกเกี่ยวกับแนวทางการพัฒนาคุณภาพชีวิตมุสลิมของมัสยิดในจังหวัดสตูลนั้น ผู้วิจัยขอนำเสนอถึงแนวทางการพัฒนาคุณภาพชีวิตมุสลิมของมัสยิดตามทัศนะอิสลามที่สอดคล้องกับบริบทสังคมปัจจุบันและอนาคตไว้ 7 แนวทางดังต่อไปนี้

ภาพประกอบที่ 17 กรอบแนวทางการพัฒนาคุณภาพชีวิตมุสลิมของมัสยิดตามทัศนะอิสลาม

4.3.1 ด้านความรู้

หนึ่งในแนวทางการพัฒนาคุณภาพชีวิตของมุสลิมคือการศึกษา ถือได้ว่าเป็นสิ่งแรกในศาสนาอิสลามที่มีบัญญัติไว้และเป็นหน้าที่ของมุสลิมทุกคนจำเป็นต้องแสวงหาวิชาความรู้ ดังนั้นมัสยิดถือเป็นองค์กรที่มีบทบาทต่อสังคมมุสลิมในการขับเคลื่อนและพัฒนาคุณภาพชีวิตของมุสลิมในพื้นที่ ดังนั้นคณะกรรมการและสภามุสลิมของมัสยิดทุกคนจำเป็นต้องจัดการศึกษาให้แก่มุสลิมตั้งแต่ขั้นพื้นฐานแก่เยาวชน และจัดการเรียนการสอนที่หลากหลายรูปแบบเพื่อให้เท่าทันกับบริบทสังคมปัจจุบันและอนาคต เนื่องจากการดำเนินชีวิตของมุสลิมไม่มีการพัฒนาใดๆเกิดขึ้น ตราบใดที่ยังขาดการศึกษาโดยเฉพาะศาสตร์ที่เป็นภาคบังคับแก่มุสลิมทุกคน ทางมัสยิดย่อมมีบทบาทและมีความผูกพันกับมุสลิมทุกยุคสมัยในการบริหารจัดการ และส่งเสริมด้านการศึกษา ซึ่งหากศึกษาประวัติศาสตร์อิสลามในสมัยของท่านนบีมุหัมมัด ﷺ พบว่ามัสยิดไม่ใช่เฉพาะเป็นเพียงสถานที่ปฏิบัติศาสนกิจเท่านั้น แต่ยังเป็นสถานที่ศึกษาและเผยแผ่ความรู้แก่บรรดาศอหาบะฮ์ ﷺ เป็นสถานที่ประชุมหารือกันและเป็นศูนย์กลางในการบริหารปกครองของอิสลามตลอดจนเป็นสถานที่ศึกษาของผู้แสวงหาความรู้ในยุคหลัง(อับดุลอาซิซ เจ๊ะมามะ, อะห์มัด ยีสุนทร, 2558 : 19) อัลลอฮ์ ﷻ ทรงตรัสไว้ว่า

﴿افْرَأْ بِاسْمِ رَبِّكَ الَّذِي خَلَقَ، خَلَقَ الْإِنْسَانَ مِنْ عَلَقٍ، افْرَأْ وَرَبُّكَ
الْأَكْرَمُ، الَّذِي عَلَّمَ بِالْقَلَمِ، عَلَّمَ الْإِنْسَانَ مَا لَمْ يَعْلَمْ﴾
(العلق : ๑-๕)

ความว่า “จงอ่านด้วยพระนามแห่งผู้อภิบาลของเจ้า ผู้ทรงให้บังเกิด ทรงให้บังเกิดมนุษย์จากก้อนเลือด จงอ่านเถิดและผู้อภิบาลของเจ้านั้นผู้ทรงการุณยยิ่ง ผู้ทรงสอนการใช้ปากกา ผู้ทรงสอนมนุษย์ในสิ่งที่เขาไม่รู้”

(อัลอะลัก : 1-5)

จากอาเยฮ์ข้างต้นนี้เป็น โองการแรกที่ถูกประทานลงมา จงอ่านด้วยพระนามของอัลลอฮ์พระผู้อภิบาลของเจ้าผู้ทรงสร้าง ทรงสร้างมนุษย์จากก้อนเลือด จงอ่านและพระผู้อภิบาลของเจ้าเป็นผู้ทรงเกียรติสูงสุด ซึ่งพระองค์ได้เล่าถึงความเป็นมาของการสร้างมนุษย์ นับเป็นความกรุณาอันยิ่งใหญ่ที่พระองค์สร้างมนุษย์จากสิ่งที่ไม่มีความสำคัญอะไรเลย พระองค์ได้ทำให้เขามีความรู้ซึ่งเป็นลักษณะที่มีเกียรติสูงส่ง และพระองค์ได้ทำให้เขาไม่เพียงแต่เป็นผู้มีความรู้เท่านั้น

แต่ยังได้ทรงสอนถึงศิลปะของการเขียนโดยใช้ปากกาซึ่งกลายเป็นเครื่องมือของการเผยแพร่ความก้าวหน้าและการรักษาความรู้ไว้อย่างมากมายมหาศาล หากพระองค์ไม่ให้นุญช์มีความรู้ในเรื่องศิลปะการใช้ปากกาและการเขียนความสามารถทางด้านสติปัญญาของเขาก็คงจะหยุดนิ่งและมันจะไม่มีโอกาสพัฒนาหรือขยายหนทางการเผยแพร่ความรู้จากคนรุ่นหนึ่งไปยังอีกรุ่นหนึ่งและสร้างความก้าวหน้าในอนาคตได้เลย(เมาลานา ซัยยิด อบุล อะลา เมาดูดี, 2545 : 8/3434)

จากคำอธิบายข้างต้น จะเห็นได้ว่ามนุษย์นั้นไม่สามารถที่จะพัฒนาตนเองได้ ครอบคลุมทั้งขาดทักษะหรือขาดวิชาความรู้ แม้กระทั่งศิลปะในการเขียนบันทึกโดยการใช้ปากกาก็มีความจำเป็นในการเผยแพร่ความรู้รุ่นต่อรุ่น มนุษย์จำเป็นต้องศึกษาแสวงหาความรู้ โดยเริ่มต้นจากการอ่าน ดังนั้นแนวทางในการพัฒนาคุณภาพชีวิตมุสลิมของมัสยิดจำเป็นอย่างยิ่งต้องเริ่มจากการพัฒนาวิชาความรู้ให้กับมุสลิมในพื้นที่เป็นอันดับแรก โดยใช้กระบวนการและหลักคำสอนในอิสลามดังนี้

4.3.1.1 มัสยิดส่งเสริมการอ่านแก่มุสลิม

การอ่านนั้นเป็นสิ่งที่อัสซรรียยัง เพราะคำแรกในปฐมโองการที่ประทานลงมาท่านนบีมุหัมมัด ﷺ ที่ว่า اقرأ “จงอ่านเถิด” และคำนี้ได้ถูกกล่าวซ้ำอีกครั้งในคำแรกของโองการที่สามจากสุเราะฮ์อัลอะลักเช่นกัน การอ่านเป็นบ่อเกิดแห่งวิทยปัญญา และเป็นต้นกำเนิดแห่งความดีงาม การอ่านที่เกิดประโยชน์และมีความสริมกลนั้น อิสลามสอนให้อ่านสิ่งที่เป็นพระบัญชาจากอัลลอฮ์ ﷻ สิ่งที่ท่านนบีมุหัมมัด ﷺ นำมา และสิ่งที่ก่อให้เกิดประโยชน์(วิศรุต เลาะวิดี, 2559 : 11) ดังนั้นการอ่านถือเป็นวิธีหนึ่งของการแสวงหาวิชาความรู้และเป็นแนวทางในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของมุสลิมที่ทางมัสยิดควรส่งเสริมให้มุสลิมมีความตระหนักถึงคุณค่าและความสำคัญของการอ่านจากหลักคำสอนของศาสนาอิสลาม เมื่อการอ่านเป็นส่วนหนึ่งของการแสวงหาวิชาความรู้และเป็นการสนองตอบพระบัญชาของอัลลอฮ์ ﷻ ดังนั้นถือเป็นหน้าที่ของมุสลิมทุกคนในการพัฒนาตนเองด้วยการอ่าน ศึกษาแสวงหาความรู้โดยมีครูผู้ชี้แนะหรือปรีชาผู้รู้อย่างต่อเนื่อง มีรายงานจากท่านอะนัส บิน มาลิก رضي الله عنه ได้เล่าว่าท่านเราะสูลุลลอฮ์ ﷺ ได้กล่าวว่า

((طَلَبُ الْعِلْمِ فَرِيضَةٌ عَلَى كُلِّ مُسْلِمٍ))

(ابن ماجه ، ١٩٩٧ : ٢٢٤)

ความว่า “การแสวงหาวิชาความรู้เป็นสิ่งจำเป็นสำหรับมุสลิมทุกคน”

(Ibn Majah, 1997 : 224)

จากอัลหะดีษข้างต้นแท้จริง ท่านเราะสูลุลลอฮ์ ﷺ ได้ส่งเสริมให้มุสลิมทุกคนตระหนักถึงภาระหน้าที่ที่สำคัญคือ การแสวงหาวิชาความรู้ เพราะการแสวงหาวิชาความรู้เป็นสิ่งที่มีความจำเป็นสิ่งแรกที่จะนำไปสู่การปฏิบัติความดีงามอื่นๆ ได้อย่างถูกต้อง และยังรวมถึงการพัฒนาคุณภาพชีวิตให้ดีขึ้นด้วยการแสวงหาวิชาความรู้เพื่อขจัดความเขลาต่างๆ ให้หมดไป

จากที่กล่าวมานั้น สิ่งที่สำคัญทางมัสยิดควรพัฒนาส่งเสริมให้มุสลิมได้มีความรักในการอ่าน วรรณคดีเชยชวนและสร้างกิจกรรมต่างๆ เพื่อกระตุ้นและปลูกฝังในเรื่องของการอ่านให้เกิดขึ้นภายในพื้นที่ ควรประชาสัมพันธ์สร้างแหล่งเรียนรู้ภายในมัสยิดที่ส่งเสริมในลักษณะของการอ่าน รวมถึงการใช้เทคโนโลยีเข้ามาช่วยในการสร้างสื่อเรียนรู้ต่างๆ เพื่อเป็นอีกช่องทางหนึ่งในการส่งเสริมให้คนในพื้นที่ให้มีความรักในการอ่านมากยิ่งขึ้น

4.3.1.2 มัสยิดจัดการเรียนการสอนแบบครบวงจร

การจัดการเรียนการสอนนั้นเป็นการสร้างความสมดุลในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของมุสลิม ไม่ใช่เพียงเพื่อความรู้หรือเพื่อสร้างศรัทธาในตัวบุคคลเท่านั้น แต่ยังเป็นเป้าหมายที่สำคัญในการยกระดับความเป็นมนุษย์ สร้างความเป็นมุสลิมที่สมบูรณ์ให้เกิดขึ้นในมิติของการประกอบศาสนกิจ ความเชื่อและหลักคุณธรรมที่ครอบคลุมทั้งวิถีการดำเนินชีวิตของมุสลิม ดังนั้นการจัดการเรียนการสอนในมัสยิดจึงเป็นการจัดการศึกษาเพื่อชุมชนในเรียนรู้ศาสนาขั้นพื้นฐานเพื่อเป็นแนวทางในการดำรงตนตามวิถีทางแห่งศาสนา และเป็นพื้นฐานในการศึกษาต่อในระดับที่สูงขึ้นต่อไป (วิศรุต เกละวิถี, 2559 : 19) มีรายงานจากท่านอับดุลลอฮ์ บิน อัมรฺ ฎ็ร ได้เล่าว่า ท่านเราะสูล ﷺ ได้กล่าวว่า

((بَلِّغُوا عَنِّي وَلَوْ آيَةً))

(أخرجه البخاري ، ١٩٩٢ : ٣٤٦٢)

ความว่า “จงเอาจากฉันไปเผยแพร่เถิด แม้เป็นเพียงแค่นั่ง
อาะฮ์ก็ตาม”

(al – Bukhariy, 1992: 3462)

จากอัลหะดีษข้างต้น ท่านอับดุลลอฮ์ บิน อัมรฺ ฎ็ร ได้เล่าว่า “เมื่อการเชิญชวนเรียกร้องไปสู่อัลลอฮ์เป็นภารกิจที่มีเกียรติ สูงส่ง และประเสริฐยิ่งของปวงบ่าว ดังนั้นมันจะไม่บรรลุผลได้นอกจากด้วยวิชาความรู้ ซึ่งเขาต้องเชื่อมั่นในการเชิญชวนเรียกร้อง ยิ่งกว่านั้น ในการเรียกร้องที่มีผลสมบูรณ์ จำเป็นที่เขาต้องพยายามเข้าถึงความรู้อย่างถ่องแท้ เป็นการเพียงพอกว่าผู้ที่ทำหน้าที่

เรียกร้องสามารถเข้าถึงจุดนี้ได้ และอัลลอฮ์จะประทานความโปรดปรานให้แก่ผู้ที่พระองค์ทรงประสงค์ (abn al-Qiam al-Jawziyah, 2005 : 319)

อิสลามได้กำชับให้มีการเผยแพร่องค์ความรู้ แม้แต่เพียงหนึ่งอายะฮ์ก็ตาม นั่นแสดงให้เห็นว่าในคำสอนของอิสลามนั้นให้ความสำคัญในเรื่องของวิชาความรู้และการถ่ายทอดองค์ความรู้แขนงต่างๆสู่มุสลิม เพราะถือเป็นแนวทางที่สำคัญในการยกระดับและพัฒนาคุณภาพชีวิตของมุสลิมได้ลำดับต้นๆ ซึ่งทางมัศยิดควรมีแบบแผนที่ชัดเจนในการจัดการเรียนรู้แก่คนในพื้นที่อย่างทั่วถึง และการบริการความรู้ ผู้ให้และผู้รับนั้นถือได้ว่าเป็นบุคคลที่อยู่ในกลุ่มของผู้ที่ได้รับคามดีงาม ดังที่มีปรากฏในรายงานจากท่านอับดุลลอฮ์ บิน มัสอูด رضي الله عنه ได้เล่าว่า ท่านเราะสูล ﷺ ได้กล่าวว่า

((النَّاسُ رَجُلَانِ : عَالِمٌ وَمُتَعَلِّمٌ ، وَلَا خَيْرَ فِيمَا سِوَاهُمَا.))

(رواه الطبراني، ٢٠٠٧ : ٢٠١)

ความว่า “มนุษย์เรานั้นมีอยู่สองประเภทคือ ผู้ที่มีวิชาความรู้ และผู้ที่ศึกษาวิชาความรู้” ไม่มีความดีงามใดๆเลยในสิ่งอื่นจากทั้งสองสิ่งนี้”

(al-Tabaraniy, 2007 : 201)

จากอัลหะดีษข้างต้นเป็นคำสอนที่ชี้ให้เห็นว่า ผู้ที่มีวิชาความรู้และผู้แสวงหาวิชาความรู้ทั้งสองประเภทนี้อยู่ในความดีงามตลอด และนี่คือรูปแบบแนวทางของการพัฒนาคุณภาพชีวิตด้านความรู้สำหรับมุสลิม ผู้ที่มีวิชาความรู้นั้นทำหน้าที่ในการเผยแพร่อบรมสั่งสอนด้วยความบริสุทธิ์ใจ มีความมุ่งมั่นมานะ มีความปรารถนาในการเป็นผู้ถ่ายทอดองค์ความรู้สู่มุสลิมที่ยังขาดวิชาความรู้ เพื่อให้คนเหล่านี้ได้มีความมุ่งมั่นพัฒนาตนเองและเข้าใจในเรื่องของศาสนาพร้อมที่จะนำองค์ความรู้มาสู่การปฏิบัติในชีวิตจริงได้ทั้งทางโลกและทางธรรม ส่วนมุสลิมที่อยู่ในฐานะผู้ศึกษาจงปฏิบัติหน้าที่ในการแสวงหาวิชาความรู้ด้วยความบริสุทธิ์ใจ มุ่งมั่นและรักในการแสวงหาวิชาความรู้เพื่อพัฒนาตนเองให้มีความเข้าใจและได้รับองค์ความรู้ที่เป็นประโยชน์สามารถนำมาใช้ในการดำเนินชีวิตได้ โดยมีมัศยิดเป็นศูนย์กลางของมุสลิม ทางมัศยิดจำเป็นต้องมีบทบาทในการพัฒนามุสลิมสู่ความเป็นเลิศในด้านวิชาความรู้ และควรมีการพัฒนาแหล่งเรียนรู้อการจัดการเรียนการสอนของมัศยิดให้เท่าทันกับยุคสมัยโดยนำเทคโนโลยีต่างๆมาใช้ให้เป็นประโยชน์ในการประชาสัมพันธ์หรือในรูปแบบของการจัดการเรียนการสอนแบบออนไลน์ และ

เผยแพร่ในเว็บไซต์ เพจของมัศยิด ยูทูป และแหล่งสื่อออนไลน์ต่างๆ เพื่อเป็นการพัฒนารูปแบบการสอนและอำนวยความสะดวกแก่สมาชิกในพื้นที่ได้อย่างทั่วถึง

จากเนื้อหาทั้งหมดที่ได้กล่าวมานั้น ผู้วิจัยมีความคิดเห็นว่า การนำแนวทางในเรื่องของการอ่านและการเผยแพร่ความรู้จากหลักคำสอนจากอัลกุรอานและอัลหะดีษมาพัฒนาคุณภาพชีวิตของมุสลิมนั้นเป็นสิ่งที่สอดคล้องกับบริบทสังคมทุกยุคสมัยเป็นอย่างยิ่ง แต่อาจมีความแตกต่างกันในเรื่องของสื่อในการอ่านและเผยแพร่ เช่น มัศยิดควรมีห้องสมุด หรือสร้างโปรแกรมห้องสมุดออนไลน์ของทางมัศยิดเองผ่านสื่อต่างๆทางเว็บไซต์ จัดทำหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ รวมถึงมีการอบรมจัดการเรียนการสอนภายในมัศยิดในระบบที่หลากหลาย มีการไลฟ์สด สร้างเพจของมัศยิดบนทวิตเตอร์เพื่อการจัดการเรียนการสอนเผยแพร่ย้อนหลัง และมีสื่อประชาสัมพันธ์แบบครบวงจรแก่มุสลิมในพื้นที่ ทั้งนี้เพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของมุสลิมด้านวิชาความรู้ให้เกิดขึ้นอย่างต่อเนื่องและมีประสิทธิภาพต่อไปในอนาคต

4.3.2 ด้านการใช้ชีวิตและความเป็นอยู่ของมุสลิม

ด้านการใช้ชีวิตและความเป็นอยู่ของมุสลิมนั้นถือเป็นสิ่งสำคัญยิ่งและมีผลต่อสังคม ดังนั้นหากการใช้ชีวิตของมุสลิมดำเนินตามหลักคำสอนของอิสลาม แน่แน่นอนสังคมนั้นย่อมสงบสุข หากใช้ชีวิตของมุสลิมสวนทางกับหลักคำสอนของอิสลาม สังคมนั้นย่อมเกิดความวุ่นวายและไม่สงบสุข ทั้งด้านคุณธรรม จริยธรรมและการอยู่ร่วมกันกับคนหมู่มาก ดังนั้นผู้นำมัศยิดย่อมมีบทบาทในการให้โอวาท ตักเตือน และแนะนำความถูกต้อง ซึ่งแจ้งถึงหลักการดำเนินชีวิตตามแนวทางของอิสลามแก่คนมุสลิมในพื้นที่ เพราะอิสลามเป็นศาสนาที่มีหลักคำสอนที่สมบูรณ์แบบในทุกๆด้าน ทั้งด้านหลักศรัทธา ความจงรักภักดีต่อพระเจ้า เป็นเจ้า รวมถึงวิธีการดำรงชีวิตของมวลมนุษย์ที่สมบูรณ์แบบ(ศูนย์ศึกษานโยบายเพื่อการพัฒนา, 2548 : 78) อัลลอฮ์ ﷻ ทรงตรัสไว้ว่า

﴿قُلْ أَطِيعُوا اللَّهَ وَالرَّسُولَ ۚ فَإِنْ تَوَلَّوْا فَإِنَّ اللَّهَ لَا يُحِبُّ الْكَافِرِينَ﴾

(آل عمران: ๓๒)

ความว่า “จงกล่าวเถิด(มุฮัมมัด)ว่า พวกท่านจงเชื่อฟังอัลลอฮ์ และเราแล้วเถิด แต่หากพวกเขาผินหลังให้ แท้จริงอัลลอฮ์นั้นไม่ทรงชอบผู้ปฏิเสธศรัทธาทั้งหลาย”

(อาลิอิมรอน : 32)

อัลลอฮ์ ﷻ ทรงตรัสไว้ว่า

﴿....وَمَنْ يَعْصِمْ بِاللَّهِ فَقَدْ هُدِيَ إِلَى صِرَاطٍ مُسْتَقِيمٍ﴾

(آل عمران: جزء من آية 101)

ความว่า “และผู้ที่ปฏิบัติตามอัลลอฮ์ แน่นอนเขาก็ได้รับ
คำแนะนำไปสู่ทางอันเที่ยงตรง”

(อาลิอิมรอน ส่วนหนึ่งของอายะฮ์ : 101)

จากอายะฮ์ข้างต้นได้ระบุถึงความสำเร็จอันยิ่งใหญ่ แท้จริงแล้วใครก็ตามที่ยึดมั่น
ในอุดมการณ์ของอัลลอฮ์ ﷻ และยึดมั่นในศาสนาของพระองค์พร้อมทั้งเคารพภักดีต่อพระองค์
แน่ว่าเขาเป็นผู้ได้รับทางนำแล้ว เขาจะได้รับการชี้นำสู่แนวทางที่เที่ยงตรง และได้รับความพอ
พระทัยจากพระองค์ อีกทั้งรอดพ้นจากการลงโทษของพระองค์ ได้รับความสำเร็จและชัยชนะอย่าง
ใหญ่หลวงด้วยผลตอบแทนแห่งสวรรค์ของพระองค์ (al-Tabariy, 2001 : 2/63) ดังนั้นการใช้ชีวิต
และความเป็นอยู่ของมุสลิมจึงจำเป็นในการดำรงตนบนหนทางแห่งการภักดีต่ออัลลอฮ์ ﷻ การที่
บุคคลหนึ่งจัดอยู่ในประเภทของผู้ที่ไม่ได้รับทางนำหรือออกห่างจากแนวทางที่ถูกต้องนั้นแสดงให้เห็น
ถึงความล้มเหลวในการดำเนินชีวิตอย่างชัดเจน และคนเหล่านี้ไม่สามารถที่จะพัฒนาคุณภาพ
ชีวิตความเป็นอยู่ของตนให้ได้รับความสันติสุขอย่างแท้จริงได้ เมื่อสังเคราะห์หลักคำสอนจาก
อัลกุรอานได้ระบุไว้อย่างชัดเจน แนวทางในการพัฒนาคุณภาพชีวิตมุสลิมของมัซฮิดและผู้ที่
เกี่ยวข้องนั้น จำเป็นต้องนำหลักคำสอนมาใช้ในการดำเนินการอบรมสั่งสอนแนะนำถึงการมีชีวิต
และความเป็นอยู่ของมุสลิมให้สอดคล้องกับหลักคำสอนของอิสลาม ซึ่งประกอบด้วยหลักสำคัญ
4 ประการดังต่อไปนี้

1. หลักพื้นฐานทางศาสนา ทางมัซฮิดจำเป็นต้องดำเนินการจัดอบรมถ่ายทอดองค์ความรู้
เกี่ยวกับหลักศรัทธาที่ถูกต้อง ส่งเสริมให้คนในพื้นที่ได้มีความเข้าใจและเชื่อมั่นตามแนวทาง
อะฮ์ลุลสุนนะฮ์ วัลญะมาอะฮ์

2. หลักการปฏิบัติในชีวิตประจำวันของมุสลิม ทางมัซฮิดจำเป็นต้องเผยแพร่หลักคำสอน
เรียกร้องเชิญชวนมุสลิมภายในพื้นที่ให้ดำรงตนปฏิบัติตนตามข้อบัญญัติทางศาสนา ประกอบ
ศาสนกิจภาคบังคับ และให้ความรู้เกี่ยวกับการดำเนินชีวิตของมุสลิมที่ครอบคลุมทั้งด้านบุคคล
ครอบครัว การอบรมเลี้ยงดูบุตร ด้านสังคม เศรษฐกิจ การเมือง และอื่นๆ

3. สร้างความเข้มแข็งให้เกิดขึ้นแก่มุสลิมในพื้นที่ ด้วยการเรียกร้องเชิญชวนไปสู่ความดี และห้ามปรามในเรื่องสิ่งที่เป็นอบายมุขต่างๆ สิ่งที่ขัดแย้งกับหลักคำสอนทางศาสนา

4. ส่งเสริมและแนะนำการดำเนินชีวิตตามแนวทางสุนนะฮ์ ให้คนในพื้นที่ที่มีความรักต่อแบบอย่างของท่านนบี ﷺ และหลีกเลี่ยงจากสิ่งที่เป็นอุตุกรรม(บิดอะฮ์)ทางศาสนาทั้งปวงที่เกิดขึ้นมากมายในยุคปัจจุบันนี้(ศูนย์ศึกษานโยบายเพื่อการพัฒนา, 2548 : 79-80)

จากข้อมูลที่ได้กล่าวมานั้น เป็นแบบแผนและแนวทางในการพัฒนาคุณภาพชีวิตมุสลิมที่มีความเหมาะสมอย่างยิ่งในยุคปัจจุบัน สำหรับมัสยิดในแต่ละพื้นที่ควรนำมาใช้เพื่อแก้ไข และส่งเสริมให้มุสลิมในพื้นที่ ได้มีความตระหนักและทำความเข้าใจพร้อมที่จะพัฒนาตนเองอยู่เสมอ ทั้งนี้เพื่อให้การดำเนินชีวิตของมุสลิมนั้นมีการพัฒนาในด้านความเป็นอยู่ที่ดีสอดคล้องกับหลักคำสอนทางศาสนาอย่างชัดเจน

4.3.3 ด้านการประกอบอาชีพ

การพัฒนาคุณภาพชีวิตในด้านการประกอบอาชีพนั้นถือได้ว่าเป็นเรื่องที่มีความจำเป็นและเป็นสิ่งที่ต้องกระทำอย่างต่อเนื่อง เพื่อแสวงหาปัจจัยยังชีพความโปรดปรานจากอัลลอฮ์ ﷻ เพื่อการดำรงชีวิตของตนเอง ครอบครัว ศาสนาอิสลามจึงกำชับให้ทุกคนนั้นประกอบอาชีพ โดยเฉพาะอย่างยิ่งหัวหน้าครอบครัว ไม่ส่งเสริมให้คาดหวังต่อการขอบริจาคต่อผู้อื่น (ยะอ์กูบ ทวัมประถม, ม.ป.ป. : 3/166) ดังนั้นมัสยิดในฐานะองค์กรสำคัญและมีบทบาทอย่างมากมาต่อการดำเนินชีวิตของมุสลิม การนำหลักคำสอนในด้านการพัฒนาคุณภาพชีวิตเกี่ยวกับการประกอบอาชีพนั้นถือเป็นหน้าที่ที่สำคัญของผู้นำและสัปปุรุษของมัสยิดในการเผยแพร่ อบรม และให้ความรู้แก่มุสลิมในพื้นที่ถึงแนวทางในการนำหลักคำสอนทางศาสนามาใช้ในการประกอบอาชีพ ด้วยการส่งเสริมแนะนำให้คนได้ในพื้นที่ที่มีความตระหนักและขยันในการประกอบอาชีพควบคู่ไปกับการประกอบศาสนกิจในชีวิตประจำวัน ซึ่งเจงถึงผลเสียของการละเลยการประกอบอาชีพและเลี้ยงดูครอบครัวแก่มุสลิมในพื้นที่ด้วยการประชาสัมพันธ์ เสียงตามสายในการจัดการเรียนการสอน และ คุตบะฮ์วันศุกร์ให้ได้รับทราบและเข้าใจถึงความประเสริฐของการประกอบอาชีพ ดังที่ปรากฏหลักฐานจากอัลหะดีษ ซึ่งมีรายงานจากท่านอบูสุรอยเราะฮ์ ฎิ عَلَيْهِ ว่า ท่านเราะฮ์ ฎิ عَلَيْهِ ได้กล่าวว่า

((لَا يَنْتَظِبُ أَحَدُكُمْ حُزْمَةً عَلَى ظَهْرِهِ خَيْرٌ لَهُ مِنْ أَنْ يَسْأَلَ
أَحَدًا فَيُعْطِيَهُ أَوْ يَمْنَعَهُ))

(أخرجه الترمذي، ١٩٧٥: ١٢١٧؛ وأبو داود، ١٩٩٠: ١٦٤١)

ความว่า “การที่คนใดจากพวกท่านหาพินแล้วแบกขึ้นบนหลัง
เอาไปขายนั้นย่อมดีกว่าการที่ยืมจากผู้อื่น ซึ่งเขาอาจให้หรือ
ไม่ให้ก็ได้”

(al-Tirmidhi, 1975: 1217; Abu Dawud, 1990 : 1641)

จากหลักฐานในอัลหะดีษได้อธิบายถึงความประเสริฐของการประกอบอาชีพ และ
ส่งเสริมมุสลิมมีการประกอบอาชีพแม้กระทั่งอาชีพแบกพินยังดีกว่าการขอยืมจากผู้อื่น
ซึ่งการประกอบอาชีพนั้นมุสลิมจำเป็นต้องประกอบอาชีพที่สุจริตไม่ละเมิดต่อบทบัญญัติ
ทางศาสนาและกฎหมายบ้านเมือง อิสลามส่งเสริมให้ใช้แรงงานและสติปัญญาในการแสวงหา
รายได้ แม้กระทั่งท่านเราะสูล ﷺ ยังประกอบอาชีพค้าขาย คุมกองการวานบรรทุกสินค้าออกไป
ค้าขายยังต่างแดน และบรรดาอัครสาวก ﷺ ของท่านต่างประกอบอาชีพด้วยกันทั้งสิ้น(ยะกูบ ท้วม
ประดม, ม.ป.ป. : 3/168-169)

จากข้อมูลทั้งหมดนั้น ผู้วิจัยเห็นว่า แนวทางของมัสยิดในการพัฒนาคุณภาพชีวิต
ของมุสลิมด้านการประกอบอาชีพนั้น ทางมัสยิดควรมีบทบาทในการให้ความรู้แนวทางการ
ประกอบอาชีพตามหลักคำสอนของศาสนาอิสลาม และควรประสานขอความร่วมมือจากหน่วยงาน
ของภาครัฐและองค์กรต่างๆ ให้เข้ามามีส่วนร่วมในการส่งเสริมสนับสนุนการประกอบอาชีพด้าน
ต่างๆ ประสานให้หน่วยงานเหล่านี้เข้ามาอบรมให้กับมุสลิมในพื้นที่ และฝึกทักษะการประกอบ
อาชีพตามความถนัดของแต่ละบุคคล โดยที่ทางมัสยิดนั้นควรดำเนินการดังต่อไปนี้

1. ทางมัสยิดควรวางแผนงานและทำโครงการอบรมทักษะด้านการประกอบอาชีพ
2. ทางมัสยิดควรเสนอโครงการและยื่นโครงการต่อหน่วยงานที่เกี่ยวข้องให้เข้ามา
สนับสนุน
3. ประชาสัมพันธ์โครงการและรับสมัครมุสลิมในพื้นที่ให้เข้ามาอบรม
4. ดำเนินการฝึกอบรมตามโครงการพร้อมทั้งนำหลักคำสอนทางศาสนาอิสลามเข้ามาใช้ใน
การอบรม
5. ประเมินผลโครงการและวิเคราะห์จุดเด่นจุดด้อยในการดำเนินการ
6. รายงานผลการดำเนินโครงการ
7. ติดตามผลพร้อมทั้งรับฟังข้อเสนอแนะและให้การแนะนำส่งเสริมคนในพื้นที่อย่าง
ต่อเนื่อง

แผนงานทั้ง 7 ข้อนี้เป็นแบบแผนและแนวทางในการจัดทำโครงการเพื่อส่งเสริมการพัฒนาคุณภาพชีวิตของมุสลิมด้านการประกอบอาชีพที่สังกัดในแต่ละมัสยิด ให้ได้รับโอกาสและรับรู้ถึงแนวทาง ทักษะ และการนำองค์ความรู้จากการอบรมมาประกอบเป็นอาชีพหลักและอาชีพเสริมได้อย่างมีประสิทธิภาพ เพื่อเป็นการช่วยเหลือและเป็นช่องทางในการหารายได้ของมุสลิมในพื้นที่

4.3.4 ด้านการประกอบศาสนกิจ

ด้านการประกอบศาสนกิจของมุสลิมนั้นเป็นสิ่งที่มีความสำคัญยิ่งเพราะเป็นการสนองตอบต่อพระบัญชาของพระผู้เป็นเจ้า และเป็นหน้าที่ที่มุสลิมทุกคนต้องปฏิบัติตามพระบัญชาจนขวนในการปฏิบัติความดีงามต่างๆ เพื่อให้ได้รับความเมตตาและความปลอดภัยในโลกอาคิเราะฮ(ยะกูบ ท้วมประถม, ม.ป.ป. : 3/28) อัลลอฮ์ ﷻ ทรงตรัสไว้ว่า

﴿وَاعْبُدُوا اللَّهَ وَلَا تُشْرِكُوا بِهِ شَيْئًا...﴾

(النساء: جزء من آية 36)

ความว่า “และพวกเจ้าจงเคารพภักดีต่ออัลลอฮ์ และอย่าตั้งสิ่งใดเป็นภาคีต่อพระองค์”

(อันนิสาอู ส่วนหนึ่งของอายะฮุ : 36)

จากอายะฮุข้างต้น อัลลอฮ์ ﷻ ทรงบัญชาให้ทำการภักดีต่อพระองค์เพียงผู้เดียวเท่านั้น ห้ามมิให้มีภาคีใดๆต่อพระองค์ เพราะพระองค์คือผู้สร้าง ผู้ประทานปัจจัยยังชีพทั้งหลาย ผู้ทรงประทานความโปรดปราน ผู้ทรงประเสริฐกว่าบรรดาสิ่งที่พระองค์ทรงสร้างขึ้นทั้งหมด ไม่ว่าจะเป็นสิ่งที่มีชีวิตหรือไม่มีชีวิตก็ตาม ดังนั้นพระองค์คือผู้ที่มหาบิสุทธิยิ่งเหนือบรรดาสิ่งต่างๆทั้งหลาย ดังนั้นการศรัทธาต่อพระองค์นั้นจะไม่มีภาคีใดๆต่อพระองค์แม้แต่เพียงฐิติเดียว (Ibn Kathir, 2010 : 2/280)

ดังที่กล่าวมานั้น แนวทางการพัฒนาคุณภาพชีวิตของมุสลิมในด้านการประกอบศาสนกิจ ประเด็นนี้มีมัสยิดย่อมมีบทบาทเป็นอย่างยิ่ง นอกจากเป็นสถานที่ประกอบศาสนกิจแล้ว ผู้นำและสัปบุรุษของมัสยิดจำเป็นต้องมีการเรียกร้องเชิญชวนสู่การปฏิบัติความดีงามโดยเฉพาะอย่างยิ่งการปฏิบัติศาสนกิจในชีวิตประจำวันของมุสลิม ทางมัสยิดควรมีแบบแผนที่ชัดเจนในการปฏิบัติหน้าที่เรียกร้องสมาชิกในพื้นที่ให้มีจิตสำนึกปฏิบัติตนไม่ละเลยต่อการประกอบศาสนกิจ

ดังนั้นทางมัสยิดควรมีแนวทางในการส่งเสริมเชิญชวนและพัฒนาคุณภาพชีวิตของมุสลิมด้านการประกอบศาสนกิจดังนี้

4.3.4.1 มัสยิดนำแนวทางการเชิญชวน(ตะวะฮฺ)การปฏิบัติศาสนกิจตามพระบัญชาของอัลลอฮ์ ﷻ ผ่านคำพูด

แนวทางการเชิญชวนของทางมัสยิดจำเป็นต้องใช้กระบวนการและวิธีการเรียกร้องด้วยกบฏปัญหา เพื่อให้มุสลิมได้มีความตระหนักและเกิดจิตสำนึกอย่างแท้จริง ฉะนั้นสัปบุรุษของมัสยิดต้องมีแบบแผนและข้อมูลของมุสลิมในพื้นที่เพื่อเข้าไปเยี่ยมเยียนและให้คำตักเตือนกลุ่มคนเหล่านั้น ซึ่งแนวทางการเชิญชวนมีปรากฏหลักฐานในอัลกุรอานให้ทำการตักเตือนที่ดี และได้แย้งด้วยสิ่งที่ดีกว่า(อัลสุดา บินดีฮารุน, ซาฟีอี อาดำ, 2557 : 3) ดังคำตรัสของอัลลอฮ์ ﷻ ที่ว่า

﴿ اذْعُ إِلَى سَبِيلِ رَبِّكَ بِالْحُكْمِ وَالْمَوْعِظَةِ الْحَسَنَةِ ... ﴾

(النحل: جزء من آية 125)

ความว่า “จงเรียกร้องสู่แนวทางแห่งพระเจ้าของสุเจ้าโดยสุขุมและการตักเตือนที่ดี”

(อันนะหุล ส่วนหนึ่งของอายะฮฺ : 125)

จากอายะฮฺข้างต้น อัลลอฮ์ ﷻ ได้มีพระบัญชาใช้แก่เราะสูลของพระองค์ ท่านนบีมุหัมมัด ﷺ ให้ทำการเรียกร้องเชิญชวนผู้คนทั้งหลายสู่การภักดีต่ออัลลอฮ์ ﷻ ด้วยวิทญปัญหาหมายถึง สิ่งที่ถูกประทานลงมาแก่ท่านจากคัมภีร์อัลกุรอานและสุนนะฮฺของท่านด้วยคำพูดที่ดีเยี่ยม(Ibn Kathir, 2010 : 281) นี่คือนแบบแผนทั้งดงามและประเสริฐยิ่งในการเรียกร้องเชิญชวนให้มุสลิมทั้งหลายสู่การภักดีต่ออัลลอฮ์ ﷻ ด้วยการปฏิบัติศาสนกิจอย่างเคร่งครัด ดังนั้นทางมัสยิดจะต้องมีแนวทางและนำแบบแผนมาจากหลักคำสอนในอัลกุรอานและสุนนะฮฺมาใช้ในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของมุสลิมด้านการประกอบศาสนกิจของคนในพื้นที่อย่างเคร่งครัดโดยการกำกับและติดตามอย่างต่อเนื่อง

4.3.4.2 มัสยิดนำแนวทางการเชิญชวน(ตะวะฮฺ)การปฏิบัติศาสนกิจผ่านการนำเสนอคุตบะฮฺวันศุกร์แก่มุสลิม

การเชิญชวนในเรื่องการปฏิบัติศาสนกิจของมุสลิมผ่านการนำเสนอคุตบะฮฺถือเป็นภารกิจหลักของทางมัสยิดในการเรียกร้องและให้คำตักเตือน ซึ่งดังกล่าวเป็นสิ่งที่ท่านนบีมุหัมมัด ﷺ บรรดาสะหาบะฮฺ ﷺ และบรรดาอะมาฮฺผู้รู้ทั้งหลายได้ปฏิบัติมาโดยตลอด เพื่อให้

มุสลิมทั้งหลายที่ถูกเชิญชวนได้รับความโปรดปรานจากพระองค์อัลลอฮ์ ﷺ (มุหะมัด คอยา, ซาฟีอี อาดำ, 2562 : 31) อัลลอฮ์ ﷻ ทรงตรัสว่า

﴿وَمَنْ أَحْسَنُ قَوْلًا مِّمَّنْ دَعَا إِلَى اللَّهِ وَعَمِلَ صَالِحًا وَقَالَ إِنَّنِي مِنَ الْمُسْلِمِينَ﴾

(فصلت: ๓๓)

ความว่า “และผู้ใดเล่าจะมีคำพูดที่ดีเลิศยิ่งไปกว่าผู้เชิญชวนไปสู่อัลลอฮ์ และเขาปฏิบัติงานที่ดี และกล่าวว่า แท้จริงฉันเป็นผู้หนึ่งจากบรรดาผู้นอบน้อม”

(ฟุศลีลัต : 33)

จากอายะฮ์นี้ท่านอิมาม อัลกุฎบี رحمه الله ได้กล่าวว่า ผู้ที่ถูกกล่าวในอายะฮ์ คือ ท่านนบี ﷺ และบุคคลทั่วไปที่ทำการเชิญชวนมนุษย์ทั้งหลายสู่ทางนำของอัลลอฮ์ ﷻ ด้วยการประกอบศาสนกิจทั้งที่เป็นภาคพิธีและสุนัตพร้อมทั้งห่างไกลจากสิ่งต้องห้ามทั้งปวง และทำยังกล่าวต่ออีกว่า ผู้ที่มีคุณลักษณะดังอายะฮ์ข้างต้นนั้นย่อมเป็นบ่าวที่ดี ด้วยการปฏิญาณตนและยอมรับว่าอัลลอฮ์ ﷻ ทรงเป็นพระเจ้าของเขา พร้อมทั้งเผยแพร่สัจธรรมแก่นมนุษย์ทั้งหลาย อีกทั้งปฏิบัติตนตามหลักคำสอนที่พระองค์ทรงบัญญัติไว้ และห่างไกลจากสิ่งที่ต้องห้ามทั้งปวง (al-Tabariy, 2001 : 18/419)

การเชิญชวนไปสู่หนทางของอัลลอฮ์ ﷻ จากหลักฐานในอัลกุรอานและคำอธิบายของอูลามาฮ์ ยังครอบคลุมถึงรูปแบบหนึ่งจากคำพูดในการชักชวนมุสลิมทั้งหลาย คือการอ่านคุตบะฮ์วันศุกร์ ซึ่งเป็นวันที่มุสลิมมารวมตัวกันละหมาดอย่างมากมาย ดังนั้นถือเป็นช่องทางสำคัญที่ทางมัสยิดจะนำเสนอและชี้แนะแนวทางการปฏิบัติต่างๆ ในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของมุสลิมด้านการประกอบศาสนกิจ ด้วยคำพูดที่สวยงามพร้อมทั้งวิทย์ปัญญาในการเรียกร้องเชิญชวนให้ผู้มาละหมาดตระหนักในหน้าที่ของความเป็นมุสลิมโดยเฉพาะอย่างยิ่งการปฏิบัติศาสนกิจในชีวิตประจำวัน

4.3.4.3 มัสยิดนำแนวทางการเชิญชวน(ตะวะฮ์)การปฏิบัติศาสนกิจผ่านรูปแบบสื่อออนไลน์ต่างๆ

การเผยแพร่และเชิญชวนในยุคปัจจุบันนี้จำเป็นต้องพัฒนาองค์กรหรือหน่วยงานให้มีความก้าวหน้าต่อยุคสมัยโดยเฉพาะอย่างยิ่งในเรื่องของการใช้เทคโนโลยีให้เป็นประโยชน์ เพราะสังคมปัจจุบันนั้นคนส่วนใหญ่รับสื่อข่าวสารจากทางโลกออนไลน์ด้วยกันทั้งนั้น ดังนั้นทาง

มัสยิดควรมีวิธีการเรียกร้องเชิญชวนผ่านระบบสื่อออนไลน์โดยใช้ศาสตร์ร่วมสมัยเพื่อให้เกิดความสมบูรณ์แบบตามกาลเวลาที่เปลี่ยนแปลงอยู่เสมอด้วย การบูรณาการกับศาสตร์ที่หลากหลาย ทันสมัย มีประสิทธิภาพและเกิดประสิทธิผลในการเผยแพร่อย่างทั่วถึง(มูหะมัด คอยา, ซาฟีอี อาดำ, 2562 : 31) อาทิเช่น การสอนออนไลน์ การเผยแพร่เนื้อหาบทความตามเว็บไซต์ต่างๆหรือเพจของมัสยิด รวมถึงคำสอนหรือข้อคิดเตือนสติในการส่งเสริมให้มุสลิมได้มีความตระหนักในการส่งเสริมให้มุสลิมได้มีความตระหนักต่อการปฏิบัติศาสนกิจในชีวิตประจำวัน เป็นต้น

จากที่กล่าวมาทั้งหมดนั้นเป็นแนวทางที่ผู้วิจัยได้นำเสนอเพื่อให้มีความสอดคล้องกับบริบทสังคมปัจจุบัน และเป็นการบูรณาการศาสตร์ร่วมสมัยในด้านเทคโนโลยีมาใช้ในการประโยชน์ต่อการเผยแพร่ ทั้งการเชิญชวนในรูปแบบที่ผ่านคำพูด การเชิญชวนในรูปแบบที่ผ่านการนำเสนอคุตบะฮ์วันศุกร์ และการเชิญชวนในรูปแบบสื่อออนไลน์ต่างๆ ทั้งนี้เพื่อเป็นแบบแผนแก่มัสยิดต่างๆในการนำแนวทางเหล่านี้มาพัฒนาคุณภาพชีวิตของมุสลิม ด้านการประกอบศาสนกิจให้เกิดประสิทธิภาพอย่างทั่วถึง

4.3.5 ด้านสิ่งแวดล้อมและสุขภาพ

ด้านสิ่งแวดล้อมและสุขภาพ มนุษย์เป็นเสมือนจุดศูนย์กลางของสรรพสิ่งทั้งหลายที่แวดล้อมอยู่ทั้งสิ่งที่มีชีวิตและไม่มีชีวิต สิ่งแวดล้อมรอบตัวเราส่วนใหญ่มักหมายถึงสิ่งแวดล้อมใกล้ตัว เช่นที่อยู่อาศัย น้ำที่ใช้อุปโภคบริโภค ดินที่ใช้เพาะปลูก ซึ่งไม่ว่าสิ่งแวดล้อมที่อยู่ใกล้ตัวหรือไกลตัวก็มีสิ่งแวดล้อมที่เกิดขึ้นจากการสร้างของพระเจ้า และสิ่งแวดล้อมที่มนุษย์สร้างขึ้นมา อิสลามสอนให้เราทราบว่ามีมนุษย์ประกอบด้วยร่างกายและวิญญาณ มนุษย์จึงจำเป็นต้องดูแลร่างกายของตนให้มีสุขภาพพลานามัยที่สมบูรณ์แข็งแรง ได้รับอาหารที่ถูกสุขลักษณะ ได้รับการพักผ่อนอย่างพอเพียง และเป็นผู้ที่รักษาความสะอาดทั้งร่างกายเครื่องแต่งกายและสถานที่อยู่อาศัย (อรุณ บุญชม, 2547 : 9) อัลลอฮ์ ﷻ ทรงตรัสไว้ว่า

﴿ظَهَرَ الْفَسَادُ فِي الْبَرِّ وَالْبَحْرِ بِمَا كَسَبَتْ أَيْدِي النَّاسِ لِيُذِيقَهُمْ
بَعْضَ الَّذِي عَمِلُوا لَعَلَّهُمْ يَرْجِعُونَ﴾

(الرُّوم: ٤٢)

ความว่า “ความเสียหายได้เกิดขึ้นทั้งบนบก และในน้ำเป็นผลจากน้ำมือของมนุษย์ เพื่อที่พระองค์จะให้พวกเขาได้ลิ้มรสในบางส่วนของสิ่งที่พวกเขาได้ก่อไว้ โดยหวังที่จะให้พวกเขากลับเนื้อกลับตัว”

(อรุณ : 42)

จากอาเยฮ์ข้างต้นนักวิชาการมีทัศนะที่แตกต่างกันเกี่ยวกับความหมายของการความเสียหายได้เกิดขึ้นทั้งบนบก และในน้ำ กล่าวคือ ความเสียหายที่ยิ่งใหญ่ที่สุด คือการตั่งภาเกี และยั้งรวมถึงการฆ่าฟันกันตาย ความวิบัติเนื่องจากความแห้งแล้ง และขาดพืชพันธุ์ธัญญาหารต่างๆ(al-Tabariy, 2001 : 14/39)

จากคำอธิบายดังกล่าวนี้ ข้อมูลปัจจุบันชี้ชัดว่า ความเสื่อมโทรมได้ปรากฏทั้งบนบกและในน้ำดังที่อัลกุรอานได้ระบุไว้ และมนุษย์ได้ประสบภัยอันตรายบางอย่างจากการกระทำของมนุษย์เอง เช่น มนุษย์ตัดไม้ทำลาย ภูเขาหัวโล้น ทำให้ความสมดุลสูญเสียไป เมื่อมีฝนตกลงมาก่อให้เกิดน้ำท่วมฉับพลันและน้ำไหลทะลักลงมาทำลายชีวิตและทรัพย์สิน(อรุณ บุญชม, 2547 : 14) ดังนั้นการพัฒนาคุณภาพชีวิตของมุสลิมด้านสุขภาวะและสิ่งแวดล้อมนั้น ทางมัสยิดควรมีบทบาทในการส่งเสริมและรณรงค์ให้คนในพื้นที่ที่มีความตระหนักถึงความสำคัญของธรรมชาติและส่งเสริมด้านสุขภาวะของมุสลิม ซึ่งทางมัสยิดควรมีแนวทางในการปฏิบัติดังต่อไปนี้

4.3.5.1 ส่งเสริมให้มีการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม

การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมนั้นทางมัสยิดควรมีการรณรงค์และส่งเสริมประชาสัมพันธ์ให้มุสลิมในพื้นที่ได้รับรู้ถึงคุณค่าและมีความเข้าใจในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม หมายถึงการส่งเสริมให้คนในพื้นที่รักษาความเป็นธรรมชาติให้คงสภาพเดิมแบบค่อยเป็นค่อยไปและต่อเนื่อง ซึ่งลักษณะของการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมที่ดีคือการทำตามกำลังความสามารถและไม่ทำเกินกำลังดังที่มีคำสอนจากคัวบฮัลหะดีษ ซึ่งมีรายงานจากท่านอัลมิกดาด رضي الله عنه จากท่านนบี ﷺ ได้กล่าวว่า

((مَنْ عَلَيْكُمْ بِمَا تُطِيقُونَ فَوَاللَّهِ لَا يَمْلُكُ اللَّهُ حَتَّى تَمْلُوا وَكَانَ أَحَبَّ
الَّذِينَ إِلَيْهِ مَا دَامَ عَلَيْهِ صَاحِبُهُ))

(أخرجه البخاري ، ١٩٩٢ : ٢٠٧٢)

ความว่า “ท่านทั้งหลายมีหน้าที่ที่ต้องปฏิบัติตามกำลังความสามารถของพวกท่าน ขอสาบานต่ออัลลอฮ์ว่า อัลลอฮ์จะไม่เบือนอกจากพวกท่านจะเบื้อ และศาสนาที่พระองค์ทรงโปรดปรานที่สุดคือผู้ที่นับถือศาสนาปฏิบัติอย่างต่อเนื่อง”

(al – Bukhariy, 1992 : 2072)

ดังนั้นการนำหลักคำสอนข้างต้นมาใช้ในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมนั้น คือการปฏิบัติอย่างต่อเนื่องในการอนุรักษ์และไม่ทำลายธรรมชาติ หากอธิบายแยกเป็นคำ คำว่าอนุ หมายถึงเล็กน้อย ดังนั้นการรักษาทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมนั้นทางมัสยิดควรรี้งแรงให้มุสลิมทุกคนในพื้นที่

ปฏิบัติอย่างต่อเนื่องและกระทำตามกำลังความสามารถของตน ไม่หักโหม แม้จะกระทำเพียงเล็กน้อยก็ตาม(อรุณ บุญชม, 2547 : 17)

4.3.5.2 ส่งเสริมให้มีการทดแทนทรัพยากร

การใช้ทรัพยากรในธรรมชาตินั้นย่อมเล็งไม่พ้นต่อการสูญเสีย ดังนั้นทางมัซฮิดควรวางแผนทางและส่งเสริมมุสลิมในพื้นที่ให้มีความตระหนักในการทดแทนหรือชดเชยด้วยสิ่งที่ดีกว่า เช่น กรณีของการตัดไม้เพื่อมาใช้ประโยชน์ในการปลูกสร้างบ้านเรือน อย่างน้อยแล้วมุสลิมควรชดเชยด้วยการปลูกต้นไม้ทดแทนในลักษณะเดิมหรือดีกว่า(อรุณ บุญชม, 2547 : 18) ดังที่อัลลอฮ์ ﷻ ทรงตรัสไว้ว่า

﴿..... ثُمَّ بَدَّلْ حُسْنًا بَعْدَ سُوءٍ فَإِنِّي غَفُورٌ رَحِيمٌ﴾

(النمل: جزء من آية ١١)

ความว่า “หลังจากนั้นเขาได้เปลี่ยนแปลงสิ่งที่ดีกว่า ภายหลังจากสิ่งที่ไม่ดี แท้จริงอัลลอฮ์ทรงอภัยยิ่ง ทรงเมตตายิ่ง”

(อันนัมลฺ ส่วนหนึ่งของอายะฮฺ : 11)

เมื่อทางมัซฮิดได้ใช้แนวทางในการทดแทนทรัพยากรที่สูญเสียไปนั้น โดยให้มีการทดแทนขึ้นมาใหม่ภายหลัง ถือได้ว่าเป็นการอนุรักษ์และส่งเสริมฟื้นฟูสิ่งแวดล้อมอย่างต่อเนื่อง ซึ่งสิ่งเหล่านี้ย่อมเป็นปัจจัยสำคัญในการดำเนินชีวิต และจะเกิดผลดีต่อมุสลิมในด้านสิ่งแวดล้อมต่อไปในอนาคต

4.3.5.3 ส่งเสริมให้มีการใช้ประโยชน์จากที่ดิน

การพัฒนาคุณภาพชีวิตมุสลิมด้านสิ่งแวดล้อมในการใช้ประโยชน์จากที่ดินเพื่อปรับภูมิทัศน์และแวดล้อมในธรรมชาติให้เป็นประโยชน์ต่อการดำรงชีวิต มัซฮิดควรมีแนวทางในการแนะนำแก่มุสลิมในพื้นที่ จากที่ดินที่เป็นป่ากร้างให้กลายเป็นสถานที่ทำกินด้วยการเพาะปลูกหรือเปิดโอกาสให้บุคคลอื่นเข้ามาทำการเพาะปลูกและแบ่งปันผลกำไร และการกระทำดังกล่าวนี้เป็นการพัฒนาพื้นที่แหล่งธรรมชาติให้เกิดผลประโยชน์สูงสุดแก่มุสลิม(อรุณ บุญชม, 2547 : 21) มีรายงานจากท่านอุมัยร ร.ฎ. ว่าท่านนบี ﷺ ได้กล่าวว่า

((مَنْ كَانَتْ لَهُ أَرْضٌ فَلْيَزْرِعْهَا، أَوْ لِيَمْنَحْهَا أَخَاهُ، فَإِنَّ أَبِي

فَلْيُمْسِكْ أَرْضَهُ))

(أخرجه البخاري ، ١٩٩٢ : ٢٣٤١)

ความว่า “ผู้ใดมีที่ดินให้เขาจงพบในที่ดินนั้น หรือจงมอบที่ดินให้แก่พี่น้องของเขา ถ้าหากเขาไม่ยินยอมก็จงให้เขาจงยึดที่ดินไว้”

(al – Bukhariy, 1992 : 22341)

และยังมีมีรายงานจากท่านหญิงอาอิชะฮ์ رضي الله عنها ว่าท่านนบี ﷺ ได้กล่าวว่า

((مَنْ أَعْمَرَ أَرْضًا لَيْسَتْ لِأَحَدٍ ، فَهِيَ أَحَقُّ بِهَا))

(أخرجه البخاري ، ١٩٩٢ : ٢٣٣٥)

ความว่า “ผู้ใดพัฒนาที่ดินที่ไม่ใช่ของผู้ใด เขามีสิทธิ์ในที่ดินแปลงนั้นยิ่งกว่าผู้อื่น”

(al – Bukhariy, 1992 : 2335)

จากหลักฐานข้างต้นท่านนบี ﷺ สนับสนุนให้มีการพัฒนาที่ดินให้เป็นประโยชน์มากที่สุด เพื่อมิให้ปล่อยให้ที่ดินรกร้างซึ่งไม่สามารถที่จะใช้ประโยชน์อันใดได้ ดังนั้นการพัฒนาที่ดินด้วยการเพาะปลูกหรือเป็นการเอื้อให้กับพี่น้องมุสลิมนั้นถือเป็นแนวทางหนึ่งที่มีสยิดควรรสำรวจและแนะนำให้มุสลิมรู้จักใช้ที่ดินให้เกิดประโยชน์มากที่สุด อีกทั้งเป็นการปรับระบบแวดล้อมภายในหมู่บ้านให้ดีขึ้นและเป็นประโยชน์อย่างเป็นรูปธรรม

4.3.5.4 ส่งเสริมให้มีการรักษาความสะอาด

ความสะอาดเป็นรากฐานของการดำเนินชีวิตและเป็นการเสริมสร้างสุขภาพที่ดีของมุสลิม เมื่อมีการรักษาความสะอาดโรคทุกชนิดจะไม่เข้ามาเบียดเบียน ความสกปรกเป็นพาหะนำเชื้อโรค เช่น ขยะ ของเน่าเสีย และสิ่งสกปรกต่างๆ ย่อมนำความเดือดร้อนและเชื้อโรคมายังคน ความสะอาดเป็นคุณลักษณะของผู้ศรัทธาและเป็นเงื่อนไขแรกในการกักต้ออัลลอฮ์ ﷻ ดังนั้นทางมัสยิดควรรวแนวทางรณรงค์ ชี้แจงให้มุสลิมในพื้นที่มีอุปนิสัยรักความสะอาดจนกลายเป็นกิจจะลักษณะในการดำเนินชีวิต ควรมีการจัดอบรมให้ความรู้เกี่ยวกับสุขลักษณะความสะอาดในการดำเนินชีวิต เริ่มตั้งแต่ร่างกาย เครื่องนุ่งห่ม ที่อยู่อาศัย ตลอดจนสถานที่ต่างๆ ภายในชุมชน ถนน

หนทางและสภาพแวดล้อมทั่วไปจำเป็นต้องช่วยกันรักษาความสะอาด(อรุณ บุญชม, 2547 : 27)
 ดังที่มีปรากฏในอัลหะดีษ ซึ่งรายงานจากท่านมาลิก อัลดะหะรียะ رضي الله عنه ว่าท่านนบี ﷺ ได้กล่าวว่า

((الطُّهُورُ شَطْرُ الْإِيمَانِ))

(رواه مسلم ، ١٩٥٥ : ٢٣٣)

ความว่า “ความสะอาดเป็นครึ่งหนึ่งอิมาน”

(Muslim, 1955 : 233)

และมีรายงานจากท่านหญิงอาอิชะฮ์ رضي الله عنها ว่า

((أمر رسول الله ﷺ ببناء المساجد في الدور وأن تنظف وتُطَيَّب))

(رواه الطبراني، ٢٠٠٧ : ٢٥٢)

ความว่า “ท่านเราะสูล ﷺ ใช้พวกเราสร้างมัสยิดในชุมชน
 ใช้ให้ทำความสะอาด และให้มีกลิ่นหอม ”

(al-Tabaraniy, 2007 : 252)

จากหลักฐานขั้นต้นการรักษาความสะอาดถือเป็นปัจจัยที่สำคัญยิ่งในการดำเนินชีวิต ซึ่งทางมัสยิดจำเป็นต้องส่งเสริมแก่มุสลิมในพื้นที่ เพราะเป็นการเสริมสร้างสุขภาวะที่ดีทางด้านจิตภาพและกายภาพ และเป็นสิ่งที่บัพญญูติทางศาสนากำชับให้มุสลิมทุกคนจำเป็นต้องรักษาความสะอาด ทั้งทางด้านร่างกาย สถานที่อยู่อาศัย หรือแม้กระทั่งถนนหนทางโดยไม่สร้างความเดือดร้อนแก่ผู้สัญจร เช่น ทิ้งขยะ กิ่งไม้ หรือสิ่งกีดขวางตามเส้นทาง และบรรดาผู้ที่รักษาความสะอาดนั้นเป็นบุคคลที่อัลลอฮ์ ﷻ ทรงรักและโปรดปราน

4.3.5.5 ส่งเสริมให้มีการรักษาสุขภาพอนามัยและการเยียวยา

ด้านการรักษาสุขภาพอนามัยถือเป็นส่วนหนึ่งของการดำเนินชีวิต ดังนั้นสิ่งที่เกี่ยวกับการดูแลสุขภาพและการรักษาโรคนั้นอิสลามย่อมจะไม่ละทิ้งเป็นอันขาด เนื่องจากความจริงของการดำเนินชีวิตจะไม่เกิดความสุขได้ หากไม่มีการรักษาสุขภาพอนามัย(ศูนย์ศึกษานโยบายเพื่อการพัฒนา, 2548 : 55-56) มีรายงานจากท่านอับดุลครดาอ رضي الله عنه ว่าท่านนบี ﷺ ได้กล่าวว่า

((إِنَّ اللَّهَ أَنْزَلَ الدَّاءَ وَالِدَّاءَ ، وَجَعَلَ لِكُلِّ دَاءٍ دَوَاءً فَتَدَاوُوا))

((ولا تداؤوا بحرام))

(رواه أبو داود، ١٩٩٠ : ٣٨٧٤)

ความว่า “แท้จริงแล้วอัลลอฮ์ ส่งประทานโรคภัยไข้เจ็บและยา
รักษา และทำให้ทุกโรคนั้นมียารักษา ดังนั้นพวกเจ้าจงเยียวยา
รักษาและจงยารักษาด้วยสิ่งที่ต้องห้าม”

(Abu Dawud, 1990 : 3874)

จากอัลหะดีษข้างต้นท่านนบี ﷺ ได้ส่งเสริมให้มุสลิมทุกคนมีความตระหนักรู้
ในเรื่องของการดูแลสุขภาพอนามัย เมื่อมีโรคภัยไข้เจ็บมาประสบก็จงเยียวยารักษา เพราะทุกโรค
นั้นล้วนมียารักษาเว้นแต่ความตาย ดังนั้นเกี่ยวกับการรักษาสุขภาพอนามัย ทางมัสยิดควรมีการ
เผยแพร่คำสอนแนวทางการปฏิบัติและแบบอย่างในการรักษาสุขภาพของท่านนบี ﷺ ซึ่งควรมี
แบบแผนในการส่งเสริมดังต่อไปนี้

1. ส่งเสริมให้มีการดูแลสุขภาพอนามัยและเยียวยาตามแนวทางของชะรีอะฮ์

ทางมัสยิดควรส่งเสริมและเผยแพร่ให้มุสลิมทุกคนได้ตระหนักว่าการดูแลสุขภาพ
อนามัยและการเยียวยานั้นเป็นสิ่งจำเป็น เมื่อโรคภัยไข้เจ็บได้มาเยือนสิ่งนั้นเกิดขึ้นตามการกำหนด
สภาวะการณ์ของอัลลอฮ์ ﷻ และพระองค์ท่านนั้นเป็นผู้ทำให้หายจากอาการเจ็บป่วย ส่วนการรักษา
และดูแลนั้นเป็นเพียงสาเหตุหนึ่งในการหายป่วยและศาสนาใช้ให้มุสลิมเยียวยารักษาเมื่อเกิดการ
เจ็บป่วย(อรุณ บุญชม, 2547 : 63) ดังที่มีรายงานจากท่านอนูสุรอยเราะฮ์ رضي الله عنه ว่าท่านนบี ﷺ
ได้กล่าวว่า

((مَا يُصِيبُ الْمُسْلِمَ مِنْ نَصَبٍ وَلَا وَصَبٍ وَلَا هَمٍّ وَلَا حُزْنٍ وَلَا
أَذًى وَلَا غَمٍّ حَتَّى الشَّوْكَةِ يُشَاكُهَا، إِلَّا كَفَّرَ اللَّهُ بِهَا مِنْ خَطَايَاهُ))
(أَخْرَجَهُ الْبُخَارِيُّ ، ١٩٩٢ : ٥٦٤١)

ความว่า “ไม่มีสิ่งใดที่ประสบกับมุสลิมจากความเหน็ดเหนื่อย
โรคประจำตัว ความกังวล ความสุขเศร้า ภัยอันตรายและความ
มัวหมอง แม้กระทั่งหนามที่ตำ นอกจากอัลลอฮ์จะให้มันเป็น
เครื่องลบล้างความผิดของเขา”

(al – Bukhariy, 1992 : 5641)

มีชายหนุ่มผู้หนึ่งจากเผ่ากูรอซฺ ได้เข้าไปหาท่านหญิงอาอิชะฮฺ رضي الله عنها ขณะอยู่ที่มินา โดยพวกเขากำลังหัวเราะกัน ท่านหญิงอาอิชะฮฺ رضي الله عنها ถามว่าอะไรทำให้พวกท่านหัวเราะ พวกเขตอบว่ามีคนหนึ่งสะกดเชือกกระโจมเหล็กม้วน ดันคอของเขาเกือบหัก หรือตาของเขาเกือบแตก ท่านหญิงอาอิชะฮฺ رضي الله عنها กล่าวว่า ท่านทั้งหลายอย่าได้หัวเราะเพราะแท้จริงข้าพเจ้าได้ยินท่านเราะสูล ﷺ กล่าวว่า

((مَا مِنْ مُسْلِمٍ يُشَاكُ شَوْكَةً، فَمَا فَوْقَهَا إِلَّا كُتِبَتْ لَهُ بِهَا دَرَجَةٌ،
وَمُحِيَّتٌ عَنْهُ بِهَا خَطِيئَةٌ))

(رواه مسلم ، ١٩٥٥ : ٢٥٧٢)

ความว่า “ไม่มีมุสลิมคนใดที่ถูกหนามตำหรือเกินกว่าหนาม นอกจากความดีหนึ่งจะถูกบันทึกให้แก่เขา ด้วยสาเหตุหนามนั้น และจะถูกลบออกจากเขาด้วยเหตุหนามนั้นหนึ่งความผิด”

(Muslim, 1955 : 2572)

จากทั้งสองหลักฐานข้างต้นนั้น การประสบโรครักขไ้เจ็บนั้นถือเป็นบททดสอบหนึ่งให้มุสลิมมีความอดทน และเป็นสาเหตุของการได้รับการอภัยจากความผิดบาป ดังนั้นแนวทางหลักคำสอนในอิสลามจึงมีบัญญัติให้มุสลิมเฝ้าระวังรักษาเมื่อโรครักขไ้เจ็บมาประสบแก่เขามีรายงานจากท่านญาบิร บิน अबดุลลอฮฺ رضي الله عنه ว่าท่านนบี ﷺ ได้กล่าวว่า

((كُلُّ دَاءٍ دَوَاءٌ، فَإِذَا أُصِيبَ دَوَاءُ الدَّاءِ بَرَأَ بِإِذْنِ اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ))

(رواه مسلم ، ١٩٥٥ : ٢٢٠٤)

ความว่า “ไม่มีมุสลิมคนใดที่ถูกหนามตำหรือเกินกว่าหนาม นอกจากความดีหนึ่งจะถูกบันทึกให้แก่เขา ด้วยสาเหตุหนามนั้น และจะถูกลบออกจากเขาด้วยเหตุหนามนั้นหนึ่งความผิด”

(Muslim, 1955 : 2204)

จากตัวบทอัลหะดีษข้างต้น การเฝ้าระวังรักษาโรคและดูแลสุขภาพนั้นเป็นสิ่งจำเป็นและอัลลอฮฺ ﷻ ได้ให้หลักประกันว่าทุกโรคนั้นมียารักษา จึงเป็นการส่งเสริมและกระตุ้นให้มุสลิมได้มีการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับการรักษาโรคต่างๆ ทั้งนี้ก็นำมาซึ่งการนำมาใช้ในการรักษาโรคซึ่งเป็นประโยชน์อย่างมหาศาลต่อมุสลิม ดังนั้นการดูแลสุขภาพและเฝ้าระวังเป็นหน้าที่ของทุกคนและการอนุมัติให้หายจากการเจ็บป่วยนั้นมาจากอัลลอฮฺ ﷻ แต่เพียงผู้เดียว

2. ส่งเสริมให้มีการขออ้อให้มีสุขภาพที่สมบูรณ์

การมีสุขภาพร่างกายที่ดีนั้นนับเป็นความโปรดปรานที่สูงส่งหลังจากการศรัทธาด้วยเหตุนี้เองทางมัศยิดควรมีแนวทางเผยแพร่หลายๆช่องทาง ทางในการจัดการเรียนการสอนอบรม ประชาสัมพันธ์โดยใช้สื่อออนไลน์ต่างๆเข้ามาช่วยในการส่งเสริมให้ประชาชาติทุกคนใช้โอกาสที่อัลลอฮ์ ﷻ ประทานมาในการประกอบคุณงามความดีให้มากที่สุด และอิสลามส่งเสริมให้วิงวอนขออ้อให้มีสุขภาพที่แข็งแรงสมบูรณ์(ศูนย์ศึกษานโยบายเพื่อการพัฒนา, 2548 : 57) มีรายงานจากท่านอับดุลลอฮ์ บิน อุมร์ رضي الله عنه ท่านเราะสูล ﷺ กล่าวแก่พวกเราว่า

((من فُتِحَ له منكم بابُ الدعاء ، فُتِحَتْ له أبوابُ الرحمة ، وما

سُئِلَ اللهَ شيئًا يعني أَحَبَّ إليه من أن يسألَ العافية))

(أخرجه الترمذي، ١٩٧٥ : ٣٥٤٨)

ความว่า “ผู้ใดที่ได้รับการชี้นำสู่ประตูแห่งการขออ้อ แน่แท้ว่าเขาได้ถูกเปิดประตูแห่งความเมตตาแก่เขาแล้ว และไม่มีสิ่งใดที่ถูกขอกจากอัลลอฮ์จะเป็นที่โปรดปรานมากกว่าการขอให้มีสุขภาพที่ดี”

(al-Tirmidhi, 1975 : 3548)

ดังนั้นการขออ้อให้มีสุขภาพที่แข็งแรงสมบูรณ์จึงเป็นแนวทางหนึ่งในการพัฒนาคุณภาพชีวิตด้านสุขภาพจากหลักคำสอนในอิสลาม และแท้จริงอ้อนั้นมีคุณประโยชน์ต่อสิ่งที่เกิดขึ้นแล้วและสิ่งที่ยังไม่เกิดขึ้นอีก ดังนั้นปวงป่าวของอัลลอฮ์ ﷻทั้งหลาย จึงควรขออ้ออย่างสม่ำเสมอ

3. ส่งเสริมให้มีการป้องกันและออกห่างจากโรคระบาด

การป้องกันและออกห่างจากโรคระบาดนั้นถือเป็นแนวทางหนึ่งที่ทางมัศยิดควรให้คำแนะนำและอธิบายถึงแนวทางหลักคำสอนในอิสลาม เพื่อให้มุสลิมในพื้นที่ที่มีความเข้าใจและสามารถปฏิบัติตนได้อย่างถูกต้องในยามที่มีโรคระบาดเกิดขึ้น หรือสร้างภูมิคุ้มกันและป้องกันโรคภัยไข้เจ็บต่างๆตามแบบอย่างของท่านเราะสูล ﷺ มีรายงานจากท่านอับดุลเราะหฺมาน บิน เอาฟ رضي الله عنه ว่าท่านนบี ﷺ ได้กล่าวว่า

((إِذَا سَمِعْتُمْ بِهِ بِأَرْضٍ فَلَا تَقْدُمُوا عَلَيْهِ، وَإِذَا وَقَعَ بِأَرْضٍ وَأَنْتُمْ بِهَا،

فَلَا تَخْرُجُوا فِرَارًا مِنْهُ))

(أخرجه البخاري ، ١٩٩٢ : ٥٧٣٠)

ความว่า “เมื่อท่านทั้งหลายได้ยินว่ามีโรคระบาดเกิดขึ้นในแผ่นดินใด ท่านทั้งหลายอย่าได้เดินทางเข้าไปในแผ่นดินนั้น และเมื่อมันเกิดขึ้น ณ แผ่นดินใด โดยท่านทั้งหลายอยู่ในแผ่นดินนั้น ท่านทั้งหลายอย่าหนีออกมาจากแผ่นดินนั้น”

(al – Bukhariy, 1992 : 5730)

และมีรายงานจากท่านอบูสุรอยเราะฮ์ رضي الله عنه ว่าท่านบี ﷺ ได้กล่าวว่า

((فِرَّ مِنَ الْمَجْذُومِ فَارَاكَ مِنَ الْأَسَدِ))

(رواه البيهقي ، ١٩٩٩ : ٦٥/٣)

ความว่า “จงหนีโรคเหมือนกับหนีสิงโต”

(al-Baihaqi, 1999 : 3/65)

จากหลักฐานตัวบทอัลหะดีษทั้งสองข้างต้นบ่งบอกถึงแนวทางในการป้องกันจากโรคระบาดต่างๆ นั้นแสดงให้เห็นว่าในหลักคำสอนของศาสนาอิสลามนั้นไม่มองข้ามต่อความรับผิดชอบตนเองและสังคม ที่ใดมีโรคระบาดเกิดขึ้นก็จงหลีกเลี่ยงจากการไปยังสถานที่นั้น และเมื่อทราบข่าวว่าสถานที่ใดมีโรคระบาดเกิดขึ้นก็อย่าได้เข้าไปยังสถานที่นั้น นี่คือการป้องกันเบื้องต้นในการดูแลสุขภาพของตนเองมิให้เสี่ยงต่อการติดโรคระบาด และยังเป็นการฝึกความมีวินัยต่อตนเองในการป้องกันและแสดงถึงความรับผิดชอบต่อสังคมโดยไม่นำโรคระบาดไปเผยแพร่สู่ผู้อื่น ดังนั้นจึงสรุปได้ว่าการป้องกันและออกห่างจากโรคระบาดนั้นเป็นหนึ่งในแนวทางการพัฒนาคุณภาพชีวิตในด้านสุขภาวะและสุขภาพความเป็นอยู่ของมุสลิม

4.3.6 ด้านครอบครัว

ด้านครอบครัวถือเป็นฐานสำคัญในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของมุสลิม หากครอบครัวของมุสลิมมีความเข้มแข็ง เป็นครอบครัวที่มีความสุขปราศจากอบายมุขทั้งหลาย มีความปลอดภัยทั้งร่างกายและทรัพย์สินของผู้อาศัย ในครอบครัวล้วนเป็นคนดี แน่แน่นอนย่อมส่งผลให้เกิดความสันติสุขภายในสังคม(กรมศาสนากระทรวงวัฒนธรรม, 2557 : 14) และการพัฒนาคุณภาพชีวิตมุสลิมด้านครอบครัวนั้น ทางมัสยิดจำเป็นต้องมีบทบาทในการส่งเสริมและให้ความรู้เกี่ยวกับการใช้ชีวิตภายในครอบครัวตามหลักคำสอนทางศาสนา การสร้างความรักความอบอุ่นให้เกิดขึ้น

ภายในครอบครัวมุสลิม ตลอดจนการดูแลสมาชิกภายในครอบครัวให้ประพฤติปฏิบัติตนตามบทบัญญัติทางศาสนา อัลลอฮ์ ﷻ ทรงตรัสไว้ว่า

﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا قُوا أَنْفُسَكُمْ وَأَهْلِيكُمْ نَارًا وَقُودُهَا النَّاسُ
وَالْحِجَارَةُ عَلَيْهَا مَلَائِكَةٌ غِلَاظٌ شِدَادٌ لَا يَعْصُونَ

(الرّوم: ๔๒)

ความว่า “โอ้บรรดาผู้ศรัทธาทั้งหลาย จงดูแลตัวของพวกเจ้า และครอบครัวของพวกเจ้าให้รอดพ้นจากไฟนรกเถิด เพราะเชื้อเพลิงของมันคือมนุษย์ และก้อนหิน มีมะลาอิกะฮ์ผู้แข็งกร้าวคอยเฝ้ารักษามันอยู่ พวกเขาจะไม่ฝ่าฝืนอัลลอฮ์ในสิ่งที่พระองค์ทรงบัญชาแก่พวกเขา และพวกเขาจะปฏิบัติตามสิ่งที่ถูกบัญชา”

(อิรรัม : 42)

จากอายะฮ์ข้างต้นส่วนหนึ่งของอายะฮ์ที่ว่า “قُوا أَنْفُسَكُمْ” นั้นหมายถึง พวกท่านจงอบรมสั่งสอนบางกลุ่มจากพวกท่านกับอีกบางกลุ่มในสิ่งที่ให้ได้รับความปลอดภัยจากไฟนรก และพวกท่านร่วมกันปกป้องให้ห่างไกลจากไฟนรกด้วยสิ่งนั้น เมื่อได้มีการปฏิบัติจากรูปแบบการภักดีต่ออัลลอฮ์ ﷻ และพวกท่านทั้งหลายจงสอนกันในรูปแบบของการภักดีต่ออัลลอฮ์ ﷻ และอีกส่วนหนึ่งของอายะฮ์ที่ว่า “وَأَهْلِيكُمْ” นั้นหมายถึง พวกท่านทั้งหลายจงสอนสมาชิกภายในครอบครัวเกี่ยวกับเรื่องการปฏิบัติศาสนกิจ ด้วยการกำชับให้มีการภักดีต่ออัลลอฮ์ ﷻ จากสิ่งที่ปกป้องพวกเขาและตัวท่านเองให้รอดพ้นจากไฟนรก(al-Tabariy, 2001 : 23/491)

ดังนั้นความรับผิดชอบต่อผู้นำครอบครัวในการอบรมสั่งสอนสมาชิกภายในครอบครัวนั้นถือเป็นสิ่งจำเป็น และทางมัสยิดควรมีแบบแผนแนวทางในการอบรมทั้งภายในสถานและระบบออนไลน์แก่หัวหน้าครอบครัวพร้อมทั้งกำกับติดตามอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้คนเหล่านี้มีความเข้าใจถึงหลักการในการดูแลสมาชิกภายในครอบครัวตามวิถีอิสลาม รู้ถึงการดักเตือนแก้ไข ปัญหาต่างๆที่เกิดขึ้นภายใน การทะเลาะวิวาท การส่งเสริมทางการศึกษา การประกอบอาชีพ รวมถึงการสร้างความอบอุ่นให้เกิดขึ้นภายในครอบครัว ควรมีโครงการหรือจัดกิจกรรมส่งเสริมการสร้างความรักภายในครอบครัว ควรมีการคัดเลือกครอบครัวตัวอย่าง เพื่อเป็นแบบอย่างให้แก่ครอบครัวอื่นๆภายในพื้นที่ได้มีการพัฒนาคุณภาพชีวิตด้านครอบครัวให้ดียิ่งขึ้นต่อไป

4.3.7 ด้านสังคม

ศาสนาอิสลามเป็นศาสนาที่ส่งเสริมให้มนุษย์ดำรงตนอยู่ในกรอบของความดีงามที่สมบูรณ์ ซึ่งอิสลามนั้นได้ประกันความปลอดภัยในชีวิตและความผาสุกสำหรับผู้ที่ยอมรับและปฏิบัติตาม อีกทั้งส่งเสริมให้มุสลิมได้ตระหนักถึงการดำรงชีวิตทั้งในด้านบุคคล ครอบครัว และสังคม ด้านสังคมถือเป็นภาพรวมของความสงบสุขร่มเย็นที่มาจากฐานทางครอบครัว อันเป็นผลมาจากการดำรงชีวิตของมุสลิมที่สะท้อนคำตอบให้เห็นเป็นภาพรวมสู่สังคม(ศูนย์ศึกษานโยบายเพื่อการพัฒนา, 2548 : 232-233) อัลลอฮ์ ﷻ ทรงตรัสไว้ว่า

﴿يَا أَيُّهَا النَّاسُ إِنَّا خَلَقْنَاكُمْ مِنْ ذَكَرٍ وَأُنْثَى وَجَعَلْنَاكُمْ شُعُوبًا وَقَبَائِلَ لِتَعَارَفُوا إِنَّ أَكْرَمَكُمْ عِنْدَ اللَّهِ أَتْقَاكُمْ إِنَّ اللَّهَ عَلِيمٌ خَبِيرٌ﴾
(الحجرات: 13)

ความว่า “โอ้มนุษย์ชาติทั้งหลาย แท้จริงเราได้สร้างพวกเจ้าจากเพศชาย และเพศหญิง และเราได้ให้พวกเจ้าแยกเป็นเผ่า และตระกูลเพื่อจะได้รู้จักกัน แท้จริงผู้ที่มีการดียิ่งในหมู่พวกเจ้า ณ ที่อัลลอฮ์. นั้น คือผู้ที่มีความยำเกรงยิ่งในหมู่พวกเจ้า แท้จริงอัลลอฮ์. นั้นเป็นผู้ทรงรอบรู้อย่างละเอียดถี่ถ้วน”

(อัลหุญญรอต : 13)

จากอาเยฮ์ข้างต้นเป็นที่ประจักษ์ว่ามนุษย์นั้นมีการอาศัยอยู่ร่วมกันเป็นกลุ่ม(สังคม) โดยเริ่มจากบุรุษเพศส่วนใหญ่จะถูกบังเกิดในลักษณะความใคร่ต่อสตรีเพศ จึงทำให้มีการกำเนิดลูกหลานวงศ์วานและแยกย้ายอาศัยอยู่เป็นเผ่าเป็นตระกูล ทั้งนี้เพื่อจะได้ทำการรู้จักซึ่งกันและกัน พึ่งพาอาศัยและช่วยเหลือกัน(al-Tabariy, 2001 : 106) ดังนั้นการใช้ชีวิตจึงมีความจำเป็นในการอยู่ร่วมกันเป็นสังคม และสังคมนั้นย่อมเกิดขึ้นโดยธรรมชาติที่อัลลอฮ์ ﷻ ได้วางไว้แก่มนุษย์ ทั้งนี้เพราะมนุษย์นั้นเป็นสิ่งที่ถูกสร้างที่มีความอ่อนแอ มีความสามารถจำกัด ความอ่อนแอของมนุษย์นั้นเห็นได้ชัดเจนมาก หากวิเคราะห์ปัจเจกบุคคลแต่ละคนอย่างละเอียดในด้านใดด้านหนึ่ง เช่น การที่มนุษย์ต้องรับประทานอาหารซึ่งกว่าที่มนุษย์จะได้อาหารในแต่ละมื้อ ต้องผ่านกระบวนการต่างๆ ในการได้มาซึ่งอาหารนั้นและพึ่งพาซึ่งกันและกัน มนุษย์จึงจำเป็นต้องอยู่เป็นสังคม การอยู่เป็นสังคมของมนุษย์นั้นเป็นสิ่งที่อัลลอฮ์ ﷻ ได้กำหนดไว้ ซึ่งทำให้เกิดความสะดวกและเป็น วิธีแห่งความสุขในการอยู่ร่วมกัน(อับดุลรอซิด เจมะมะ, 2542 : 18)

การพัฒนาคุณภาพชีวิตของมุสลิมด้านสังคมนั้น มัสยิดย่อมมีบทบาทในการขับเคลื่อนและส่งเสริมมุสลิมในพื้นที่ให้เกิดการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง ฉะนั้นทางมัสยิดควรมีแบบแผนและนโยบายในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของมุสลิมด้านสังคมให้สอดคล้องกับสภาพปัจจุบัน พร้อมทั้งร่วมแก้ไขปัญหาดังกล่าวที่เกิดขึ้น โดยนำหลักคำสอนทางศาสนาเป็นแนวทาง ซึ่งผู้วิจัยขอเสนอแนะดังต่อไปนี้

1. ส่งเสริมให้คนสังคมมีหลักความเชื่อ และการปฏิบัติที่ถูกต้อง

การเชื่อมั่นที่ถูกต้องนั้นเป็นมูลฐานของศาสนาและเป็นหลักหลักพื้นฐานของการศรัทธา ซึ่งเป็นที่ทราบกันดีว่าจำเป็นต้องมีแหล่งที่มาจากอัลกุรอานและอัสสุนนะฮ์ เพราะทุกกิจการงานต่าง ๆ นั้นจะถือว่าใช้ได้และเป็นที่ยอมรับ จะต้องเกิดขึ้นมาจากหลักการเชื่อมั่นที่ถูกต้อง ดังนั้นหากหลักการเชื่อมั่นไม่ถูกต้อง การปฏิบัติก็ย่อมถือว่าเป็น โหมะ (Abd al-Aziz bin Abdallah bin Baz, 2006 : 6) อัลลอฮ์ ﷻ ทรงตรัสไว้ว่า

﴿...وَمَنْ يَكْفُرْ بِالْإِيمَانِ فَقَدْ حَبِطَ عَمَلُهُ وَهُوَ فِي الْآخِرَةِ مِنْ

الْخَاسِرِينَ﴾

(المائدة: جزء من آية ๕)

ความว่า “และผู้ที่ปฏิเสธการศรัทธา งานของเขาที่พินาศ และในวันอาคิเราะห์นั้น เขาก็เป็นหนึ่งในบรรดาผู้ขาดทุน”

(อัลมาอิดะฮ์ ส่วนหนึ่งของอายะฮ์ : 5)

จากอายะฮ์ข้างต้นเป็นการเน้นย้ำให้กับบรรดามุสลิมได้ตระหนักถึงการปกป้องความศรัทธาและศีลธรรมของตัวเองจากอิทธิพลของผู้ที่ไม่มีความศรัทธาในการคอยตามความเชื่อ และการกระทำที่ผิดๆ ซึ่งอาจทำให้สูญเสียความศรัทธาและศีลธรรมไปพร้อมๆ กันได้ (เมลานา ซัยยิด อนุต อะลา เมาคูดี, 2545 : 2/324) และการส่งเสริมให้คนสังคมมีหลักความเชื่อและการปฏิบัติที่ถูกต้องนั้น เป็นสิ่งที่มีความจำเป็นในการสร้างสังคมในรูปแบบอิสลาม เพราะหลักความเชื่อนั้นเป็นพื้นฐานสำคัญและเป็นบรรทัดฐานแห่งความสัมพันธ์ของมนุษย์ในสังคมไม่ว่าจะเป็นความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับพระเจ้า ความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับมนุษย์ และความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับสิ่งแวดล้อม โดยเริ่มจากการสร้างปัจเจกบุคคลให้มีหลักการเชื่อมั่นที่ถูกต้อง มีอิมานที่ลึกลับและเข้มแข็ง เพราะสิ่งเหล่านี้จะเป็นรากฐานแก่นแท้ความมั่นคงในการปฏิบัติได้อย่างถูกต้อง (อับดุลรอซิด เจมะ, 2542 : 60)

ดังนั้นการพัฒนาและส่งเสริมให้มุสลิมมีหลักความเชื่อและการปฏิบัติที่ถูกต้องนั้น ทางมัสยิดจำเป็นต้องดำเนินการในการเผยแพร่และจัดอบรมให้ความรู้กับคนในพื้นที่ อาทิเช่น มีการรณรงค์และต่อต้านหลักความเชื่อที่เบี่ยงเบน และการกระทำที่หลงผิด โดยนำหลักฐานจาก อัลกุรอานและอัสสุนนะฮ์มาชี้แจง ทั้งในรูปแบบของการประชาสัมพันธ์ เสี่ยงตามสาย การจัดอบรม และสอนภายในมัสยิด และช่องทางอื่นๆ โดยใช้เทคโนโลยีเข้ามาเป็นสื่อกลางในการเผยแพร่

2. ส่งเสริมและจัดตั้งกองทุนชะกาตเพื่อช่วยเหลือผู้ยากไร้

ชะกาตเป็นหนึ่งในองค์ประกอบพื้นฐานแห่งความเป็นมุสลิม และเป็นเครื่องสาธยายความผูกพันระหว่างมุสลิมด้วยกัน เป็นแหล่งรายได้สำคัญของการปกครองตามระบบอิสลาม และเป็นหลักประกันอันมั่นคงของสังคมมุสลิม อิสลามใช้ระบบชะกาตเป็นฟันเฟืองสำคัญในการแก้ไขปัญหาความยากจนและเป็นสื่อถ่ายทอดสู่การวางตนเหนืออิทธิพลของความโลภและความเห็นแก่ตัวโดยมีเป้าหมายใหญ่คือความพึงพอใจจากอัลลอฮ์ ﷻ (วิสุทธิ์ บิลลาเต๊ะ, 2548 : 58-59) ดังที่พระองค์ทรงมีพระดำรัสที่ว่า

﴿وَأَقِيمُوا الصَّلَاةَ وَآتُوا الزَّكَاةَ﴾

(النور : جزء من آية ٥٦)

ความว่า “และพวกท่านทั้งหลายจงดำรงละหมาด และจงจ่ายชากาต”

(อันนุร : ส่วนหนึ่งของอายะฮ์ 56)

จากอายะฮ์ข้างต้นอัลลอฮ์ ﷻ ได้บัญญัติให้มุสลิมผู้ศรัทธาต่อพระองค์ดำรงละหมาด ซึ่งเป็นการภักดีต่อพระองค์เพียงองค์เดียวโดยห้ามมิให้มีสิ่งใดเป็นภาคีต่อพระองค์ และพระองค์ทรงกำหนดให้มีการจ่ายชากาตเพื่อเป็นการกระทำความดีต่อบรรดาผู้ที่ขัดสนและยากจน (Ibn Kathir, 2010 : 6/81)

และมีรายงานจากท่านอิบนุอับบาส رضي الله عنه ได้เล่าว่าแท้จริงท่านนบี ﷺ ได้กล่าวแก่ท่านมูอาซ رضي الله عنه เมื่อคราวแต่งตั้งไปว่าการเมืองเยเมนว่า

((فَاعْلَمُوهُمْ أَنَّ اللَّهَ افْتَرَضَ عَلَيْهِمْ صَدَقَةً فِي أَمْوَالِهِمْ تُؤْخَذُ مِنْ

أَغْنِيَاءِهِمْ وَتُرَدُّ عَلَى فُقَرَائِهِمْ))

(أَخْرَجَهُ الْبُخَارِيُّ ، ١٩٩٢ : ١٣٩٥)

ความว่า “ดังนั้นท่านจงประกาศให้พวกเขารับรู้ว่ แท้จริงอัลลอฮ์ได้บัญญัติการจ่ายซากาตต่อพวกเขาในทรัพย์สินของพวกเขา โดยรวบรวมจากผู้ที่มีร่ำรวยกว่าของพวกเขา แล้วจัดจ่ายให้แก่ผู้ที่ยากจนในหมู่พวกเขา”

(al – Bukhariy, 1992 : 1395)

จากอัลหะดีษข้างต้นนี้เป็นหลักฐานที่แสดงถึงข้อบัญญัติในการจ่ายซากาตของมุสลิม ซึ่งถือว่ามีความจำเป็นสำหรับมุสลิมที่ครบเงื่อนไขต้องจ่ายซากาตในทรัพย์สินของเขา เพื่อช่วยเหลือมุสลิมที่ยากจน อนาถา เป็นการสร้างความดีด้วยการบริจาคและชำระทรัพย์สินที่เหลืออยู่ให้สะอาดบริสุทธิ์ทำให้ผู้ยากจนขัดสนได้รับสิทธิของตนที่มีอยู่ในซากาตนั้น ดังนั้นการส่งเสริมระบบชะกาตเพื่อช่วยเหลือผู้ขัดสนและคนยากจนนั้น ทางมัสยิดจำเป็นต้องมีแบบแผนในการปฏิบัติงาน โดยเริ่มจากการสำรวจข้อมูลของมุสลิมในพื้นที่ข้อมูลของครอบครัวที่ประสบปัญหาความยากจนมีหนี้สิน และข้อมูลของผู้ที่มีรายได้ฐานะดีซึ่งจำเป็นต้องจ่ายชะกาตในรอบปีเมื่อทางมัสยิดได้ข้อมูลเหล่านี้ชัดเจนแล้ว ในลำดับต่อมาควรมีการประชุมวางแผนเพื่อจัดตั้งกองทุนชะกาตของมัสยิดและสำรวจปัญหาพร้อมทั้งวางแผนแนวทางในการช่วยเหลือมุสลิมที่มีสิทธิรับชะกาตให้ทั่วถึง ซึ่งวิธีแก้ปัญหาดังกล่าวนี้ นับเป็นกลไกอันทรงประสิทธิภาพในการสร้างหลักประกันอันมั่นคงแก่คนยากจนให้มีโอกาสในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของตนเองและครอบครัว และเป็นการปลูกฝังให้มุสลิมที่มีฐานะร่ำรวยมีจิตสำนึกเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ต่อผู้ที่ยากลำบาก เพื่อเป็นการสนองตอบพระบัญชาของอัลลอฮ์ ﷻ ในการแก้ไขปัญหาและเป็นการสร้างคุณประโยชน์อย่างมหาศาลต่อสังคม

3. รมรงค์ต่อต้านยาเสพติดและสิ่งทีหะรอมทุกชนิด

ปัญหายาเสพติดและสิ่งทีหะรอมทุกชนิดนั้นเป็นสิ่งที่ส่งผลกระทบต่อทุกภาคส่วน ไม่ใช่แค่ตัวของผู้ติดยาเสพติดเอง แต่ยังส่งผลกระทบต่อครอบครัว สังคม ประเทศ รวมทั้งเศรษฐกิจด้วย ผู้ใช้และผู้ติดยาเสพติดขั้นรุนแรงมักก่อปัญหาอื่นๆตามมาเช่น อาชญากรรม ซึ่งเป็นส่วนที่ทำลายสังคมและเศรษฐกิจของชาติ ดังนั้นทางมัสยิดจึงจำเป็นต้องอย่างยิ่งในการแก้ปัญหานี้ นั่นคือการหาวิธีในการบำบัดฟื้นฟูผู้ติดยาเสพติด ปัจจุบันมีรูปแบบการบำบัดยาเสพติดที่หลากหลาย หนึ่งในทางเลือกของการบำบัดฟื้นฟูผู้ติดยาเสพติดคือรูปแบบศาสนบำบัด(ณฐนิชา กันชัน, 2564 : 258) อัลลอฮ์ ﷻ ทรงตรัสไว้ว่า

﴿...وَلَا تَقْتُلُوا أَنْفُسَكُمْ إِنَّ اللَّهَ كَانَ بِكُمْ رَحِيمًا﴾

(النساء: جزء من آية 29)

ความว่า “และจงอย่าฆ่าตัวของพวกเจ้าเอง แท้จริงอัลลอฮ์เป็นผู้
ทรงเมตตาต่อพวกเจ้าเสมอ”

(อันนิสาอ์ ส่วนหนึ่งของอาเยฮ์ : 29)

จากอาเยฮ์ข้างต้นที่ว่าจงอย่าฆ่าตัวของพวกเจ้าเองนั้นหมายถึง กระทำ
สิ่งที่อัลลอฮ์ ﷻ ทรงห้าม และกระทำการที่เป็นบาปโดยไม่เชื่อฟังต่อพระองค์ รวมถึงการกิน
ทรัพย์สินในหมู่พวกเจ้าอย่างไม่ยุติธรรม และความหมายที่ว่า แท้จริงอัลลอฮ์เป็นผู้ทรงเมตตา
ต่อพวกเจ้าเสมอ คือ พระองค์ทรงสั่งใช้ให้พวกเจ้าห่างไกลจากสิ่งที่พระองค์ทรงห้ามทั้งปวง
(Ibn Kathir, 2010 : 83) ดังนั้นการทำร้ายตนเองทุกกรณีเป็นสิ่งที่ต้องห้าม และยาเสพติดทุกชนิด
ถือเป็นสิ่งต้องห้ามเช่นกัน เพราะเป็นสิ่งที่ก่อให้เกิดโทษแก่ร่างกายและมีผลเสียอย่างมากมาย
ทั้งต่อตนเองครอบครัวและสังคม นอกจากนี้ยังรวมถึงสิ่งที่ต้องห้ามทุกชนิดที่อัลลอฮ์ ﷻ
ได้ทรงบัญญัติห้ามไว้ หากพิจารณาถึงผลที่ตามมาย่อมเกิดโทษและผลเสียต่อร่างกาย จิตใจ
ครอบครัวและสังคมอย่างแน่นอน มีรายงานจากท่านหญิงอาอิชะฮ์ رضي الله عنها ได้กล่าวว่าท่าน
เราะสูล ﷺ ได้ถูกถามว่า

((سئل رسول الله ﷺ عن البتء - وهو شراب العسل فقال رسول
الله ﷺ: كُلُّ شَرَابٍ أَسْكَرَ فَهُوَ حَرَامٌ))

(أخرجه البخاري ، ١٩٩٢ : ٥٥٨٦)

ความว่า “ท่านเราะสูลุลลอฮ์ ﷺ ได้ถูกถามถูกถามถึงเรื่อง
เครื่องดื่มจากน้ำผึ้ง ดังนั้นท่านเราะสูลุลลอฮ์ ﷺ กล่าวว่า ทุกสิ่ง
ที่ดื่มแล้วมึนเมา สิ่งนั้นถือว่าเป็นสิ่งที่ต้องห้าม (หะรอม)

(al – Bukhariy, 1992 : 5586)

จากอัลหะดีษข้างต้น เป็นหลักฐานที่ยืนยันอย่างชัดเจนว่า ทุกสิ่งทีก่อให้เกิดโทษ
แก่ร่างกายและมึนเมานั้นถือเป็นสิ่งที่ต้องห้ามตามบทบัญญัติทางศาสนาอิสลาม รวมถึงยาเสพติด
และสุรายาเมาทุกชนิด

ดังนั้นทางมัสยิดจำเป็นต้องดำเนินการในการเรียกร้องเชิญชวนไปสู่ความดีงาม
และให้มุสลิมในพื้นที่ห่างไกลจากสิ่งที่ต้องห้าม โดยเฉพาะเรื่องของยาเสพติดที่กำลังเกิดขึ้นกับ

กลุ่มเยาวชนในสังคมปัจจุบันและการกระทำสิ่งที่ต้องห้ามต่างๆ มัศยิดในฐานะองค์กรทางศาสนา จำเป็นอย่างยิ่งในการตักเตือนเรียกร้องเชิญชวนให้กลุ่มคนเหล่านี้ได้ห่างไกลและเปลี่ยนแปลงตนเอง เริ่มตั้งแต่การให้คำตักเตือน จัดกิจกรรมรณรงค์ต่อต้านยาเสพติดและอบายมุขต่างๆ ที่ฝ่าฝืนบทบัญญัติทางศาสนา ประชาสัมพันธ์ในรูปแบบสื่อออนไลน์ เสียงตามสาย อบรมและกำกับติดตาม ประสานงานขอความร่วมมือกับหน่วยงานทั้งภาครัฐและองค์กรที่เกี่ยวข้อง ให้เข้ามามีบทบาทในการช่วยเหลือและเยียวยาผู้ติดยาเสพติดในพื้นที่ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการนำหลักคำสอนทางศาสนามาเป็นที่ยึดเหนี่ยวในการป้องกันและห่างไกลจากสิ่งที่ต้องห้ามทั้งปวง ทั้งนี้เพื่อเป็นการพัฒนาคุณภาพชีวิตที่ดีแก่มุสลิมให้ห่างไกลจากสิ่งทำลายสุขภาพ สารเสพติดต่างๆ รวมถึงการกระทำสิ่งที่ต้องห้ามฝ่าฝืนบทบัญญัติของอัลลอฮ์ ﷻ

4. สนับสนุนและส่งเสริมคนดีให้เป็นผู้นำในสังคม

การสนับสนุนและส่งเสริมคนดีให้เป็นผู้นำในสังคมเป็นสิ่งที่ศาสนาอิสลามได้กำหนดให้เป็นหน้าที่ของมุสลิมทุกคนในการส่งเสริมคนดีและปฏิเสธผู้ที่ฝ่าฝืน โดยถือว่าการละเลยต่อหน้าที่ดังกล่าวนี้จะเป็นตัวจุดดิ่งให้สังคมสูญเสียเกียรติและศักดิ์ศรี เพราะหมายถึงการอยู่แบบไม่มีการร่วมด้วยช่วยกัน ต่างคนต่างอยู่และมุ่งหาแต่เพียงความสุขส่วนตัว ซึ่งจะเป็นช่องทางให้คนชั่วเข้ามามีอำนาจเหนือสังคม การปล่อยให้มีผู้นำที่ประพฤติชั่วเป็นผู้นำสังคมนั้นนับเป็นวิกฤตหนึ่ง ที่จะส่งผลกระทบซึ่งกว้างขวางต่อบ้านเมือง และทำให้คุณภาพชีวิตของมุสลิมตกต่ำตามมา(ฝ่ายวิชาการและการศึกษาสำนักงานคณะกรรมการอิสลามแห่งประเทศไทย, 2561 : 22-23) อัลลอฮ์ ﷻ ทรงตรัสไว้ว่า

﴿إِنَّ اللَّهَ يَأْمُرُكُمْ أَنْ تُؤَدُّوا الْأَمَانَاتِ إِلَىٰ أَهْلِهَا وَإِذَا حَكَمْتُمْ بَيْنَ
النَّاسِ أَنْ تَحْكُمُوا بِالْعَدْلِ﴾

(النساء: ๕๘)

ความว่า “แท้จริงอัลลอฮ์ทรงบัญชาพวกเจ้าให้มอบความไว้วางใจแก่ผู้ทรงสิทธิของมัน และเมื่อพวกเจ้าพิพากษาระหว่างมนุษย์ จงพิพากษาอย่างยุติธรรม”

(อันนิสาอู : 58)

จากอายะฮ์ข้างต้นการมอบความไว้วางใจให้กับผู้ที่มีสิทธิ์นั้นถือเป็นสิ่งสำคัญ และการเลือกตั้งผู้นำทางสังคมถือเป็นความไว้วางใจอย่างหนึ่ง โดยเมื่อจะเลือกระหว่างผู้สมัคร

หลายๆคนนั้น ให้ตัดสินด้วยความยุติธรรมและเลือกคนดีเข้ามาเป็นผู้นำ(ฝ่ายวิชาการและการศึกษา สำนักงานคณะกรรมการอิสลามแห่งประเทศไทย, 2561 : 22-23) และการเลือกผู้นำนั้น ท่านเราะสูล ﷺ ได้เตือนสติแก่มุสลิมทั้งหลาย ดังที่มีรายงานจากท่านอับดุลลอฮฺ บิน อับบาส رضي الله عنه ว่าท่านนบี ﷺ ได้กล่าวว่า

((مَنِ اسْتَعْمَلَ رَجُلًا مِنْ عَصَابَةٍ وَفِي تِلْكَ الْعَصَابَةِ مَنْ هُوَ أَرْضَى
لِلَّهِ مِنْهُ فَقَدْ خَانَ اللَّهَ وَخَانَ رَسُولَهُ وَخَانَ الْمُؤْمِنِينَ))

(رواه الطبراني، ٢٠٠٧ : ١١٤)

ความว่า “ผู้ใดก็ตามที่เลือกใช้คนหนึ่งในกลุ่มคนโดยในกลุ่มนั้นมีผู้ที่อัลลอฮฺทรงปิตินดีมากกว่า แท้จริงผู้ที่เลือกใช้นั้นได้ทรยศต่ออัลลอฮฺและศาสนทูตของพระองค์ และยังได้ทรยศต่อบรรดาผู้ศรัทธาทั้งหลาย”

(al-Tabaraniy, 2007 : 114)

จากอัลหะดีษข้างต้นได้เตือนสติมุสลิมทั้งหลายให้ตระหนักถึงการเลือกคนดีในทัศนะของอัลลอฮฺ ﷻ และศาสนทูตของพระองค์ หากเขาได้เลือกบุคคลที่ตรงข้ามคนดังกล่าวแล้วแน่นอนเท่ากับบุคคลผู้นั้นได้ทำการทรยศอันใหญ่หลวง อีกทั้งในยุคปัจจุบันมีการขายสินบนในการเลือกตั้งผู้นำและการกระทำความผิดกล่าวนั้นถือเป็นสิ่งที่ต้องห้ามสำหรับมุสลิมอย่างชัดเจน

ดังนั้นในด้านการตักเตือนและให้คำแนะนำในการส่งเสริมคนดีให้มาเป็นผู้นำสังคมนั้นถือเป็นหน้าที่สำคัญที่ทางมัสยิดจำเป็นต้องชี้แจงอธิบายแก่มุสลิมในพื้นที่ผ่านคุตบะฮ์วันศุกร์ เสี่ยงตามสาย การจัดการเรียนการสอนภายในมัสยิด รวมถึงการประชาสัมพันธ์ในรูปแบบต่างๆ ทั้งนี้เพื่อให้มุสลิมในพื้นที่ได้รับทราบอย่างทั่วถึงเกี่ยวกับผลดีของการมีผู้นำที่เป็นคนดีและผลร้ายของการส่งเสริมสนับสนุนคนเลวให้มาเป็นผู้นำในสังคม ทางมัสยิดควรอธิบายให้ทราบถึงบาปบุญและผลตอบแทนที่จะได้รับการทวงจรับสินบนต่างๆ ในการเลือกผู้นำโดยนำหลักคำสอนจากอัลกุรอานและอัลหะดีษมาใช้ เพื่อเป็นการกระตุ้นให้มุสลิมได้มีจิตสำนึกและรับฟังคำสอนทางศาสนา และเพื่อให้บรรลุตามเป้าหมายของการมีผู้นำที่ดีในสังคม ที่จะส่งผลสะท้อนถึงการมีคุณภาพชีวิตที่ดีของผู้คนต่อไป

5. ส่งเสริมให้คนในสังคมมีความรักสามัคคีกันท่ามกลางสังคมพหุวัฒนธรรม

การสร้างความรักสามัคคีในสังคมนั้นเป็นสิ่งที่อิสลามส่งเสริมและเป็นพื้นฐานสำคัญของความสันติสุขในสังคม ดังนั้นมุสลิมจึงจำเป็นต้องมีความรอบคอบในการดำเนินชีวิต ไม่สร้างความเดือดร้อนหรือสร้างความแตกแยกให้เกิดขึ้นภายในสังคม ทั้งคำพูดและการกระทำ หากมุสลิมคนใดได้สร้างความเจ็บช้ำน้ำใจต่อผู้อื่นไม่ว่าจะด้วยวาจาหรือการกระทำ สามารถกล่าวได้ว่าเขาผู้นั้นยังเป็นมุสลิมที่ไม่สมบูรณ์แบบ (ศูนย์ศึกษานโยบายเพื่อการพัฒนา, 2548 : 234) อัลลอฮ์ ﷻ ทรงตรัสไว้ว่า

﴿وَاَعْتَصِمُوا بِحَبْلِ اللَّهِ جَمِيعًا وَلَا تَفَرَّقُوا ۚ وَادْكُرُوا نِعْمَتَ اللَّهِ عَلَيْكُمْ إِذْ كُنْتُمْ أَعْدَاءً فَأَلَّفَ بَيْنَ قُلُوبِكُمْ فَأَصْبَحْتُمْ بِنِعْمَتِهِ إِخْوَانًا وَكُنْتُمْ عَلَى شَفَا حُفْرَةٍ مِنَ النَّارِ فَأَنْقَذَكُمْ مِنْهَا ۚ كَذَلِكَ يُبَيِّنُ اللَّهُ لَكُمْ آيَاتِهِ لَعَلَّكُمْ تَهْتَدُونَ﴾

(อัล عمران: 103)

ความว่า “และพวกเจ้าจงยึดสายเชือกของอัลลอฮ์(ศาสนาของอัลลอฮ์)ในทุกๆส่วนทั้งหมด และจงอย่าแตกแยกกัน และจงรำลึกถึงความเมตตาของอัลลอฮ์ที่มีต่อพวกเจ้า ขณะที่พวกเจ้าเป็นศัตรูกัน แล้วพระองค์ได้ทรงทำให้หัวใจของพวกเจ้ามีความสนิทสนมกัน และพวกเจ้าก็กลายเป็นพี่น้องกันด้วยความเมตตาของพระองค์ และพวกเจ้าเคยอยู่บนปากหลุมของไฟนรก แล้วพระองค์ก็ทรงช่วยพวกเจ้าให้พ้นจากปากหลุมแห่งไฟนรกนั้น ในทำนองนั้นแหละ อัลลอฮ์จะทรงชี้แจงแก่พวกเจ้าซึ่งโอองการต่างๆของพระองค์ เพื่อว่าพวกเจ้าจะได้รับแนวทางอันถูกต้อง”

(อาลิอิมรอน : 103)

จากอายะฮ์ข้างต้นอัลลอฮ์ ﷻ ทรงมีพระบัญชาให้มุสลิมมีความรักสามัคคีในกลุ่ม หมู่คณะและพระองค์ทรงห้ามจากการสร้างความแตกแยก และอายะฮ์นี้ยังได้กล่าวถึงชนเผ่าอาวสุ และชนเผ่าคอซุรอญญแห่งเมืองมะดีนะฮ์ ซึ่งเป็นการเตือนสติว่าในสมัยยุคญาฮิลียะฮ์นั้น ทั้งสอง

ชนเผ่าเป็นศัตรูกัน มีการทะเลาะวิวาทสังหารกันอยู่บ่อยครั้ง อีกทั้งการดำรงชีวิตของพวกเขาก็เป็น การใช้ชีวิตตามความรู้สึกของตนอย่างไม่มีขอบเขต และยังมีการตั้งภาคีต่ออัลลอฮ์ ﷻ อีกด้วย เสมือนหนึ่งว่าพวกเขากำลังอยู่บนปากเหวแห่งไฟนรกเกือบจะตกลงไปอยู่แล้ว แต่ด้วยพระเมตตาของอัลลอฮ์ ﷻ พระองค์ได้ทรงประทานศาสนาอิสลามและอิมานมายังพวกเขา เป็นเหตุให้พวกเขา รอดพ้นจากการตกลงสู่ไฟนรก อีกทั้งพวกเขาก็กลายเป็นพี่น้องกัน มีความรัก ความสามัคคีต่อกัน และ ให้ความช่วยเหลือซึ่งกันและกัน (Ibn Kathir, 2010 : 2/85) นอกจากนี้ยังมีคำตักเตือนจากท่าน เราะสูล ﷺ ซึ่งมีรายงานจากท่านอบูสุรอยเราะฮ์ ﷺ ว่าท่านเราะสูลุลลอฮ์ ﷺ ได้กล่าวว่า

((لَا تَحَاسَدُوا، وَلَا تَنَاجَشُوا، وَلَا تَبَاغَضُوا، وَلَا تَدَابَرُوا، وَلَا يَبِيعُ بَعْضُكُمْ عَلَى بَيْعِ بَعْضٍ، وَكُونُوا عِبَادَ اللَّهِ إِخْوَانًا، الْمُسْلِمُ أَخُو الْمُسْلِمِ، لَا يَظْلِمُهُ، وَلَا يَخْذُلُهُ، وَلَا يَحْقِرُهُ، التَّقْوَى هَاهُنَا - وَيُشِيرُ إِلَى صَدْرِهِ ثَلَاثَ مَرَّاتٍ - بِحَسَبِ امْرَأٍ مِنَ الشَّرِّ أَنْ يَحْقِرَ أَخَاهُ الْمُسْلِمَ، كُلُّ الْمُسْلِمِ عَلَى الْمُسْلِمِ حَرَامٌ: دَمُهُ، وَمَالُهُ، وَعِزُّهُ بَرَاءٌ بِإِذْنِ اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ))

(رواه مسلم ، 1955 : 2564)

ความว่า “พวกท่านทั้งหลายจงอย่าอิจฉาริษยากัน จงอย่าคดโกงกัน จงอย่าเกลียดชังกัน จงอย่าทะเลาะกัน จงอย่าเบียดเบียนในการซื้อขายของผู้อื่นและขอให้พวกท่านทั้งหลายเป็นบ่าวของอัลลอฮ์ที่มีความรักฉันท์พี่น้องกัน มุสลิมด้วยกันนั้นคือพี่น้องกัน จะต้องไม่ทำร้ายกัน ไม่ทำให้เขาต้องเสียใจไม่โกหก หลอกลวงกัน ไม่ดูถูกเหยียดหยามกัน ความยำเกรงนั้นอยู่ตรงนี้ (แล้วท่านนบีชี้ที่หน้าอกของท่านสามครั้ง) และท่านกล่าวต่อไปอีกว่า เป็นการเพียงพอแล้วที่จะเรียกว่า คนเลว สำหรับคนที่ดูถูกเหยียดหยามพี่น้องมุสลิมด้วยกัน มุสลิมทุกคนจะต้องได้รับการคุ้มครองไว้ซึ่งชีวิต ทรัพย์สินและเกียรติของเขา”

(Muslim, 1955 : 2564)

จากอัลหะดีษข้างต้นท่านเราะสูลุลลอฮ์ ﷺ ได้สั่งห้ามให้มุสลิมทั้งหลายพึงระวัง และอย่าได้ปฏิบัติด้วยพฤติกรรมดังกล่าว เพราะสิ่งดังกล่าวทั้งหมดนั้นเป็นสิ่งที่ทำลายความรัก

ความสามัคคีที่จะก่อให้เกิดขึ้นภายในสังคม ดังนั้นเมื่อมุสลิมได้ละทิ้งพฤติกรรมข้อห้ามจากคำสอนของอัลหะดีษบทนี้ การดำรงชีวิตในสังคมย่อมเกิดความรักและความปรองดองสามัคคีและสงบสุขอย่างแน่นอน ดังที่กล่าวมานั้น องค์การที่สำคัญในการขับเคลื่อนความสามัคคี ความรัก ความปรองดองกันในสังคม คือมัสยิด ดังนั้นทางมัสยิดจึงจำเป็นต้องชี้แจงและให้ความรู้แก่มุสลิมในพื้นที่ถึงหลักการดำเนินชีวิตท่ามกลางสังคมพหุวัฒนธรรม ซึ่งประกอบด้วยหลากหลายเชื้อชาติ ศาสนา ขนบธรรมเนียมประเพณีที่แตกต่างกัน ให้มีความเข้าใจซึ่งกันและกัน สามารถแยกแยะถึงความแตกต่างโดยไม่สร้างความแตกแยกในสังคม มัสยิดควรมีการจัดโครงการสานสัมพันธ์ระหว่างมุสลิมกับต่างศาสนิกให้มีความสามัคคีกันในฐานะพี่น้องร่วมชาติเดียวกัน และจำเป็นต้องเน้นย้ำให้มุสลิมได้รับทราบอย่างชัดเจนว่าสิ่งใดที่มุสลิมกระทำได้และสิ่งใดที่ไม่สามารถกระทำได้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในเรื่องการปฏิบัติทางศาสนา เพื่อให้มุสลิมมีจุดยืนที่มั่นคงและสามารถใช้ชีวิตอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคมพหุวัฒนธรรมได้อย่างสงบสุข

จากที่กล่าวมาทั้งหมดนั้นเป็นแนวทางการพัฒนาคุณภาพชีวิตมุสลิมของมัสยิดตามทัศนะอิสลามที่สอดคล้องกับบริบทสังคมปัจจุบันและอนาคต โดยที่ผู้วิจัยได้ศึกษาค้นคว้า จากตัวบทในอัลกุรอาน อัลหะดีษ ทัศนะและคำอธิบายของนักวิชาการ รวมถึงงานวิจัยต่างๆที่เกี่ยวข้อง ทั้งนี้เพื่อเป็นแบบแผนในการพัฒนาคุณภาพชีวิตมุสลิมแก่มัสยิดในจังหวัดสตูล และเป็นประโยชน์ต่อการนำมาใช้ในการส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตของมุสลิมในพื้นที่ให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น